
Cannabis

– et ulovligt rusmiddel?

Et kvalitativt interviewstudie af unge nordjyders holdning til cannabis

Gruppe nr. 6: Isabelle Rune Gudum, Helena Toft Heilesen

& Heidi Selin Ustaoglu

Specialeafhandling: Kriminologi 4. semester 2017

Aalborg Universitet

Vejleder: Kim Møller

Antal ord: 36.215

Tro- og love-erklæring

Det erklæres herved på tro og love, at samtlige gruppens medlemmer egenhændigt og selvstændigt har udformet nærværende projekt. Alle citater i teksten er markeret som sådanne, og projektet eller væsentlige dele af det har ikke tidligere været fremlagt i anden bedømmelsessammenhæng.

Vi er bekendt med reglerne for eksamenssnyd, herunder også plagiering og har læst Aalborg Universitets regler på:

<http://www.studerende.aau.dk/Eksamenssnyd+-+hvordan+undg%C3%A5r+du+det%3F/>

Vi er bekendt med, at overtrædelse af reglerne vil blive indberettet for rektoratet og i sidste ende kan ende med bortvisning.

Endelig står vi inde for, at antal ord anført på forsiden stemmer overens med virkeligheden.

Abstract

This paper examines why studies indicate increasing cannabis consumption among youths while the juvenile delinquency rate is declining. In order to initiate the investigation of the subject matter we met with representatives from the local education authority in Aalborg municipality. At this meeting we were recommended and agreed to facilitate an investigation of youths at the age of 15-19 years at different post-compulsory educations in North Jutland. However due to unexpected circumstances the investigation consist of youths at the age of 16-19 years.

This study furthermore examines the participants' apprehensions on the subject of cannabis in order to conclude on the problem formulation. It does so by including a social learning theory of crime by Akers (1966), techniques of neutralization by Sykes and Matza (1957) and lastly by reviewing literature on the subject of cannabis and key concepts of normalization and the public debate regarding legalization of cannabis. The intent of applying aforementioned theories and literature is to investigate which factors that might influence the participants' apprehensions of cannabis use and thereby insights in why studies indicate increasing cannabis consumption among youths while the juvenile delinquency rate is declining.

The present study is a qualitative interview study that conducts focus group interviews primarily with 6-7 participants in each focus group. The obtained data is based on 21 participants divided into four focus group interviews. The applied method of choice requires a moderator and an observer. In this study a mix of high levels of moderator involvement and the approach of self-management were strived for and applied. However due to differences in group dynamics, the original approach was challenged and therefore in few instances high levels of moderator involvement was applied.

Firstly, the study argues that socialization influences the participants' apprehensions of cannabis use both in terms of socialization with family and with friends. The study finds that participants who have not tried cannabis mostly socialize with individuals who refrain from cannabis whilst the number of participants who have tried cannabis primarily socialize with fellow users. Secondly, the study finds that neutralization techniques are applied by some participants to minimize the importance of criminalized cannabis in Denmark, specifically in terms of medicinal use. Lastly, the study argues that the participants are affected by the ongoing public debate regarding the legalization of cannabis use in medicinal and recreational aspects. The focus on cannabis

use has gained much attention in the media outlet in Denmark and more generally the participants have a difficult time navigating through right and wrong in the wealth of information they obtain. In conclusion, this investigation holds that the rate of cannabis use is not declining alongside other juvenile delinquency because cannabis consumption is not considered a criminal act in accordance with other acts of criminal behaviour.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	8
2. Problemfelt	10
2.1. Unge og cannabis	10
2.1.1. Den nationale sundhedsprofil 2011 - unge	10
2.1.2. Narkosituationen i Danmark 2016	10
2.1.3. Unges påbegyndelse af illegalt rusmiddelbrug	11
2.1.4. Rusmiddelundersøgelsen 2015	12
2.1.5. Udviklingen i børne- og ungdomskriminalitet 2006-2015	13
2.2. International forskning vedrørende unge og cannabis	13
2.2.1. Den Europæiske Narkotikarapport.....	13
2.2.2. ESPAD	14
2.3. Udviklingen af lovgivningen vedrørende euforiserende stoffer og politiets håndhævelse af denne	15
2.3.1. Udviklingen i lovgivningen	15
2.3.2. Håndhævelsen af lovgivningen	16
2.4. 100 års alkoholkultur	17
2.5. Lovgivning i udlandet	18
2.6. Kriminologisk relevans	19
2.6.1. Samfundsvidenskabelige forklaringsmodeller	19
2.6.2. Nordisk forskning	23
2.7. Møde med skoleforvaltningen Aalborg Kommune	24
3. Problemstilling	25
4. Problemformulering	26
5. Afgrænsning	27
6. Begrebsafklaring	29
6.1. Normalisering	29
6.2. Cannabis	31
6.3. Socialisering	32
6.4. Den offentlige debat.....	33
7. Social læringsteori	35

7.1. Refleksion	37
8. Neutraliseringsteori.....	38
8.1. Refleksion	42
9. Teoriopsamling.....	44
10. Metode.....	45
10.1. Metodologisk strategi.....	45
10.2. Forskningsdesign	46
10.3. Fokusgruppeinterviews.....	47
10.4. Udvælgelse af informanter.....	48
10.4.1. Udfordringer ved udvælgelse af informanter.....	51
10.5. Interviewform	51
10.5.1. Konformitet i grupper	55
10.5.2. Social kapital i grupper	55
10.6. Interviewguide	56
10.7. Informantoversigt.....	58
10.7.1. Pilotinterview gruppe 0.....	58
10.7.2. Fokusgruppeinterview 1.....	59
10.7.3. Fokusgruppeinterview 2.....	60
10.7.4. Fokusgruppeinterview 3.....	61
10.7.5. Fokusgruppeinterview 4.....	62
10.8. Etiske overvejelser.....	62
10.9. Transskriptionsprocedure	64
10.10. Analysestrategi.....	65
10.10.1. Validitet og reliabilitet	65
11. Analyse	67
11.1. Har den offentlige debat indflydelse på 16-19-årige nordjyders opfattelse af og holdning til cannabis?	67
11.1.1. Opsummering.....	76
11.2. De unges anvendelse af cannabis og opfattelse heraf.....	77
11.2.1. Trappetrinseffekten	77
11.2.2. Social pejling og flertalsmisforståelser	78
11.2.3. Opsummering.....	80
11.3. Hvordan kan teorien om social læring anvendes til at belyse de 16-19-årige nordjyders opfattelser med cannabis?	81

11.3.1. Omgangskreds.....	81
11.3.2. Efterskole	86
11.3.3. Familie	89
11.3.4. Opsummering.....	94
11.4. Hvordan neutraliserer de 16-19-årige nordjyder den kriminelle handling i anvendelse af cannabis?	96
11.4.1. Denial of Responsibility.....	96
11.4.2. Denial of injury	97
11.4.3. Claim of Normality	99
11.4.4. Justification by Comparison.....	102
11.4.5. Opsummering.....	105
12. Konklusion	107
13. Litteraturliste.....	113

1. Indledning

“Jeg synes det er latterligt, at det skal begrænses til, at vi ikke vil have det i landet, vi ikke vil have det legaliseret og at det er farligt og at det skal være ulovligt” (pilotinterview:8).

“Jeg tænker, at hvis man er en af de personer, der tager det på grund af den medicinske effekt, så tror jeg måske det er lidt vigtigere end hvorvidt du laver noget kriminelt eller ej” (pilotinterview:8).

“Du kan finde det på over 2000 sider inde på Facebook jo. Hvis bare du skriver, så får du det leveret lige til døren” (pilotinterview:12).

Ovenstående er citater udtaget fra pilot-interviewet til dette projekt, og illustrerer, hvilken holdning og opfattelse, der kan være blandt de unge i forhold til legalisering af cannabis og forskellige aspekter her omkring.

Flere undersøgelser viser, at ungdomskriminaliteten i Danmark er faldet. Den samme faldende tendens ses dog ikke i antallet af unge, der anvender cannabis. At antallet af unge, der ryger cannabis, ikke har fulgt den nedadgående udvikling, der ses i ungdomskriminaliteten, har skabt en undren og en interesse for at undersøge, hvad denne forskel kan skyldes.

I løbet af de sidste år er debatten om legalisering af cannabis i Danmark intensiveret. Dette skyldes blandt andet, at flere offentligt kendte personer er trådt frem i de offentlige medier og har berettet om, hvordan de med stor glæde har selvmedicineret sig med cannabis i forbindelse med nogle særlige typer sygdomme og kemobehandling for kræft.

Reglerne vedrørende cannabis er reguleret i Straffelovens § 191 og Lov om euforiserende stoffer. Her er alle aspekter omkring cannabis som salg, besiddelse, produktion mv. reguleret med tilhørende straf ramme, vel at mærke alle aspekter på nær at være fysisk påvirket af cannabis. Selve det at være påvirket af cannabis er i sig selv ikke strafbart, men alle omstændigheder her omkring er.

Ud fra en forforståelse af, at den nuværende debat om legalisering af cannabis kan have været medvirkende til, at der er sket en holdningsændring blandt de unge, der blandt andet medvirker, at cannabis ikke anses ligeså kriminelt som før, ønsker vi med dette projekt at lave en kvalitativ undersøgelse blandt unge i alderen 16-19 år. Undersøgelsens empiri kommer til at bestå af resultater fra fokusgruppeinterviews med unge i den nævnte aldersgruppe fra forskellige typer ungdomsuddannelser i Nordjylland. I forbindelse hermed er der indgået et samarbejde med SSP sekretariatet i Aalborg for at opnå kontaktforbindelser til forskellige typer ungdomsuddannelser. Her har den primære kommunikation fortsat med en repræsentant fra de deltagende skoler, som har været behjælpelige til at finde informanter i aldersgruppen 16-19-årige, der ønskede at deltage i et interview til brug for undersøgelsen.

2. Problemfelt

Følgende afsnit er specialets problemfelt, som underbygger undersøgelsens relevans og danner baggrund for specialets problemstilling. Problemfeltet indeholder en beskrivelse af forskning vedrørende danske unges forhold til cannabis, sammenholdt med forskning vedrørende børne- og ungdomskriminalitet. Afsnittet indeholder endvidere en beskrivelse af international forskning på området. Slutteligt indeholder problemfeltet en argumentation for undersøgelsens kriminologiske relevans med baggrund i lovgivningen på området, nordisk forskning og samfundsvidenskabelige forklaringsmodeller.

2.1. Unge og cannabis

2.1.1. Den nationale sundhedsprofil 2011 - unge

Den seneste nationale undersøgelse fra Sundhedsstyrelsen om danskeres sundhed omhandlede i 2011 særligt de unge i *Den nationale sundhedsprofil 2011 – unge*. Undersøgelsen viste, at hash er det mest anvendte stof blandt unge i Danmark, og i undersøgelsen fra 2011 svarede 19 % af de 16-20-årige, at de havde brugt hash inden for det seneste år (Sundhedsstyrelsen, 2011). Til sammenligning havde 3,7 % af de 16-20-årige brugt andre stoffer end hash inden for det seneste år. Undersøgelsen viste endvidere, at stort set ingen af de unge havde prøvet andre stoffer, uden først at have prøvet hash, hvilket gælder for 98 % (Sundhedsstyrelsen, 2011). En større gruppe drenge end piger havde prøvet hash, 22,1 % af drengene og 15, 8 % af pigerne. I 2011 var Region Nordjylland den region i Danmark, hvor færrest unge havde prøvet at ryge hash.

2.1.2. Narkosituationen i Danmark 2016

Narkosituationen i Danmark 2016 er en årlig rapport, som udarbejdes af sundhedsstyrelsen med baggrund i data fra registre, opgørelser og undersøgelser.

Udbredelsen af illegale stoffer er generelt faldende med undtagelse af udbredelsen af hash, som siden 2010 har været stigende (Sundhedsstyrelsen, 2016). Der ses især en stigning i forbruget af hash for de 16–24-årige, hvor 19 % af disse i 2010 angav at have brugt hash inden for det seneste år, hvilket gjaldt for 24 % i 2013 (Sundhedsstyrelsen, 2016) (Frederiksen et. al., 2012). De 16-44-årige, der har brugt hash inden for det seneste år, er steget fra 2010 til 2013. Af 16-44-årige, der angiver at have brugt hash inden for den seneste måned, har tallet ligget nogenlunde konstant fra 2000 til 2013, dog er der også her en tendens til en stigning fra 2010 til 2013 (Sundhedsstyrelsen, 2016). Forbruget af cannabis blandt unge i Danmark er altså ifølge Sundhedsstyrelsens undersøgelse steget.

2.1.3. Unges påbegyndelse af illegalt rusmiddelbrug

Rapporten *Unges påbegyndelse af illegalt rusmiddelbrug* stiller sig undrende overfor den sparsomme viden om de unge, som har et forbrug, men som ikke er i nogen form for behandling (Center for rusmiddelforskning, 2011). Rapporten beskriver, at der findes meget lidt viden om, hvordan kontrol og kultur relaterer sig til de unges opfattelser af de forskellige rusmidler.

I Norden har der, ifølge omtalte rapport, fra 1995 til 2007 været en stigning i andelen af 15-16-årige, der har prøvet cannabis inden for det seneste år, med undtagelse af Island og Norge (Center for rusmiddelforskning, 2011). Ifølge rapporten ligger Danmark i toppen sammenlignet med andre europæiske lande, når det drejer sig om forbruget af cannabis blandt de 15-16-årige (Center for rusmiddelforskning, 2011). Rapporten *Unges påbegyndelse af illegalt rusmiddelbrug* omhandler forbrug, som ikke er misbrug, da dette er et uudforsket emne, på trods af at gruppen, som ikke har et misbrug, er den største gruppe (Center for rusmiddelforskning, 2011). Rapporten forklarer unges påbegyndelse af brug af rusmidler med 4 risikofaktorer og trappetrinsmodellen (Center for rusmiddelforskning, 2011). De 4 risikofaktorer er: ”den enkeltes netværk i form af forældre og omgangskreds”. For det andet ”tilegnelsen af sociale roller”. For det tredje ”personlighed, det vil sige værdier og holdninger”. Og for det fjerde ”medfødt genetisk disposition” (Center for rusmiddelforskning, 2011). Trappetrinsmodellen vil blive forklaret senere i specialets problemfelt.

2.1.4. Rusmiddelundersøgelsen 2015

Rusmiddelundersøgelsen 2015 er en undersøgelse, der i Aalborg Kommune er blevet udført blandt alle eleverne i 6.-10. klasse i årene 2005, 2008, 2011 og sidst i 2015. Den bliver brugt som et led i det forebyggende trivsels- og SSP-arbejde i Aalborg Kommune, og beskæftiger sig med emnerne *alkohol, rygning, hash, stoffer, kriminalitet og trivsel* (Rusmiddelundersøgelsen, 2015). I undersøgelsen findes det blandt andet, at der er en sammenhæng mellem de unges rusmiddelvaner og om de har erfaring med kriminalitet. Her anvendes Flemming Balvigs undersøgelse *Lovlydig Ungdom* (2010), der ligeledes konkluderer en sammenhæng mellem de unges kriminalitetsadfærd og om de indtager forskellige rusmidler, til at underbygge disse resultater (Rusmiddelundersøgelsen, 2015). *Lovlydig ungdom* er en rapport af Balvig (2010) for Det kriminalpræventive råd. Rapporten er baseret på selvrapporteringsundersøgelser fra 10-17-årige i Danmark. Rapporten søger at beskrive udviklingen af børne- og ungdomskriminalitet fra 2005-2010, hvorfor undersøgelsens sammenligner tal fra 2004 med tal fra 2009. Undersøgelsen viser at der er sket et dramatisk fald i kriminaliteten, hvilket drejer sig om et fald på 36 % for de 10-14-årige er mistænkt for at have begået en straf-felovsovertrædelse, og 28 % for de 15-17-årige når der tages højde for andelen af personer i aldersgruppen (Balvig, 2010).

I afsnittet i *Rusmiddelundersøgelsen 2015*, der omhandler hash, sammenholdes resultaterne fra 2015 med de tidligere undersøgelser, for at kunne sige noget om en udvikling eller en mulig tendens blandt de unge. Det konkluderes blandt andet, at der ses en negativ tendens i forhold til udviklingen i de unges holdning til, hvorvidt det er i orden at ryge hash eller ej. Antallet af unge, der ikke mener, at det er i orden at ryge hash, var fra 2008 til 2011 faldet med 5%, og ligeledes fra 2011 til 2015 faldet med yderligere 5%. Det vil altså sige, at der er en tendens til, at flere og flere unge får en mere positiv stemt holdning til at ryge hash (Rusmiddelundersøgelsen, 2015). Hvis man kigger gennemsnitligt på den samlede gruppe af elever, der har deltaget i undersøgelsen fra 2005-2015, ses der her en faldende tendens i antallet af unge, der har prøvet at ryge hash. Hvis man derimod kigger isoleret set på 10. klassetrin, kan man se en svingende tendens i antallet af unge, der har prøvet at ryge hash, og faktisk en stigning i antallet af disse unge i undersøgelsen fra 2015 (Rusmiddelundersøgelsen, 2015).

2.1.5. Udviklingen i børne- og ungdomskriminalitet 2006-2015

Ifølge rapporten *Udviklingen i børne- og ungdomskriminalitet 2006-2015* har ungdomskriminaliteten i Danmark generelt været faldende siden 2006 (justitsministeriet, 2016). Den omtalte rapport sætter fokus på forskellige typer af ungdomskriminalitet, med fokus på hver enkelt kommune i Danmark. Undersøgelsen inkluderer unge i alderen 10 til 17 år, hvor der ses et generelt fald i registrerede mistanker/sigtelser for alle aldersgrupper på 54 % siden 2006. Faldet i antal registrerede mistanker/sigtelser gør sig også gældende alene i Nordjyllands politikreds, hvor der for de 10-14-årige i Nordjylland i 2006 var 292 mistænkte/sigtede personer, og 100 10-14-årige som var mistænkte/sigtede i 2015 (justitsministeriet, 2016). I Nordjylland var der 559 mistænkte/sigtede 15-17-årige i 2006, hvor der for den samme aldersgruppe var 297 mistænkte/sigtede i 2015 (justitsministeriet, 2016).

2.2. International forskning vedrørende unge og cannabis

Følgende afsnit indeholder rapporter fra Det Europæiske Overvågningscenter for Narkotika og Narkotikamisbrug (EMCDDA). EMCDDA har udgivet *den Europæiske narkotikarapport; tendenser og udvikling* (2016), der udkommer årligt, samt ESPAD (2015) som udkommer hvert fjerde år.

2.2.1. Den Europæiske Narkotikarapport

Den årlige rapport fra Det Europæiske Overvågningscenter for Narkotika og Narkotikamisbrug (EMCDDA) belyser stofbrugsmønstre, stofrelaterede problemer og markedet for narkotika i EU's medlemsstater og Tyrkiet samt Norge. Undersøgelsen viser, at Europa i stigende grad konfronteres med komplekse narkotikaproblemer, blandt andet i form af medicinmisbrug og et problematisk forbrug af cannabis (EMCDDA, 2016). Cannabis er det hyppigste beslaglagte stof og tegner sig for over tre ud af fire beslaglæggelser i Europa (78 %), hvilket afspejler den forholdsvis høje prævalens for brugen af stoffet. Kokain kommer ind på en andenplads (9 %). Der beslaglægges mindre andele af amfetaminer (5 %), heroin (4 %) og MDMA (2 %) (EMCDDA, 2016). Ifølge rapporten er der en

stigende tendens i forbruget af cannabis (EMCDDA, 2016). Cannabisblade og cannabisharpiks er ifølge rapporten de to primære cannabisprodukter på det europæiske narkotikamarked (EMCDDA, 2016).

2.2.2. ESPAD

I 2015 udkom den 6. ESPAD rapport, som er baseret på data fra 93.043 elever fra 35 forskellige lande, heriblandt Danmark. Rapporten er i 20 år udkommet hvert fjerde år. Formålet med rapporten er at indsamle data om unge, for bedre at kunne forme politikker rettet mod unge (ESPAD, 2015).

Ved undersøgelsen indsamles der data fra 15-16-årige skoleelever, med henblik på viden om brug af alkohol, cigaretter og illegale rusmidler. Data er indsamlet via spørgeskemaer (ESPAD, 2015).

30 % af de unge i undersøgelsen vurderede, at cannabis var let tilgængeligt, udelukkende for Danmark var dette tal 40 % (ESPAD, 2015). Der var langt færre elever, der vurderede andre stoffer for let tilgængelige, eksempelvis; Ecstasy (12 %), Kokain (11 %) og crack (8%) (ESPAD, 2015). 3 % af eleverne svarede, at de havde anvendt cannabis, da de var 13 år eller yngre (ESPAD, 2015). Det mest anvendte illegale rusmiddel blandt de unge i Europa er cannabis, og ifølge rapporten har 16 % af de unge prøvet cannabis (ESPAD, 2015). Ifølge rapporten er forbruget af cannabis steget blandt unge i Europa fra 1995 til 2015, fra 11 % til 17 %, der har prøvet cannabis nogensinde, og 4 % til 7 %, der har prøvet det indenfor de seneste 30 dage (ESPAD, 2015). Det kan dog diskuteres, om cannabisforbruget fortsat stiger i en europæisk sammenhæng, da det har ligget jævnt for drenge de seneste år og der har været et lille fald i forbruget blandt piger, dog ses stigningen fra 1995 til 2015, i de år der er lavet ESPAD undersøgelser (ESPAD, 2015). Ifølge undersøgelsen er Danmark et af de lande, hvor der ifølge rapporten er et fald i forbruget af cannabis blandt de 15 – 16-årige (ESPAD, 2015).

87 % af de elever, som har anvendt et illegalt rusmiddel eller medicin uden recept, har også prøvet alkohol (ESPAD, 2015). Af de elever, som har drukket alkohol, har 54 % også røget cigaretter, 19 % har anvendt cannabis. Af de elever, som har anvendt cannabis, har 91 % røget cigaretter, 96 % drukket alkohol (ESPAD, 2015). For Danmark er andelen af de adspurgte, der har anvendt cannabis 12 %, hvor det gør sig gældende for 15 % af drengene og 10 % af pigerne (ESPAD,

2015). Ifølge undersøgelsen ligger Danmark i en europæisk sammenhæng ikke højt, når det drejer sig om anvendelse af cannabis, men der ses en signifikant forskel på drenge og pigers forbrug blandt de unge, som anvender cannabis (ESPAD, 2015). Af de 15-16-årige i Danmark, som har anvendt cannabis, har pigerne gennemsnitligt gjort det 5,7 gange inden for det de seneste 12 måneder, hvor det for drengene gælder 9,5 gange (ESPAD, 2015).

2.3. Udviklingen af lovgivningen vedrørende euforiserende stoffer og politiets håndhævelse af denne

2.3.1. Udviklingen i lovgivningen

Danmark er oprindeligt kendt som et liberalt land på linje med Holland og Schweiz, når det drejer sig om narkopolitik. Dog har politikken i nyere tid bevæget sig mere i retning af Sverige og USA, grundet forskellige stramninger på området (Laursen, 2002:21). Dog har politikken vedrørende cannabis i mange år været præget af ambivalens i forhold til afkriminalisering, legalisering, kontrol og restriktioner (Laursen, 2002:22). Et af hovedargumenterne for at bibeholde stramme restriktioner overfor blandt andet cannabis bygger primært på principper om, at rusmidler grundlæggende er skadelige og at udbredelsen bør minimeres så meget som muligt (Laursen, 2002:22). Trods dette kan der fortsat ses, at politiet forholder sig passivt til salg af cannabis, eksempelvis på Christiania (Laursen, 2002:22).

Der har indenfor de seneste år været debat vedrørende legalisering af medicinsk cannabis, samt legalisering af cannabis generelt. Cannabis er det mest udbredte illegale euforiserende stof i Danmark (Narkosituationen i Danmark, 2016). I 2015 blev 16.160 personer sigtet for overtrædelse af narkotikalovgivningen (Narkosituationen i Danmark, 2016), hvoraf nogle af disse personer er sigtet for flere forhold. Der er tale om et fald i antal sigtelser fra 2014 til 2015, hvor der i 2014 blev sigtet næsten 20.000 personer (Narkosituationen i Danmark, 2015).

Lovgivningen er på nogle områder blevet hårdere i forbindelse med narkotika. I 2007 blev der i færdselsloven indført nul-tolerance i forbindelse med bevidsthedspåvirkende stoffer, som personen ikke har indtaget i henhold til en lovlig recept. Det vil sige, at en person, som kører bil,

hvor THC kan måles i blodet, kan få frataget sit kørekort i 3 år samt straffes med bøde. Denne lovændring har medført en voldsom stigning i antal sigtelser jævnfør Færdselsloven § 54 stk.1, hvor antallet var steget fra 282 i 2007, til 5.609 i 2015 (Narkosituationen i Danmark, 2015). Dog er det muligt, at en ny regulering af loven vil betyde, at der ikke længere er nul-tolerance, men at euforiserende stoffer i blodet vil kunne måles på samme måde som mængden af alkohol. I 2004 blev det indført, at besiddelse af cannabis til eget forbrug ikke længere var lovligt, hvorfor det nu kan straffes med bøde jævnfør Lov om euforiserende stoffer.

Regulering af reglerne vedrørende narkotika i Danmark, og herunder lovgivningen vedrørende cannabis, består af Lov om euforiserende stoffer (LBK nr. 715 af 13/06/2016), bekendtgørelse om euforiserende stoffer og Straffeloven § 191 (LBK nr. 1052 af 04/07/2016) (Sundhedsstyrelsen, 2016). I denne lovgivning er det foreskrevet, at det er forbudt at indføre, sælge, købe og besidde euforiserende stoffer, medmindre det er udskrevet til medicinsk brug eller forskning. Cannabis, som indeholder THC, indgår i gruppen af stoffer der er omfattet af Lov om euforiserende stoffer jævnfør Bekendtgørelse nr. 557 af 31. Maj 2011 om euforiserende stoffer. I Danmark er det derfor kriminelt at indføre, sælge, købe og være i besiddelse af cannabis med THC. Fra 1 januar 2018 træder en politisk aftale mellem Venstre, Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti, Liberal Alliance, Alternativet, Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti, om en forsøgsordning i kraft, som gør det nemmere for læger at udskrive medicinsk cannabis (Sundhedsministeriet, 2017). Aftalen omfatter en bestemt patientgruppe med fysiske problematikker som muligvis kan have gavn af cannabis. Straffelovens § 191 indeholder to strafammer, og hvilken strafamme, der gør sig gældende, afhænger af forbrydelsens karakter. Som udgangspunkt er strafammen fængselsstraf i op til 10 år, men er forbrydelsen af særlig grov og farlig karakter, kan der straffes med fængsel i op til 16 år (Straffeloven LBK nr. 1052 af 04/07/2016).

2.3.2. Håndhævelsen af lovgivningen

I rapporten *Håndhævelse af narkotikalogvgivningen vedr. besiddelse af illegale stoffer til eget forbrug efter 2004* undersøges håndhævelsen af narkotikalogvgivningen i lyset af de lovændringer, der har været i Lov om euforiserende stoffer efter 2004. Rapporten er udarbejdet på baggrund af et forskningsprojekt, støttet af Justitsministeriets Forskningspulje, i 2013. I Danmark blev det i 1955 gjort kriminelt at være i besiddelse af illegale stoffer. Fra 1969 udløste det at være besiddelse af

illegale stoffer til eget forbrug, dog udelukkende en advarsel jf. Cirkulære nr. 144 af 15. juli 1969. Der blev, som tidligere nævnt, i 2004 indført nul-tolerance over for illegale stoffer, hvorfor det igen er ulovligt at være i besiddelse af illegale stoffer til eget forbrug. Denne ændring af Lov om euforiserende stoffer betyder at besiddelse af illegale stoffer mindst skal straffes med bøde, også selv om det er til eget forbrug. I 2007 blev straffen skærpet, hvilket betød at bøderne for anden- og tredje-gangsovertrædelser blev hævet med henholdsvis 50 % og 100 %, i forhold til bøderne for første-gangsovertrædelser (Houborg et. al., 2013). Der blev på samme tid skrevet en undtagelse ind i lovgivningen, som betyder at der er mulighed for tiltalefrafald, hvis der er tale om et forbrug, der skyldes en stærk afhængighed af stoffer (Houborg et. al., 2013).

Den omtalte rapport viser en markant stigning i sager vedrørende illegale stoffer fra 2002 til 2006. I 2007 sker der et fald i sager hvorefter der igen ses en stigning, hvilket kan skyldes politireformen i 2007, og en lignende tendens ses når der anvendes tal fra politiets system Polsag (Houborg et. al., 2013). Ifølge rapporten kan det konkluderes, at politiet håndhæver lovgivningen vedrørende nul-tolerance, fordi der er sket en markant stigning i sager. Dog er det gennem interviews med betjente beskrevet, hvordan der gives uformelle advarsler, som de især bruger når det drejer sig om unge (Houborg et. al., 2013).

Rapporten konkluderer, at den del af befolkningen, der bliver straffet for besiddelse af euforiserende stoffer til eget forbrug, ikke er repræsentativ for den danske befolkning. Dette skyldes, at politiet ofte er mere opmærksomme på personer, som er kendt for andre former for kriminalitet og at dem, der straffes, sandsynligvis har et væsentligt større forbrug end resten af den del af danskerne, som har prøvet cannabis (Houborg et. al 2013).

2.4. 100 års alkoholkultur

Den danske alkoholkultur har gennemgået en udvikling over en længere periode, hvor den primære kompleksitet har bestået af at finde en balance mellem friheden til at benytte samt sælge alkohol og bevare den offentlige sundhed og almenvellet (Møller, 2012:499). Der er mulighed for at trække paralleller mellem udviklingen i dansk alkoholkultur og debatten om at lovliggøre cannabis. Det findes, at det siden det 20. århundrede gennem reguleringer og retsfor skrifter har været en prioritet

at vedligeholde en dæmpet alkoholkultur, hvilket blev udfordret, da moderniseringen stod til og ved protest fra indehavere af værtshuse (Møller, 2012:499). Der er dog ligeledes indikationer på, at utilstrækkelig kontrol og begrænsede reguleringer medfører konsekvenser i form af usømmelig adfærd og inebriation.

Som det fremgår i ovenstående afsnit omhandlende den offentlige debat er der flere dimensioner, som bør betragtes i debatten vedrørende legalisering af cannabis. Det fremgår endvidere i *The Freedom to Drink and to Sell Drink: A Hundred Years of Danish Alcohol-Control Policy* af Kim Møller (2012), at alkoholkulturen i Danmark var præget af datidens lovtekster, dominerende sociale og kulturelle normer samt andet, der yderligere kan præge reguleringen af alkoholindtagelse og dermed alkoholkulturen i Danmark. Når den lovgivende magt skal regulere lovgivningen bør den, hverken forsømme den offentlige sundhed og almenvellet eller individets basale rettigheder såvel som borgerlige forpligtelser. Dette er interessant i nærværende undersøgelse, fordi der på nuværende tidspunkt foreligger en lignende debat dog med cannabis i stedet for alkohol. Det er ligeledes interessant, hvor Danmark på nuværende tidspunkt befinder sig og om cannabis kulturen mon udvikler sig på samme vis som alkoholkulturen gjorde i sin tid.

2.5. Lovgivning i udlandet

Der er en opfattelse af, at der i den offentlige debat om legalisering af cannabis i Danmark ofte indgår henvisninger til lovgivningen i andre lande, herunder særligt Holland og USA, der har ry for at have legaliseret cannabis. Fokus ligger som regel på, hvilke positive konsekvenser dette har haft for de pågældende lande. Lovgivningen i forhold til legalisering af cannabis i disse lande er dog mere nuanceret end som så, hvilket kort vil blive beskrevet i det følgende.

Det amerikanske forsvarsministerium RAND udgiver rapporter, der blandt andet omhandler international lovgivning og regulering af cannabis. Den 1. februar 2017 udgav Stijn Hoorens en rapport, der hedder *The Future of Cannabis in the Netherlands*, som beskriver, hvordan lovgivningen er i Holland og de amerikanske stater. Herudover beskriver rapporten generelt, hvilke udfordringer, der kan være i processen, når cannabis skal legaliseres.

På trods af, hvilken opfattelse man måtte have på baggrund af, hvad man hører i medierne, er cannabis ikke fuldt legaliseret i Holland. Som det fremgår af rapporten, er situationen den, at indtagelse af cannabis er blevet dekriminaliseret og at eksistensen af de såkaldte “coffee-shops” officielt bliver tolereret. Formålet med dette har været at adskille markedet for cannabis fra markedet for de mere hårde stoffer. Problemet med lovgivningen som den er nu er, at det “tvinger” disse coffee-shops ud i at skaffe deres cannabis fra et illegalt marked. Dette har blandt andet medført, at produktionen af cannabisplanter og populariteten heraf er steget meget.

Hoorens (2017) beskriver i stedet for Holland, de amerikanske stater Colorado og Washington som de førende stater i forhold til legalisering af cannabis. Her er der indført en procedure, hvor man via chip overvåger alle cannabis-planterne i forhold til kvalitet og mængde, så man på den måde kan sikre sig, at ingen produkter forsvinder fra den regulerede produktion (Hoorens, 2017).

2.6. Kriminologisk relevans

At være påvirket af cannabis er i sig selv ikke ulovligt, men alle omstændigheder omkring at blive påvirket heraf er ulovligt og reguleret i Lov om euforiserende stoffer. Derfor ønskes det at påvise den kriminologiske relevans af andre aspekter inden for dette emne.

Det har med denne undersøgelse blandt andet været et ønske om at undersøge, om der er en tendens til, at ”jeg gør, som de andre gør”. Flere kriminologiske undersøgelser har vist, at ens opfattelse af, hvad andre i ens omgangskreds gør, kan være medvirkende til øget risikoadfærd hos den enkelte. Herudover taler Flemming Balvig i *Den Ungdom!* (2006) om, hvordan én form for risikoadfærd kan føre til andre former for risikoadfærd, og dermed lede til kriminalitet.

2.6.1. Samfundsvidenskabelige forklaringsmodeller

2.6.1.1. Social pejling og flertalsmisforståelser

Christie og Hauge (1962) dokumenterede, hvordan unge kan være tilbøjelige til at overvurdere, hvor meget alkohol deres jævnaldrende drikker, og dermed opnå en misforståelse af, hvordan fler-

tallet opfører sig, heraf begrebet *flertalsmisforståelser*. Der opstod en frygt for, at denne misforståelse kunne lede til en form for gruppepres på den unge, som i sidste ende kunne lede til et øget alkoholforbrug (Demant & Møller, 2011:21; Christie & Hauge, 1962; Hauge, 1966, 1964, 1963).

I kriminalitetsforebyggende arbejde med unge er begrebet *risikoadfærd* en betegnelse, der bruges om en adfærd, der på kort eller længere sigt kan medføre en risiko for at skade den unge socialt eller på anden vis. Det er dokumenteret adskillige gange, at der er en stærk sammenhæng mellem diverse former for risikoadfærd, herunder både ulovlig adfærd som kriminalitet, men også lovlig adfærd som et stort alkoholforbrug og rygning (Balvig, 2006:82-84). Flertalsmisforståelser kan opstå, når unges opfattelse af andre unges risikoadfærd bliver præget af sociale overdrivelser, hvor den unge får en overdrevet opfattelse af, hvad dennes jævnaldrende mener og gør (Balvig, 2006:94). Hvis den unge får en opfattelse af, at dennes jævnaldrende er mere risikovillige end de egentlig er, og det er denne opfattelse, den unge pejler ud fra, kan dette lede til en mere risikobetonet adfærd hos den unge (Balvig & Holmberg, 2014:88).

I Nordisk kriminologi findes der flere evidensbaserede undersøgelser, der har beskrevet flertalsmisforståelser og hvordan disse påvirker den sociale pejling, og som ligeledes har påvist effekten af at nedbringe flertalsmisforståelser i forhold til at mindske omfanget af risikoadfærd blandt unge. Et af de mest banebrydende i dansk kontekst er *Ringstedforsøget*, der kort vil blive beskrevet i det følgende (Balvig, Holmberg & Sørensen, 2005; Balvig & Holmberg, 2014:116). Først og fremmest viste resultaterne fra Ringstedforsøget tydeligt, hvordan unges brug af rusmidler grundlæggende er socialt betinget, og det at drikke og ryge kan være en måde at skabe sig status og image (Balvig, Holmberg & Sørensen, 2005:426). Undersøgelsen gik kort fortalt ud på at sammenligne to grupper elever, hvoraf den ene gruppe var blevet konfronteret med deres egne sociale overdrivelser om hinanden. Dette resulterede i, at forsøgsgruppen både i forhold til alkoholforbrug, rygning og straffelovsovertrædelser havde en nedgang i forhold til den anden gruppe af elever, der ikke var blevet konfronteret med deres sociale overdrivelser (Balvig & Holmberg, 2014:123).

En analytisk undersøgelse lavet for Børnerådet i 2016 viser, at overdrevne forestillinger, der kan lede til flertalsmisforståelser, stadig er aktuelt blandt unge i dag, når det kommer til alkohol, tobaksrygning og hash. Udover at undersøgelsen indeholder de traditionelle spørgsmål om forbrug og trivsel, er der yderligere blevet stillet spørgsmål, der kan give en indikation af, om overdrevne forestillinger er aktuelt. I undersøgelsen svarer majoriteten af de unge, at de drikker og ryger cigaretter og hash, fordi deres venner gør det (Børnerådet, 2016). Rapporten, der er udformet på

baggrund af undersøgelsen, lægger ud med et tydeligt eksempel på en overdreven forestilling, nemlig at unge i 9. klasse er overbeviste om, at over halvdelen af deres jævnaldrende synes, det er i orden at drikke sig fuld hver weekend. Det viser sig dog, når man adspørger de unge, at det kun er hver femte, der synes, at netop dette er i orden (Børnerådet, 2016).

I nærværende undersøgelse er det relevant at undersøge, hvorvidt de unge informanter giver udtryk for, at deres handlinger og opfattelser vedrørende cannabis er præget af overdrevne forestillinger. Balvig udtaler i en rapport for NfSK, at *“nogle former for handlinger tiltrækker sig så stor opmærksomhed, så man bliver tilbøjelig til at tro, at disse former for opførsel er mere udbredte, end de faktisk er”* (Storgaard, 2014). Dette er netop et af fokuspunkterne i denne undersøgelse, nemlig at vi ønsker at undersøge, om den hyppige mediedækning af og offentlige debat om cannabis kan være medvirkende til, at der i sidste ende er flere unge, der prøver at ryge cannabis.

2.6.1.2. Forældre og opdragelsesstil

I det følgende belyses sammenhængen mellem forældres opdragelsesstil og unges påbegyndelse af rusmidler med udgangspunkt i forskningsstudiet udarbejdet af Adalbjarnardottir og Hafsteinsson (2001) samt supplerende litteratur. Forskningsstudiet er baseret på data fra 347 unge på Island, som er uddraget fra et større studie på 1293 personer. Det kommende bør opfattes som en forklaringsmodel på, hvilke faktorer, der kan spille en rolle i unges påbegyndelse af rusmidler og vil senere blive anvendt som et analyseredskab i analysen.

Studiet påviser, at forældrenes opdragelsesstil samt attitude over for rusmidler har en bestemmende indvirkning på, hvorledes unge påbegynder et rusmiddelbrug. Dette hænger sammen med, at forældre fungerer som rollemodeller, hvor der er mulighed for at påvirke unges fremtidige adfærd via socialiseringen (Adalbjarnardottir & Hafsteinsson, 2001:401). Det vil sige, såfremt forældrene udviser en afvisende adfærd over for påbegyndelse af rusmidler, er der større sandsynlighed for, at unge afholder sig fra et fremtidigt rusmiddelbrug. Studiet påviser endvidere, at den forsømmelige og overbærende opdragelsesstil, sammenholdt med den autoritære og autoritative opdragelsesstil, øger sandsynligheden for påbegyndelse af rusmidler i ungdommen (Adalbjarnardottir & Hafsteinsson, 2001:402). Dette skyldes, at unge er mindre modtagelige og lydhøre, hvilket øger sandsynligheden for et eventuelt forbrug af rusmidler. Adalbjarnardottir & Hafsteinsson (2001) henviser endvidere til et longitudinalt forskningsstudie af Barnes (2000), hvori det fremgår, at den

forsømmelige opdragelsesstil anses som værende en risikofaktor, der kan være medvirkende til at unge påbegynder et rusmiddelbrug i deres senere liv (Adalbjarnardottir & Hafsteinsson, 2001:402).

I Demant & Møllers (2011) litteraturstudie omhandlende unges påbegyndelse af illegalt rusmiddelbrug inddrages teorien om forældres opdragelsesstil som en afgørende faktor for brug af rusmidler i den almindelige befolkning. De fire prototypiske opdragelsesformer fremgår i det følgende:

- *"Autoritative forældre er både accepterende og krævende, det vil sige støttende, men med klare standarder for børnenes adfærd. Standarder, som de tager sig tid til at forklare".*
- *"Autoritære forældre karakteriseres ved at være krævende og kontrollerende, men ikke varme. De sætter klare regler, som der ikke kan stilles spørgsmål til".*
- *"Overbærende forældre betegnes som velvillige og varme, men mindre krævende. De tillader en udstrakt grad af selvregulering og undgår konfrontationer".*
- *"Forsømmelige forældre er hverken velvillige eller krævende. De overvåger ikke deres børn og støtter dem heller ikke"* (Demant & Møller, 2011:24).

Studiet påviser, at den autoritative opdragelsesstil mindsker sandsynligheden for påbegyndelse af rusmidler, mens den overbærende og forsømmelige opdragelsesstil forøger sandsynligheden for unges brug af rusmidler, ifølge Adalbjarnardottir & Hafsteinsson (2001). Unge af den autoritative opdragelsesstil er dog ikke afvisende overfor et eksperimenterende rusmiddelbrug. Det fremgår endvidere, at unge af autoritære forældre er mindre tilbøjelige til at prøve rusmidler end unge af overbærende og forsømmelige forældre (Demant & Møller, 2011:24). Adalbjarnardottir & Hafsteinsson (2001) påviser, at overbærende forældre er egnede til at beskytte deres børn mod et eksperimenterende rusmiddelbrug i de unge år, hvorfor det først er senere i livet, der opstår et brug af rusmidler. Det findes desuden, at unge af den forsømmelige opdragelsesstil er åbne over for at prøve cannabis sammenholdt med unge fra autoritære familier, dog ikke sammenholdt med unge af overbærende forældre (Demant & Møller, 2011:24). I foreliggende speciale, kan disse fund være medvirkende til at belyse, hvorledes undersøgelsens informanternes socialisering og forældrenes opdragelsesstil påvirker deres holdning til og oplevelser med cannabis.

2.6.2. Nordisk forskning

2.6.2.1. Trappetrinseffekten

Teorien om trappetrinseffekten har sit afsæt i udviklingspsykologien og beskriver et hierarki af rusmidler, fra de mest til de mindst udbredte. Trappetrinseffekten beskriver, hvordan brugen af en type rusmiddel øger risikoen for brug af et andet og mere skadeligt rusmiddel (Demant & Møller, 2011:18; Bretteville-Jensen & Jacobi, 2007; Aas & Pedersen, 1993). Det viser sig blandt andet, at en tidlig start med brug af alkohol, nikotin og cannabis er knyttet til øget risiko for problematisk brug af alkohol og cannabis senere i livet (Demant & Møller, 2011:15-16). Her er det vigtigt at bemærke, at der blot er tale om en øget risiko, da det langt fra er alle, der prøver cannabis, der senere prøver at tage hårdere stoffer. I et studie af Bretteville-Jensen et al. (2007) fandt man for en mindre gruppe utilpassede unge en statistisk signifikant trappetrinseffekt i forhold til risikoen for at bruge andre stoffer end cannabis, hvis de påbegynder at bruge cannabis, der viste sig at være dobbelt så stor hos disse unge. For denne gruppe er der andre faktorer, der medvirker til forudsigelse af senere brug af andre rusmidler end cannabis, herunder særligt fravær i skolen, problemer med politiet og tidligere påbegyndelse af rusmiddelbrug (Demant & Møller, 2011:19).

Hvordan trappetrinseffekten helt præcist virker og hvilken indflydelse den har, kan ikke forklares præcist ud fra eksisterende forskning, da der tilsyneladende er flere forklaringer på, hvordan udviklingen hænger sammen. Kan det skyldes, at brug af et rusmiddel giver adgang til at komme i besiddelse af andre slags rusmidler? Skyldes initiativet til at prøve nye rusmidler, at man søger en kraftigere rus? Eller kan der være nogle sociale og gruppedynamiske processer, der er afgørende for udviklingen? Det er ifølge Denise Kandel (2002), der beskrives som den centrale forfatter på dette område, nogle kulturelle forløb, der adskiller sig fra samfund til samfund, der er afgørende for stadiene af rusmidler (Aas & Pedersen, 1993:146). Trappetrinseffekten er én faktor, der skal ses i samspil med to andre faktorer; en individuel tilbøjelighed og en socialt betinget tilgængelighed af rusmidler, og hvordan disse faktorer vægtes over for hinanden er ikke endeligt belyst (Demant & Møller, 2011:18-19; Kandel (ed.), 2002).

2.7. Møde med skoleforvaltningen Aalborg Kommune

Vi har i forbindelse med specialeopstart deltaget i et møde med skoleforvaltningen omkring et muligt samarbejde. Ved mødet deltog to SSP konsulenter, og repræsentanter fra de forskellige ungdomsuddannelser i Aalborg Kommune. På mødet forklarede en repræsentant fra en af ungdomsuddannelserne, at det var hans opfattelse, at det kriminelle aspekt fyldte meget lidt hos de unge i forhold til forbruget af cannabis. Repræsentanten fra en af ungdomsuddannelserne brugte eksemplet med, at de unge er mere bange for at miste deres kørekort i forbindelse med euforiserende stoffer, end de er for eksempelvis de helbredsmæssige konsekvenser ved euforiserende stoffer.

Endvidere mente en SSP konsulent af de unge var meget sårbare over for debatten omkring legalisering af medicinsk cannabis, som kan han mener kan være med til at påvirke de unge. Det er muligt at den positive retorik vedrørende medicinsk cannabis, kan overskygge de negative helbredsmæssige konsekvenser, samt at det kan være svært for de unge at skelne mellem medicinsk cannabis og cannabis som rusmiddel.

På baggrund af mødet fandt vi det relevant at undersøge de unges holdning til cannabis, samt ud fra hvad deres holdning dannes. Det er relevant at undersøge de unges viden om det kriminelle og helbredsmæssige perspektiv på cannabis, i forhold til anvendelse i et forebyggende perspektiv.

3. Problemstilling

Ovenstående problemfelt peger på et stigende forbrug af cannabis blandt unge i Danmark. De ovenstående undersøgelser beskriver blandt andet, hvordan cannabis bliver mere udbredt blandt unge og at holdningen til cannabis er blevet mere positiv. Sideløbende med en stigende udbredelse af cannabis blandt unge, på trods af, at det fortsat er kriminelt at anvende cannabis, er ungdomskriminaliteten generelt faldende. Undersøgelser peger på, at cannabis ofte er det rusmiddel, de unge anvender første gang, de skal prøve et illegalt rusmiddel, hvilket kan sættes i perspektiv til trappetrinseffekten. Derudover kan social pejling, flertalsmisforståelser og forældres opdragelsesstil formodes at have en betydning for de unges forbrug af cannabis. Efter møde på skoleforvaltningen i Aalborg Kommune blev vi gjort opmærksomme på betydningen af den offentlige debat, som en repræsentant fra Skoleforvaltningen mente kunne påvirke de unge til en mere positiv indstilling til cannabis. Repræsentanterne fra Skoleforvaltningens repræsentanter udtrykte, at det er deres oplevelse, at de unge, som anvender cannabis, har meget lidt viden omkring den kriminelle handling, samt at de påvirkes af omgangskreds og medier. Med baggrund i ovenstående problemfelt fokuseres undersøgelsen omkring en undren vedrørende den faldende ungdomskriminalitet og en stigende udbredelse i anvendelsen af cannabis blandt unge.

Opsummerende udspringer problemstillingen af en undren over, hvordan en nedadgående udvikling i ungdomskriminalitet kan hænge sammen med en stigende udvikling i antal unge, der anvender cannabis. Dette har ledt til et ønske om at bidrage med mulige forklaringer på, hvad der påvirker de unges holdning til, og forståelse af cannabis.

4. Problemformulering

Den forudgående problemstilling kan undersøges ved hjælp af følgende problemformulering:

Hvorfor peger undersøgelser på et stigende forbrug af cannabis blandt unge, når nu ungdomskriminaliteten er faldende?

Der er endvidere opstillet en række arbejdsspørgsmål, som skal være medvirkende til at belyse specialens problemformulering. Arbejdsspørgsmålene lyder som følger:

1. Har den offentlige debat indflydelse på 16-19-årige nordjyders opfattelse af og holdning til cannabis?
2. Hvordan kan teorien om social læring anvendes til at belyse de 16-19-årige nordjyders opfattelse af cannabis?
3. Hvordan neutraliserer de 16-19-årige nordjyder den kriminelle handling i anvendelse af cannabis?

5. Afgrænsning

I projektet har vi valgt at afgrænse os til en aldersgruppe, der hedder 16-19-årige. Vi har i opstartsfasen haft en forforståelse af, at de unges holdning til cannabis gennemgår en udvikling i 15-19 års alderen. Oprindeligt havde vi besluttet os at afgrænse os til en aldersgruppe, der hed 13-17 års alderen. Dette skyldtes blandt andet inspiration fra tidligere undersøgelser, herunder Rusmiddelundersøgelsen 2015, der medtager alle unge i Aalborg Kommune fra 6.-10. klasse, og SFI-rapporten *15-åriges hverdagsliv og udfordringer* (2012), der er baseret på dataindsamling fra SFI's Børneundersøgelse, og som fremstiller 15-års alderen som et afgørende alderstrin i barnets udvikling. Efter vores møde med repræsentanterne fra ungdomsuddannelserne i Aalborg kommune i samarbejde med SSP, valgte vi dog at ændre vores aldersgruppe til 15-19 års alderen. Dette skyldes, at samtlige repræsentanter gav udtryk for, at der i denne aldersgruppe sker en ændring i holdninger og adfærd blandt de unge. Dog har tilgængelighed haft en betydning, hvorfor informanterne i nærværende speciale er 16 - 19 år, hvilket vil blive uddybet i metodeafsnittet.

Undersøgelsen tager som nævnt udgangspunkt i 16-19-årige nordjyder og afgrænser sig således fra individer over og under den anvendte aldersgruppe. Det vil sige, at den indhentede data afspejler en specifik aldersgruppe, da vores forforståelse er, at der sker en udvikling i denne aldersgruppe, og aldersintervallet er således et vilkår for undersøgelsen. Dette har en indflydelse på dataene, da den udelukkende belyser holdningen blandt informanterne, som deltager i undersøgelsen og altså ikke samtlige nordjyske 16-19-årige. Der er efterstræbt homogenitet i blandt fokusgrupperne og dette relaterer sig til karakteristika, såsom det anvendte aldersinterval og de respektive ungdomsuddannelser.

Informanterne er ikke valgt på baggrund af visse sociodemografiske faktorer såsom; bopæl, etnisk tilhørsforhold samt kønsfordeling og altså er undersøgelsen ikke afgrænset til førnævnte karakteristika. Dette kan have en indflydelse på undersøgelsens fund, men da undersøgelsen ikke søger at sammenligne informanterne på baggrund af deres sociodemografiske bagland, har det ikke været oplagt at afgrænse os til disse karakteristika.

Derimod vil der være en kortlægning af informanternes udsagn, hvorfor de uafhængigt af deres baggrund vil blive sat i kontekst og belyst med hjælp fra teori og tidligere forskning.

Derudover er studiet afgrænset til Nordjylland, som skyldes overvejelser om, hvordan det rent praktisk kunne lade sig gøre at udføre en holdningsundersøgelse blandt unges holdning omhandlende cannabis. Der er en bevidsthed om, at holdninger kan variere på tværs af geografisk placering og sociodemografiske kendetegn. Dog vurderes det ikke at have en væsentlig rolle, fordi der alligevel ikke kan siges noget generelt, da informanterne ikke kan sammenlignes, og for at bevare anonymiteten af informanterne.

6. Begrebsafklaring

I det kommende afsnit vil bærende begreber i relation til specialets problemstilling blive defineret. Det vil blive tydeliggjort, hvordan begreberne forstås og anvendes i specialet. Afsnittet omhandler begreberne *normalisering*, *cannabis*, *socialisering* og *den offentlige debat*.

6.1. Normalisering

Begrebet *normalisering* rummer flere dimensioner og fordrer en afgrænsning, hvori begrebet karakteriseres. I over et årti har forskere noteret en normalisering i unges rusmiddelbrug. Der er udviklet en tendens, hvori anvendelsen af ulovlige rusmidler er blevet mere udbredt og socialt accepteret blandt ungdomsgrupper (Demant et. al., 2011:165). I forlængelse hermed viser forskning, at rusmiddelbrug også associeres med retskafne og konforme ungdomsmiljøer og opfattelser om, at rusmiddelbrug primært tilhører subkulturelle ungdomsmiljøer er altså forældet. Det skal ikke forstås som, at der sker en normalisering i rusmiddelbruget for den samlede gruppe af unge. Normalisering refererer i stedet til, at rusmidler er lettere tilgængelige, hvilket muliggør en stigning i antallet af brugere. Dermed er det ikke ensbetydende med, at majoriteten af unge accepterer brugen af illegale rusmidler.

Normalisering refererer endvidere til den igangværende offentlige og internationale debat vedrørende rekreativt brug og om der bør foreligge en afkriminalisering af rusmidler, såsom cannabis. Dette skyldes en antagelse om, at rusmidlet ikke kolliderer med brugerens evne til at opretholde daglige gøremål, så længe anvendelsen finder sted i brugerens fritid (Demant et. al., 2011:166). Ud over tilgængelighed og den offentlige debat, bliver anvendelsen af cannabis blandt unge normaliseret, fordi konsekvenserne ved anvendelse af cannabis synes små sammenholdt med oplevelsen, der udvindes. Det vil sige, at der for brugeren er tale om et relativt ”safe drug” at anvende (Demant et. al., 2011:166). Der er altså flere perspektiver, der medvirker til en normalisering af anvendelse af cannabis blandt unge.

I indeværende sammenhæng kan en forståelse af normalisering fungere som et pejlemærke i henhold til udbredelsen af unge cannabisbrugere i Nordjylland. Dernæst fortæller det os

noget om, hvorfor der blandt unge kan opstå en eventuelt positiv holdning til cannabisbrug til trods for, at det er kriminelt. I et longitudinalt forskningsstudie fra England defineres fem centrale faktorer, der sandsynliggør normalisering af rusmiddelbrug blandt unge. Faktorerne udspringer fra undersøgelsens empiri, hvorfor det kan være besværligt at overføre disse til indeværende sammenhæng. Ikke desto mindre bidrager disse med en forståelse af begrebet normalisering og dermed et overblik over hvilke processer, der kan føre til normalisering. Disse fem faktorer omhandler (1) tilgængelighed, (2) imødekommende holdninger til anvendelse af rekreativt rusmiddelbrug af brugere og ikke brugere, (3) kulturel indflydelse, (4) unges eksperimentelle rusmiddelbrug og (5) hvor ofte anvendelsen finder sted; er forbruget en fast del af hverdagsrutinerne eller foregår det i bestemte sociale rammer (Aldridge et. al., 2002:941).

Blandt andet viser en undersøgelse fra ESPAD, at 40% af unge i Danmark vurderer, at cannabis er lettere tilgængeligt end tidligere, hvilket i så fald kan være medvirkende til at påvirke unges forhold til cannabis (ESPAD, 2015). Derudover har politiske partier såsom Liberal Alliance og Alternativet m.fl. offentligt udvist opbakning til legaliseringen af hash og man må forvente, at dette har en indflydelse på samfundets unge ("LA: En legalisering af hash rykker tættere på," 2016). Hvorom alting er, er disse fem begreber medvirkende til at påvirke opfattelsen af cannabisbrug. Det sker fordi normalisering til en vis grad kan minimere stigmatisering ved at tillægge adfærden accepteret social værdi og dermed bliver adfærden på nogle måder normaliseret. Normaliseringskonceptet flygtiggør stereotype opfattelser vedrørende bestemte karaktertræk, såsom at anvende cannabis. Der er således tale om et koncept, der fremmer forskellighed og søger opgør mod stigmatisering af cannabisbrugere i denne sammenhæng. Endvidere muliggør og måler konceptet forandring i social og kulturelt defineret adfærd.

Konceptet om normalisering møder dog kritik af flere årsager. Sandberg (2012) udfordrer i hans artikel "*Is cannabis use normalized, celebrated or neutralized? Analyzing talk as action*" den ellers meget populære tilgang til normalisering. I forbindelse med et kvalitativt interview med 100 norske cannabisbrugere finder han tre scenarier fremtrædende.

Det første, der nævnes, er at der er sket en normalisering blandt cannabisbrugere, der retfærdiggør deres forbrug med, at det er normalt og alle gør det. Det andet scenarium er, at der er tale om en subkultur, der er blevet accepteret og som inddrages og lovprises af brugerne, og man anser brugerne som fritænkende og åbne mennesker. Det tredje scenarium er, at der er tale om en stigmatiseret afvigelse fra normerne, som man neutraliserer og retfærdiggør med, at cannabis blot er

en harmløs plante og at man ikke skader andre ved at bruge det, det som i neutraliseringsteorien kaldes *denial of risk* (Sandberg, 2012:372). Især teorierne om normalisering og neutralisering adskiller sig meget fra hinanden. Hvor neutralisering omfatter en slags forhandling om et stigma, handler normalisering om, at der slet ikke er noget stigma (Sandberg, 2012:374).

Sandberg (2012) kritiserer teorien om normalisering for at omfatte “fornuftigt og rekreationelt” brug af cannabis som om dette var en objektiv fortolkning af cannabisbrug. Om et forbrug af cannabis er “fornuftigt og rekreationelt” er derimod en subjektiv opfattelse, som kan variere meget mellem individer, eksempelvis kan misbrugere af cannabis endda hævde, at deres forbrug begrænser sig til dette. I sammenhæng hermed skriver Sandberg (2012), at normalisering ikke kan ses som noget, der sker på samfundsniveau, men nærmere som noget, der sker i mindre sociale grupper, og dermed bør opfattelsen heraf ændres fra at være et makro- til en mikro-social proces og fænomen (Sandberg, 2012:373).

6.2. Cannabis

Cannabis er en fællesbetegnelse for de præparater, der kan produceres af hampeplanten, Cannabis Sativa. Hash, marihuana og cannabis olie udvindes fra hampeplanten. Tetrahydrocannabinol (THC) er et psykoaktivt stof og en ud af flere cannabinoider, der findes i hampeplanten. Cannabis indeholder ligeledes cannabinoider, der har en ikke-psykoaktiv virkning og det, der omtales oftest i denne sammenhæng er cannabidiol (CBD). Koncentrationen af stoffet tetrahydrocannabinol (THC), som er det aktive euforiserende stof i cannabis, er steget de seneste år (Sundhedsstyrelsen, 2016). En gennemgang af beslaglagt hash viser, at koncentrationen af THC i 2014 og 2015 i gennemsnit var 28 %, hvilket er betydeligt højere end tidligere år. Den dokumenterede fysiologiske virkning ved indtagelse af cannabis er øget puls, røde øjne, tørst og sukkertrang. Derudover har cannabis en virkning på indlæring og hukommelse, da det er et sløvende middel. Dette påvirker ligeledes reaktions- evne og bevægelsesevne.

Anvendelse af cannabis kan i visse tilfælde medføre psykoser blandt brugere. Ifølge professor ved Københavns Universitet Merete Nordentoft kan man på forhånd ikke vide, om man får en hashpsykose, modsat mener Sonja Rasmussen, der er ledende overlæge ved Odense Universitetshospital, at det forekommer ved sårbare individer, der tyer til cannabisbrug (“Hashpsykoser tre-

doblet på få år”, 2014). Rusen er karakteriseret som værende smertelindrende, euforisk og afslappende. Ved høje doseringer kan der medfølge depressive tanker og angstanfald, der kan resultere i en let paranoia. Det vil sige, at der er fysiologiske og psykologiske virkninger ved indtagelse af cannabis, såfremt der er THC i. Endvidere er cannabisbrug vanedannende og der vil være lettere abstinenser efter bruget, hvis cannabis er blevet anvendt i moderate mængder. Cannabisbrug i sammenhæng med anvendelse af andre medikamenter kan forstærke virkningen af pågældende medicin. Eksempelvis har cannabis en forstærkende effekt, hvis dette anvendes sammen med ADHD medicin.

Som tidligere nævnt er cannabis en fællesbetegnelse for præparater, der er baseret på hampeplanten. I denne undersøgelse skelnes der ikke mellem de forskellige præparater, hvilket eksempelvis kunne være hash eller marihuana. Cannabis anvendes i nærværende undersøgelse som en betegnelse for de præparater, som indeholder det euforiserende stof THC. Der skelnes endvidere ikke mellem medicinsk brug og rekreativt brug af cannabis i denne undersøgelse. Der skelnes ikke mellem medicinsk og rekreativt brug, da begge dele fortsat er ulovlige, medmindre cannabis til medicinsk brug er udskrevet af en læge. Dog er vi opmærksomme på, at undersøgelsens informanter vil kunne begrunde et ulovligt forbrug af cannabis med medicinske årsager og derfor kan det være uundgåeligt at skelne mellem rekreativt og medicinsk brug af cannabis i sådanne sammenhænge. Cannabis kan indtages på flere måder, herunder ryges, spises og drikkes. I indeværende sammenhæng skelner vi ikke mellem de forskellige anvendelsesmåder, da det er mindre relevant, hvordan cannabis indtages når fokusområdet er unges holdning til cannabis.

6.3. Socialisering

Ifølge Den Store Danske er socialisering “*en proces hvorunder børn og voksne anspores og hjælpes til at udvikle de færdigheder, og personlighedsegenskaber, der er karakteristiske for det samfund eller den gruppe, personen tilhører*” (Den Store Danske). Ifølge Den Store Danske findes der både *primærsocialisering* og *sekundærsocialisering*. *Primærsocialisering* kan eksempelvis være noget den unge får gennem familie og opdragelse, og *sekundærsocialisering* noget den unge får fra medier, institutioner og kulturelle forhold.

Begrebet *socialisering* forstås i nærværende speciale som en betegnelse for de unges omgang med deres samlede omgangskreds, herunder familie, venner, skolekammerater, fritidsklubber/aktiviteter, skole, rollemodeller, medier, miljø etc. Der skelnes i specialet derfor ikke mellem *primærsocialisering* og *sekundærsocialisering*, hvorfor socialisering forstås som noget, der sker hos den unge, når denne eksempelvis opdrages af forældre, og når den unge bruger tid på sit uddannelsessted. Herudover skal det bemærkes, at begreberne *socialisering* og *social læring* i følgende undersøgelse anvendes synonymt, da begge begreber forudsætter, at adfærd og normer tillæres gennem interaktion med andre individer.

6.4. Den offentlige debat

Som tidligere nævnt har der de seneste år været stor debat vedrørende legalisering af cannabis, og debatten har i høj grad omhandlet medicinsk cannabis. Eksempelvis har skuespiller Søs Egelind for nylig deltaget i et dokumentarprogram på DR2; *Søs og kampen om cannabis*, hvor hun, efter sit eget sygdomsforløb, står frem og fortæller, at hun har anvendt cannabis med god effekt, samt hvordan hun under sit sygdomsforløb så sig nødsaget til at begå en kriminel handling. I programmet stiller hun sig kritisk over for lovgivningen samt taler med mennesker, som mærker en positiv effekt ved anvendelse af cannabis.

Udover debatten vedrørende medicinsk cannabis, fylder også debatten vedrørende legalisering af cannabis som rusmiddel. Debatten vedrørende legalisering af cannabis som rusmiddel drejer sig især om den kriminalitet, der følger i forbindelse med hashhandel. I september 2016 blev to politibetjente og en civil ramt af skud på Christiania, hvilket fik endnu et parti til at tilslutte sig de partier, som ønsker at afkriminalisere cannabis ("Duel om fri hash på Christiansborg," 2016). Argumentationen for at afkriminalisere hash er, at dette vil komme de kriminelle bander til livs og forhindre, at det ulovlige hashmarked breder sig. Efter episoden på Christiania foreslog Radikale Venstre en treårig forsøgsordning med statskontrollerede butikker i hele landet. Hvor eksempelvis Venstre er en del af aftalen vedrørende forsøgsordningen med medicinsk cannabis, så partiet imod en legalisering af cannabis som rusmiddel. Liberal Alliances Christina Egelind udtrykker i artiklen *Duel om fri hash på Christiansborg*, at partiet er for legalisering af cannabis som rusmiddel: "*Et forbud, som Venstre forsvarer, medfører jo ikke, at Danmark er fri for cannabis. Det gør, at vi har et enormt stort, sort milliardmarked, som vi overlader til rockerne og andre meget rå, kriminelle*

bander” (“Duel om fri hash på Christiansborg,” 2016). Preben Bang Henriksen fra Venstre forsvarer derimod forbuddet:

“Jeg har en helt klar formodning om, at en frigivelse af hash vil medføre et øget forbrug. Det vækker nøjagtig samme reaktion, som hvis du ophævede hastighedsgrænserne. Så vil folk også begynde at køre hurtigere. Politiforbundet støtter op om det her synspunkt, og de har fingeren på pulsen i dagligdagen”. (“Duel om fri hash på Christiansborg,” 2016).

Det er ikke kun skuespillere og politikere, der har tilkendegivet, at de er for cannabis, enten som medicin eller rusmiddel. Misbrugsekspert Henrik Rindom har flere gange udtalt, at legalisering af cannabis vil være en fordel for samfundet, da han mener at de unge blot får yderligere problemer så længe at cannabis er kriminelt. I 2015 udtaler han i en artikel i Politiken *Narkomarkedet er ikke blevet mindre til trods for en massiv politiindsats de sidste 20 år. Tværtimod har vi set et stigende forbrug af for eksempel hash* (“Dansk narkoekspert: Lad os tillade stoffer”, 2015). Henrik Rindom mener, at staten bør stå for uddeling af narkotika, da man på den måde vil få nemmere ved at hjælpe og få kontrol over de unge, som har problemer med misbrug. Henrik Rindom er ikke afvisende overfor, at der kan være en risiko ved at tillade euforiserende stoffer, men mener at det giver mere mening: *“Man straffer jo ikke folk, der drikker i Danmark. Dem prøver man at hjælpe. Hvorfor gør man så ikke det samme med folk, der tager stoffer”* (“Dansk narkoekspert: Lad os tillade stoffer,” 2015). Henrik Rindom argumenterer for, at det er problematisk, at alkohol er et rusmiddel som mange er afhængige af, og får hjælp til, når det samme ikke er gældende for stoffer.

I nærværende speciale forstås *den offentlige debat* ud fra eksempler ligesom de ovenstående. Det betyder, at den offentlige debat blandt andet kan være politikere, som udtrykker deres holdning til cannabis, offentligt kendte personer, der står frem med deres oplevelser med cannabis, eller artikler om cannabis, der bliver delt på Facebook og andre sociale medier.

Som tidligere nævnt inddrages dette aspekt i denne undersøgelse, da vi har en for forståelse af, at den holdning, der bliver udtrykt i eksempelvis TV-programmer, kan være medvirkende til, at de unge oplever cannabis som mindre sundhedsskadeligt og ikke kriminelt.

7. Social læringsteori

Følgende afsnit vil give et indblik i Ronald L. Akers' (1966) teori: *A Social Learning Theory of Crime*. Afsnittet vil indeholde en kort redegørelse af teorien, samt refleksioner over hvordan den kan anvendes i forhold til at belyse unges holdning til og opfattelse af cannabis.

Akers (1966) udgav i 1966 sin første teori om social læring (Agnew et. al, 2014:140). Akers' (1966) teori, er ligesom de tidligere anvendte teorier, udviklet på baggrund af Sutherlands (1947) *Differential Association* teori (Agnew et. Al., 2014:140). Derudover anvender Akers (1966) teoretiske elementer fra blandt andet symbolsk interaktionisme og Sykes og Matzas (1957) teori om neutralisering. Akers' (1966) teori beskriver konkret hvilke mekanismer, der er i spil når det drejer sig om social læring, hvilket er relevant i forbindelse med foreliggende speciale, da vi har en forståelse af, at unge muligvis lærer at have en positiv holdning til cannabis, via deres omgangskreds og yderligere socialisering. Ligesom Sutherland (1947) mener Akers (1966), at kriminalitet er tillært. Akers (1966) foreslår en SSSL model (*Social Structure and Social Learning*), hvoraf det fremgår hvilke faktorer der kan have en indirekte effekt på om et individ begår kriminalitet, disse faktorer er: *Differential Social Organisation, Differential Location in the Social Structure, Theoretically Defined Structural Variables* og *Differential Social Location* (Agnew et.al., 2014:145-146). Pointen med Akers' (1966) model er, at den sociale struktur er omdrejningspunktet og derfor har den sociale struktur en indflydelse på den sociale læring. Da vi i undersøgelsen ikke beskæftiger os med SSSL modellen vil der ikke fremgå en yderligere redegørelse af denne. Dog er det nævneværdigt, at de faktorer som modellen foreslår har indflydelse på de nedenstående fire centrale elementer, der primært anvendes i undersøgelsen.

Akers' (1966) teori beskriver uddybende og konkret, hvilke mekanismer der er i spil når kriminalitet tillæres. Disse fire centrale elementer fremgår i det følgende (Agnew et.al., 2014:142):

1. *Differential association* – omhandler miljøet som individet befinder sig i, samt de normgivende definitioner der findes i dette miljø. De normgivende definitioner kan både være kriminelle eller legale handlinger. Det er her det sociale miljø som skaber et rum hvor social læring kan forekomme. De mest centrale sociale rum eller grupper, familie og venner. Dog kan det eksempelvis også være naboer, kirke og skolelærer, og endda medier. Det miljø hvori individet befinder sig mest, er det som giver den største påvirkning og derfor vil have den største indflydelse i forbin-

delse med social læring. *Differential association* er relevant i nærværende undersøgelse, fordi de unge i specialet færdes meget i et bestemt miljø, i forbindelse med at de er ved at tage en ungdomsuddannelse. *Differential association* kan være med til at forklare hvorfor de unges holdning til cannabis påvirkes af det miljø de befinder sig i.

2. *Definitions* – omhandler individets egne meninger og forståelser, som denne knytter til bestemte handlinger. Individet anvender disse *definitions* til at vurdere handlinger, både generelle og specifikke, i forhold til hvorvidt de er gode eller dårlige. Individets definitioner dannes via *imitation* og *differential reinforcement*. Begrebet er inspireret af neutraliseringsteori, fordi individet kan definere en handling som god eller ønskværdig, på trods af at denne handling måske er kriminel. *Definitions* kan eksempelvis anvendes i undersøgelsen, hvis de unge forbinder det at anvende cannabis med noget positivt, på trods af at det er kriminelt. De unge kan eksempelvis danne *definitions* vedrørende cannabis via det de ser i medierne eller oplever at deres venner gør.
3. *Differential reinforcement* – refererer til om individet forventer at få straf eller belønning for sin handling, hvilket kan være medvirkende til at forstå baggrunden for den holdning de unge har til brug af cannabis. Hvorvidt individet vil begå en kriminel handling er afhængig af tidligere erfaringer, nutiden og forventning til fremtidig konsekvens. *Reinforcement* er ikke nødvendigvis socialt betinget, men kan også være konsekvenser af eksempelvis stoffer. Dog er forventningen til konsekvensen det at tage stoffer dannet på baggrund af indlærte definitioner af denne handling, som er skabt i sociale sammenhænge, altså individets oplevelse af andre som har begået samme handling. Hvis de unge ikke oplever at cannabis har negative konsekvenser, er de muligvis mere tilbøjelige til at have en positiv holdning til det.
4. *Imitation* – omhandler hvordan individet handler ud fra at have observeret andre i samme handling. Ved at observere andre begå en handling, vil individet erfare hvilke konsekvenser handlingen kan have. Observationen kan både forekomme i individets primære gruppe, men eksempelvis også igennem medier. *Imitation* er relevant i nærværende undersøgelse, fordi *imitations* netop kan sige noget om hvorvidt den unge tilegner sig en adfærd eller en holdning via observation, hvilket er det vi har en forforståelse om, at de gør. Vi har en forforståelse af, at holdningen til cannabis blandt de unge er positiv, fordi de unge ser og hører om andre, der anvender cannabis.

7.1. Refleksion

Opsummerende bidrager social læringsteori med en forklaring på, hvordan kriminel adfærd kan indlæres via interaktion med andre mennesker, Akers` (1966) teori går endvidere i dybden med de sammenhænge hvor i en kriminel adfærd kan indlæres, såsom forældre, skole og medier. En af fordelene ved at anvende social læringsteori er, at den er anvendelig til at forklare definitioner indenfor den samme gruppe, hvilket er relevant når vi undersøger en gruppe af unge studerende som en stor del af tiden færdes i det samme miljø. Dog er teorien mindre anvendelig i forhold til at forklare individuelle definitioner, det vil sige at den vil være problematisk at anvende hvis vi ser enkelte studerende som eksempelvis har en mere ekstrem holdning til cannabis end resten af gruppen. Dog vil en enkelt studerendes holdning også kunne forklares via informantens socialisering udenfor uddannelsesinstitutionen, og er derfor fortsat relevant for undersøgelsen. Vi får via vores interviews ud-sagn omkring de unges oplevelser med holdningen til cannabis i deres omgangskreds, hvorfor social læringsteori kan bidrage med en forklaring på den norm der er på uddannelserne og hvorfra normen er tillært. I nærværende speciale vil teorien anvendes til at belyse hvorvidt der sker social læring i forbindelse med anvendelse af cannabis på ungdomsuddannelser i Nordjylland. Der tages udgangspunkt i de unges holdninger og oplevelser, hvorfor vi får et indblik i de normer og værdier som eksisterer på de forskellige ungdomsuddannelser. Her vil social læringsteori bidrage med en forklaring på hvordan de unge påvirkes og lærer af omgangskredsens adfærd.

8. Neutraliseringsteori

I det følgende afsnit vil der være et indblik i Sykes og Matzas (1957) teori om neutraliseringsteknikker. Afsnittet vil indeholde en redegørelse af neutraliseringsteknikker og refleksioner om, hvordan teorien er anvendelig i foreliggende undersøgelse. Neutraliseringsteorien kan desuden være med til at definere centrale begreber, som kan anvendes i specialet.

Sykes og Matza udarbejdede i 1957 neutraliseringsteorien. Teorien er inspireret af Sutherlands (1947) *Differential Association Theory* og stiller sig ydermere kritisk over for Cohens (1955) subkulturteori. Cohens (1955) teori om subkulturelle miljøer såvel som Sutherlands (1947) teori vil i det følgende afsnit kun blive berørt, hvis det findes relevant at henvise til en af de to og der vil derfor ikke indgå en udførlig redegørelse af hverken Cohens (1955) eller Sutherlands (1947) teori. Der vil til gengæld indgå perspektiver fra andre forskere, for at få et omfattende indblik i neutraliseringsteorien.

Sykes og Matzas (1957) udgivelse om neutraliseringsteknikker består af to dele. I den første del af værket *Techniques of Neutralization* stiller Sykes og Matza (1957) sig kritiske overfor Cohens (1955) teoretisering om subkulturelle kriminelle miljøer, som var dominerende i 1950'erne. Cohen (1955) mener, at arbejderklassedrenge i amerikanske storbyer danner subkulturelle miljøer i et forsøg på at invertere de succeskriterier, der dominerer i samfundet og opstille alternative kriterier for succes, som opnås via ikke-legitime midler (Agnew et. al., 2014:189). Det vil sige, at de unge i et subkulturelt miljø generelt set anerkender brugen af kriminalitet for at tilegne sig succes. Dette forudsætter, at de unge ikke oplever skyldfølelse ved kriminalitet fordi de henkaster sig subkulturens normsæt og dermed ikke gør noget amoralsk (Agnew et. al., 2014:223). Sykes og Matza (1957) mener ikke, at dette er tilfældet. De argumenterer, at de unge kriminelle ikke er totalt afskåret fra det konventionelle samfund og således at de unge er bevidste om, at kriminalitet er moralsk forkasteligt på baggrund af følgende observationer:

- Kriminelle udtrykker skyldfølelse over deres kriminelle handlinger.
- Kriminelle respekterer hovedsageligt ærlige, lovlydige borgere.
- Entydig definition af det legitime offer (de undlader eksempelvis at viktimisere en bestemt befolkningsgruppe).
- Kriminelle er ikke immune over for det konventionelle samfunds normer.

Da det er anden del af værket, der primært anvendes i foreliggende undersøgelse, vil vi ikke gå mere i dybden med første del. I anden del af artiklen giver Sykes og Matza (1957) et bud på, hvordan lovovertræderen overkommer skyldfølelsen ved at anvende neutraliseringsteknikker. I forbindelse med dette projekt er det netop interessant, fordi det kan bidrage med viden om, hvordan de unge retfærdiggør brug af cannabis, særligt fordi cannabis ikke er legaliseret i Danmark.

Sykes og Matza (1957) siger: ”*The individual can avoid moral culpability for his criminal action – and thus avoid negative sanctions of society – if he can prove that criminal intent was lacking.*” (Agnew et. al., 2014:225). Det fremgår af citatet, at individet kan undgå skyldfølelse og samfundets stigmatisering såfremt, han har et validt ræsonnement for sin handling. Dette indebærer at bevise, at handlingen mangler kriminel hensigt. Herved kan det argumenteres, at neutraliseringsteknikken anvendes imod selvbebrejdelse og samfundets fordømmelse. I denne undersøgelse kan det bidrage med et indblik i, hvordan informanterne undviger fordømmelse og skyldfølelse fra sig selv og samfundet ved at anvende neutraliseringsteknikker. Det fremgår endvidere, at individet søger at rationalisere handlingen og kan altså opfattes som afvigende. Handlingen lever ikke op til det konventionelle samfunds forventninger. Det kan argumenteres, at neutralisering således anvendes som et værn mod social kontrol. Med andre ord, de unges indlærte normsæt, som blev socialiseret i barndommen og samfundets dominerende normsæt fungerer som en social kontrol. Neutraliseringsteknikkerne frigør individet fra denne, og muliggør den kriminelle handling. Agnew et. al. (2014) beskriver det således:

”[...] *Youngsters are socialized to hold conventional or prosocial beliefs that would typically prevent them from breaking the law. It is only when these normative controls are neutralized that individuals are able to commit specific criminal acts under specific circumstances*” (Agnew et. al., 2014:221).

Sykes og Matza (1957) hævder, ligesom Sutherland (1947), at kriminel adfærd er tillært gennem social interaktion (Agnew et. al., 2014:222). De er særligt interesseret i processen og forsøger med neutraliseringsteknikkerne at uddybe Sutherlands (1947) konstatering: ”*Motives, drives, rationali-*

zations, and attitudes favorable to the violation of law” (Agnew et. al., 2014:222). I forbindelse hermed opstiller Sykes og Matza (1957) fem grundlæggende neutraliseringsteknikker:

1. *Denial of Responsibility* – at individet føler sig uden ansvar. I vores undersøgelse kan et bud på dette være, at individet nægter at tage ansvar for sin handling. Han kan argumentere, at det ikke var hans fejl, eller at det var ude af hans kontrol. Scott og Lyman (1968) betragter *Denial of Responsibility* som en undskyldning (*excuses*), hvorfor de nedenstående teknikker betragtes som begrundelser (*justifications*). De beskriver *Denial of Responsibility* således: “*Accounts in which one admits that the act in question is bad, wrong or inappropriate but denies full responsibility*” (Copes & Maruna, 2005:239).
2. *Denial of Injury* – at handlingen ikke skader nogen. Ifølge Sykes og Matza (1957) har strafferet længe sondret mellem etisk forkerte handlinger og ulovlige handlinger. Dette gør sig ligeledes gældende for individet, og såfremt handlingen ikke skader kan det for individet være etisk forsvarligt at begå handlingen til trods for, at det er ulovligt. Dette kan give en formodning om, hvorvidt informanterne i undersøgelsen har tilbøjelighed til at lave en og samme sontring.
3. *Denial of Victim* – at skaden ikke er forkert på grund af visse omstændigheder. Hvis vi antager, at individet anerkender ansvaret for handlingen (1) og er villig til at acceptere handlingens følgeskade (2) kan teknikken *Denial of Victim* aflaste individets skyldfølelse. Individet kan føle sig berettiget på baggrund af visse omstændigheder og derved bagatellisere handlingen. Et eksempel kan være, at individet mener, at offeret selv er ude om det. Dette er set ved voldsramte kvinder, der går til modangreb på gerningsmanden. Sykes og Matza (1957) udtrykker, at fravær af et fysisk offer er en ud af flere omstændigheder, der kan aflaste individets skyldfølelse. De beskriver det nøje i det følgende citat:

”Internalized norms and anticipations of the reactions of others must somehow be activated, if they are to serve as guides for behavior: and it is possible that a diminished awareness of the victim plays an important part in determining whether or not this process is set in motion” (Agnew et. al., 2014:226).

Denial of Victim giver blandt andet et indblik i, hvorvidt informanterne har en begrænset skyldfølelse, når der ikke er et definitivt offer. Derforuden kan det bidrage med en viden om informanternes rationalisering i forhold til handlingen.

4. *Condemnation of the Condemner* – at individet afviser autoritære figurer. Individet kan forsøge at aflede opmærksomhed væk fra sig selv til *the Condemner*. Eksempelvis ved at anklage *the Condemner* for hykleri. En teenager kan mene, at hans forældre er hykleriske hvis de i deres ungdom anvendte cannabis, men forbyder ham at prøve det. Ved at aflede undviger individet fordømmelsen, der følger ved at bryde normen (Agnew et. al., 2014:227).
5. *Appeal to Higher Loyalties* – individet prioriterer andre normer højere end samfundets bagvedliggende normative systemer. Dette er velkendt i bandekultur, samt tætte venskaber og familiære relationer, hvor loyalitet er dominerende (Agnew et. al., 2014:27). Copes og Maruna (2005) beskriver det således: ”*Offenders neutralize internal and external controls by claiming that their behaviors are consistent with the moral obligations of a specific group to which they belong*” (Copes & Maruna, 2005:233).

Fællesnævneren for de ovenstående teknikker er, at de neutraliserer de moralske skrupler, der opstår i forbindelse med normbrydende eller kriminell adfærd. De er forsøg på at rationalisere handlinger, der står i modsætning til indlærte normer for at få bugt med skyldfølelse. Udover Sykes og Matzas (1957) teoretisering har Klockers (1974), Coleman (1994) samt andre forskere været med til at udvide de grundlæggende fem neutraliseringsteknikker og nogle af disse fremgår i det følgende (Copes & Maruna, 2005:234):

- *Metaphor of Ledger* - jeg er mere god end ond. En slags ”de mange gode handlinger opvejer for de få dårlige” tilgang.
- *Claim of Normality* – at postulere, at alle gør det. En konsensus om, at loven ikke afspejler majoritetens tænkemåde, og at handlingen således ikke er afvigende eller forkert. I en tid, hvor debatten om cannabis er fremtrædende kan det være relevant at undersøge, hvorvidt respondenterne bliver præget heraf. *Claim of Normality* kan bidrage med viden om, hvorvidt dette er tilfældet.
- *Justification by Comparison* - det kunne have været værre. Cannabisbrugere kan ved sammenligning med andre rusmidler bedømme, at handlingen er forbundet med færre risici og derfor ikke til det værre.

- *Claim of Entitlement* – individet føler sig berettiget til at opføre sig på en bestemt måde og føler handlingen snarere er en belønning end en illegitim handling. Denne teknik sættes ofte i forbindelse med svindel og økonomisk kriminalitet.

Opsummerende muliggør neutralisering afvigende adfærd og frigør individet fra social kontrol. Individet indgår fortsat i det konventionelle samfund eftersom, han ikke står i modsætning til samfundets normsæt, som Cohen hævder, men neutraliserer skyldfølelsen ved en afvigende adfærd. Det vil sige, at individet og resten af samfundet deler normsæt, og individet indgår derfor i det konventionelle samfund. Neutraliseringsteknikkerne muliggør kriminalitet og individet bliver således i stand til at bryde normen. Altså står individet ikke i modsætning til det konventionelle samfund, men der er tale om en uoverensstemmelse mellem individets moralkodeks og handlinger.

8.1. Refleksion

Vi har taget et valg om ikke at udelukke nogle af føromtalte teknikker, da de anvendte neutraliseringsteknikker afhænger af informanternes udsagn. Vi har dog en formodning om, at nogle bliver anvendt mere end andre. Eksempelvis er der empirisk støtte på, at *Claim of Entitlement* foreligger oftest ved *white-collar crimes* (Copes & Maruna, 2005:234). Vi har haft overvejelser over, hvorvidt det er relevant at inkludere neutraliseringsteknikkernes tidsmæssige aspekt, altså om anvendelsen finder sted før, undervejs eller efter handlingen. Det er ikke sandsynligt, at vi inkluderer det i undersøgelsen, men kort fortalt mener Sykes og Matza (1957), at neutralisering kommer før handlingen, og inden overvejelserne om at begå handlingen finder sted: ”[...] they can also occur before contemplating the act, releasing the actor to be morally free to choose the act ” (Henry et. al., 2004:172). Det vil sige, at neutralisering er en del af individets skemata, om end er der tale om en neutraliserende diskurs.

Teorien belyser unge lovovertrædere og giver et bud på, hvad der muliggør den kriminelle handling. Nærværende undersøgelse belyser unges holdning til cannabis, der er dog ikke nødvendigvis tale om at de deltagende unge er lovovertrædere. Eftersom vi ikke kan sige noget om informanternes kriminelle historik, kan vi kun forholde os til det vi reelt set ved, hvilket er, at de på nuværende tidspunkt går på en ungdomsuddannelse og formentlig ikke er ungdomsforbrydere. Vi er opmærksomme på dette og der tages forbehold for, at teorien oprindeligt er fremstillet med det formål at rationalisere processen, der fører til kriminalitet. Til trods for, at målgruppen adskiller sig og

at teorien blev udarbejdet i USA i slutningen af 1950, er den anvendelig. Årsagen til dette er, at neutralisering kan anvendes i enhver situation, hvor der er uoverensstemmelse mellem individets handlinger og dennes grundlæggende moralkodeks, ifølge Copes og Maruna (2005). Hazani (1991) beskriver det endvidere som følger: ”*Neutralization techniques are universal modes of response to inconsistency that reveal widely shared modes of reduction of disequilibrium*” (Copes & Maruna, 2005:223). Historisk set har forskere dog anvendt neutralisering til at forklare alt fra alvorlige problematikker såsom voldtægt til mindre alvorlige afvigende adfærd som mødre, der tilmelder sine småbørn til skønhedskonkurrencer, hvilket er et udtryk for teoriens mangfoldige anvendelse (Copes & Maruna, 2005:223).

Neutraliseringsteorien er utilstrækkelig i forklaringen på, hvorfor kriminalitet eksisterer. Teorien vil i indeværende sammenhæng heller ikke kunne stå alene, da teoretiseringen primært fokuserer på processen og hvordan kriminalitet muliggøres ved brug af neutraliseringsteknikker, der indlæres. I teorien redegøres der endvidere for teknikkerne, hvilket er relevant i foreliggende undersøgelse. Teoretiseringen fungerer nemlig som et analyseredskab på den indhentede data og kan klarlægge, hvorvidt informanterne anvender neutraliseringsteknikkerne. Endvidere kan dette bidrage med en viden om, der er sket en normalisering i cannabisbrug blandt unge til trods for, at rusmidlet er ulovligt. Det er en begrænsning, at kritikere mener, der ikke er empirisk støtte på Sykes og Matzas (1957) neutraliseringsteori. Der bliver sat spørgsmålstejn ved, hvorledes det er målbart, hvorvidt et individ neutraliserer skyldfølelsen inden en illegitim handling finder sted (Copes & Maruna, 2005:221). Agnew (2014) mener modsat, at der er empirisk støtte på, at neutraliseringsteknikker bliver anvendt og henviser til Scully og Marollas (1984) forskning i sager om seksuel krænkelse samt Bensons (1985) forskning i økonomisk svig. Et andet nævneværdigt argument er, at neutraliseringsteorien er svær at teste, hvis der søges at finde en sammenhæng til kriminalitetens ætiologi. I forlængelse med dette mener Copes og Maruna (2005), at neutralisering er en teori om afholdenhed og vedholdenhed i kriminel adfærd. Slutteligt kan det nævnes, at teoretiseringen for det første bliver operationaliseret i interviewguiden og for det andet anvendes den som et analyseredskab på den indhentede data.

9. Teoriopsamling

I dette afsnit vil der være en kort opsummering af, hvordan de anvendte teorier kan supplere hinanden i undersøgelsen.

Social læring gør sig gældende på gruppeniveau og belyser, hvordan kriminel adfærd tillæres ved interaktion med familie, venner og forbilleder m.m. Teorien er anvendelig til at finde *definitioner* inden for den samme gruppe og kan ydermere bidrage med viden omhandlende informanternes personlige oplevelser med cannabis og om deres meningsdannelse er baseret på normgivende definitioner i et bestemt socialt miljø. Sammenholdt med teorien om social læring bevæger neutraliseringsteorien sig både på individ niveau og det strukturelle niveau. Neutralisering af Sykes og Matza (1957) orienterer sig på individ niveau, fordi der er fokus på processen, hvori den kriminelle handling muliggøres og således et supplement til social læringsteori, da den ikke blot belyser, hvorledes den kriminelle handling er socialt tillært. Der sondres nemlig ved, at handlingen tillæres gennem interaktion og hvordan handlingen herefter muliggøres via neutralisering. Neutraliseringsteorien bevæger sig som nævnt ind på det strukturelle niveau, hvilket omhandler samfundets strukturering og refererer til, at individets interne og eksterne normsæt fungerer som en social kontrol, hvorfor neutraliseringsteknikkerne frigør individet fra denne. Sykes og Matza (1957) argumenterer endvidere, at der i samfundet benyttes neutraliseringsteknikker, som ender med at blive en del af individernes normsæt. Vi har en forforståelse af, at den offentlige debat kan have en indflydelse på unges holdning til cannabis, hvilket kan være medvirkende til at individerne neutraliserer cannabisbrug selvom, det fortsat er ulovligt i Danmark. Herudover kan neutraliseringsteknikker benyttes af den individuelle som en metode til at retfærdiggøre og neutralisere ens kriminelle handlinger. Teoriene harmonerer godt sammen i det, de hver især belyser aspekter, der er essentielle i forbindelse med nærværende undersøgelse.

10. Metode

I følgende afsnit vil specialets metode blive belyst. Afsnittet indeholder beskrivelser og refleksioner vedrørende den kvalitative metode, herunder forskningsdesign, metodologisk strategi og fokusgruppeinterviews. Afsnittet indeholder endvidere en udførlig beskrivelse af, hvordan indsamlingen af undersøgelsens data er foregået i form af beskrivelse af udvælgelse af informanter, interviewform og interviewguide. Afsnittet indeholder endvidere en oversigt over de informanter som fokusgrupperne består af. Slutteligt indeholder afsnittet etiske refleksioner i forbindelse med indsamlingen af data.

10.1. Metodologisk strategi

Nærværende speciale er baseret på et kvalitativt datagrundlag. Den kvalitative tilgang er anvendelig når der ønskes en dybdegående undersøgelse af et emne, samt en forståelse af den sociale verden gennem de personer, der undersøges (Bryman, 2012:380). Ved at anvende den kvalitative tilgang opnås der et dybdegående indblik i de unges oplevelser med cannabis.

Teorien anvendes som forklaring på den tendens, som vi har en forforståelse af, der eksisterer. Vi har en forforståelse af, at de unges holdning til cannabis er påvirket af den holdning, der blandt andet eksisterer i omgangskredsen, hvilket vi søger at forklare med social læringsteori. Derudover har vi en forforståelse af, at de unge retfærdiggør deres holdning til cannabis med, at der er sket en normalisering, hvilket søges forklaret med neutraliseringsteori. Mere nøjagtigt betyder det, at den indsamlede data behandles og analyseres ud fra teori, hvilket også er kendt som værende den deduktive tilgang.

Traditionelt anvendes en induktiv tilgang i forbindelse med kvalitative undersøgelser, da dette tillader ny teori at udspringe fra de indsamlede data. Dog kan der argumenteres for, at en deduktiv tilgang også er anvendelig i forbindelse med kvalitative undersøgelser (Bryman, 2012:387). I nærværende speciale anvendes både en deduktiv og induktiv tilgang, hvorfor der kan argumenteres for, at undersøgelsen anvender en abduktiv tilgang. Tilgangen er til dels deduktiv fordi der anvendes teori og forforståelse til at skabe problemstillingen og opstille arbejdsspørgsmål, hvilket ligger til grund for indsamlingen af empiri, samt analyse af denne. Dog er vi efter at have

indsamlet data blevet opmærksomme på en nye teorier, som kan understøtte en forklaring på nogle af de udsagn, informanterne giver. De anvendelige teorier som vi er blevet opmærksomme på efter dataindsamlingen findes i tidligere afsnit om kriminologisk relevans samt i afsnittet om social kapital og konformitet i grupper. I og med at vi i denne proces inddrager noget nyt teori i undersøgelsen efter indsamlingen af data, har vi i denne forbindelse en abduktiv tilgang.

10.2. Forskningsdesign

Følgende afsnit omhandler undersøgelsens forskningsdesign, hvilket drejer sig om, hvilke data der skal indsamles, for bedst muligt at besvare projektets problemformulering, samt hvordan disse data skal indsamles. Undersøgelsens forskningsdesign vil være medvirkende til at sikre projektets validitet, og sammenhæng mellem problemformulering og undersøgelsens resultater.

Forskningsdesignet er en form for skitse for hvordan undersøgelsen skal udformes (Thagaard, 2004:48). Forskningsdesignet bør indeholde en beskrivelse af hvad der skal undersøges, hvem informanterne skal være, hvor undersøgelsen skal gennemføres og hvordan undersøgelsen skal gennemføres (Thagaard, 2004:48).

I nærværende undersøgelse anvendes det kvalitative interviewstudie som et design for bedst muligt at indsamle data til besvarelse af problemformuleringen, dette fordi problemformuleringen lægger op til en dybdegående undersøgelse af de unges oplevelser af holdningen til cannabis, hvorfor den kvalitative metode er den mest anvendelige. Ved det kvalitative interviewstudie foregår dataindsamlingen via interviews mellem forsker og informanter, og i nærværende speciale også i interaktionen mellem informanterne. Det er derfor vigtigt at tage højde for, at vores forståelse af begreber og informanternes udsagn spiller en rolle i forhold til de indsamlede data (Thagaard, 2004:47).

Kvale og Brinkmann (2009) beskriver syv faser i forbindelse med en interviewundersøgelse (Kvale & Brinkmann, 2009:122):

1. Tematisering
2. Design
3. Interview
4. Transskription

5. Analyse
6. Verifikation
7. Rapportering

De syv ovenstående faser er alle en inkorporeret del i nærværende speciale, og har ligget til grund for specialets opbygning. De syv faser er alle beskrevet og illustreret løbende i specialet.

10.3. Fokusgruppeinterviews

Social interaktion belyses ofte gennem observation og enkeltinterviews, og sjældnere anvendes fokusgruppeinterviewet (Andersen & Bloksgaard, 2012:25). Oftest benyttes fokusgruppeinterview ved marketingsundersøgelser, i forbindelse med et nyt produkt (Andersen & Bloksgaard, 2012:25).

Fokusgruppeinterviewet blev i stigende grad introduceret i sociologien med David L. Morgans (1988) bog *Focus Group as Qualitative Research* fra 1988 (Andersen & Bloksgaard, 2012:26). Morgans (1988) tilgang til fokusgruppeinterviews vil blive anvendt i forbindelse med nærværende undersøgelses metode. Fokusgruppeinterviewet er særligt velegnet til at indfange en forståelse af, hvordan meninger, holdninger, praksisser og identiteter skabes gennem interaktion og sociale relationer (Andersen & Bloksgaard, 2012:26). Da det nærværende speciale netop søger at indfange de unges holdninger til cannabis, samt deres opfattelse af andre unges holdninger, er fokusgruppeinterviews en relevant metode til indsamling af data. Ved fokusgruppeinterviewet fokuseres der på et bestemt emne, og interaktionen mellem informanterne står for de indsamlede data (Andersen & Bloksgaard, 2012:27). Den sociale interaktion og gruppedynamikken er redskabet til at opnå viden om det emne der undersøges (Andersen & Bloksgaard, 2012:27). Dog vil der også være tilfælde, hvor det er relevant at belyse informanters individuelle udsagn sammenholdt med teori og tidligere forskning. Forståelsen af holdninger har som tidligere nævnt ændret sig gennem tiden.

Traditionelt har holdninger været set i et socialpsykologisk perspektiv, og på den måde noget, der kunne måles og skaleres via eksempelvis spørgeskemaer (Andersen & Bloksgaard, 2012:28). Dog har denne forståelse udviklet sig i retning af et mere interaktionistisk og socialkonstruktivistisk perspektiv, blandt andet på grund af sociologer som Georg Herbert Mead og Erving Goffman. Dette har betydet, at holdninger i højere grad forstås som noget, der udvikles og ændres i

medmenneskelige relationer og sociale kontekster (Andersen & Bloksgaard, 2012:28). Denne tendens gør, at holdninger i mindre grad anses som noget, individer selvstændigt besidder, men derimod noget, der kommer til udtryk i bestemte situationer og interaktioner (Andersen & Bloksgaard, 2012:28). Med udgangspunkt i dette er det således relevant at undersøge holdninger i gruppesammenhænge via fokusgruppeinterviews fremfor i individuelle interviews. I nærværende undersøgelse har vi eksempelvis en forforståelse af, at sociale overdrivelser kan have en betydning for de unges forhold til cannabis. Gruppeinterviews er et redskab til blandt andet at undersøge, hvordan mennesker påvirker hinanden, hvorfor vi får mulighed for at undersøge, hvorvidt flertalsmisforståelser kan påvirke de unges holdning.

En problematik ved anvendelse af fokusgruppeinterviews er, at de grupper, der interviewes, ikke nødvendigvis er naturlige grupper, hvilket kan påvirke den måde, deres holdninger kommer til udtryk på. Dog kan der argumenteres for, at gruppedynamikken altid er påvirket af konteksten, og at gruppeinterviewet derfor ikke vil adskille sig væsentligt fra naturlige omgivelser (Andersen & Bloksgaard, 2012:29). Vi har til nærværende speciale valgt at anvende fokusgruppeinterviews som selvstændig metode, da metoden er anvendelig, når det drejer sig om at undersøge holdninger, normer og værdier. En anden fordel ved fokusgruppeinterviews er i øvrigt, at det bliver muligt at opnå indsigt i, hvordan unge interagerer med hinanden når det overordnede tema diskuteres. Det er en fordel, da det giver et indblik i, hvordan en ung forholder sig til den igangværende diskussion, der omhandler cannabis.

10.4. Udvalgelse af informanter

I det følgende afsnit vil der fremgå et indblik i forarbejdet inden dataindsamlingen finder sted, herunder udvælgelse af informanter samt udfordringer i forbindelse dermed.

Ved kvalitative data er udvalget så småt, at man ikke kan basere udvælgelsen på tilfældighed, derimod bør den være analytisk selektiv (Brinkmann & Tangaard, 2010:124). I nærværende speciale er udvælgelsen analytisk selektiv, fordi informanterne er udvalgt på baggrund af deres relevans for problemstillingen. Ved fokusgruppeinterviews bør gruppen hverken være alt for homogen eller alt for heterogen, da begge dele kan forhindre en interessant interaktion (Brinkmann & Tangaard, 2010:124). Fokusgrupperne i nærværende undersøgelse er hverken fuldt homogene

eller fuldt heterogene. Det er i nærværende undersøgelse ikke et krav, at deltagerne skal have prøvet cannabis selv, hvorfor det på forhånd ikke vides, hvorvidt informanterne har prøvet cannabis eller ej. Fokusgrupperne er dannet på baggrund af krav vedrørende alder og uddannelse.

Alder spiller en vigtig rolle for specialets design, fordi vi har en forforståelse af, at de unges holdning til cannabis gennemgår en udvikling i 15-19 års alderen. Flere undersøgelser har blandt andet vist, at det er i netop denne aldersgruppe, de unge har debutalder i forhold til at ryge cannabis for første gang, herunder eksempelvis UngMap (2014), der viser en debutalder på 16,6 år (Frederiksen et. al., 2014:14). Vi ønsker derfor, at vores informanter falder ind under aldersgruppen 15-19 årige. Endvidere vil vores fokusgrupper bestå af personer fra forskellige uddannelsesinstitutioner, dog vil hvert enkelt fokusgruppeinterview bestå af personer fra samme uddannelsesinstitution, eksempelvis fra samme klasse på samme gymnasium. Det kan endvidere have betydning for interaktionen, om deltagerne kender hinanden eller ej. Da hvert enkelt fokusgruppeinterview udføres på skoler, er informanterne sandsynligvis bekendte med hinanden.

For at opnå adgang til informanter blev der anvendt en top down tilgang. Vi startede ved projektets begyndelse, som tidligere nævnt, ud med et ønske om et samarbejde med SSP i Aalborg kommune. Derfor tog vi kontakt til en medarbejder fra SSP i Aalborg Kommune, Bjarne Jensen, hvor et af gruppemedlemmerne i specialegruppen har været i praktik. Aalborg Kommunes SSP sekretariat består af et samarbejde mellem tre kommunale instanser, herunder Familie- og Beskæftigelsesforvaltningen, Skoleforvaltningen og Politiet. Det overordnede mål med SSP sekretariatets arbejde defineres som *”at opbygge et lokalt netværk, der har kriminalpræventiv indvirkning på børns og unges dagligdag”* (Politi.dk). I den forbindelse arbejdes der overordnet med forebyggelse af kriminalitet, forbrug af alkohol og misbrug af euforiserende stoffer.

Vi blev inviteret til et SSP møde, hvor trivselspersoner fra forskellige ungdomsuddannelser deltog. På mødet fremlagde vi vores ide til specialet, og alle trivselspersonerne gav udtryk for at cannabis var et problem, i større eller mindre grad på ungdomsuddannelserne, samt at de oplevede at der var sket en ændring i de unges holdning til cannabis. Både før og efter mødet fungerede Bjarne Jensen som en gatekeeper i kontakten med de forskellige ungdomsuddannelser i Aalborg Kommune. Bjarne Jensen sidder i dette samarbejde som repræsentant for Skoleforvaltningen, hvorfor han har en af de øverste poster i SSP-samarbejdet i Aalborg Kommune. Bjarne Jensen fungerede som en gatekeeper fordi han var den person som havde autoritet til at give os adgang til skoleforvaltningen i Aalborg Kommune.

En gatekeeper er ofte den øverste i hierarkiet i en organisation, hvilket er tilfældet for nærværende speciales gatekeeper (Kristiansen et.al., 1999:139). En gatekeeper har ofte selv en interesse eller bekymring i det emne der ønskes undersøgt, hvilket også var tilfældet i nærværende speciale (Kristiansen et.al., 1999:140). Både vores gatekeeper og kontaktpersonerne fra de forskellige ungdomsuddannelser, udtrykte bekymring over de unges holdning til og opfattelse af cannabis, hvilket styrkede deres motivation for at være behjælpelige med at finde informanter. Fire ungdomsuddannelser i Aalborg Kommune ønskede efter mødet at deltage i undersøgelsen, hvilket indebærer, at kontaktpersonerne skulle forsøge at finde informanter til fokusgruppeinterviews. Det var et vilkår fra ungdomsuddannelserne, at ungdomsuddannelserne skulle anonymiseres, sådan at det blandt andet ikke er muligt at sammenligne empiri fra de forskellige uddannelser. Anonymisering af ungdomsuddannelserne vurderes ikke at være et problem for undersøgelsen, da formålet med undersøgelsen ikke har været at sammenligne holdningen på de forskellige ungdomsuddannelserne, men derimod at få informanter fra forskellige uddannelser til at fortælle om deres oplevelse af holdningen til cannabis.

Kontaktpersonernes rolle på ungdomsuddannelserne varierer, nogle er underlagt en ledelse mens det foreligger anderledes med andre. Dette har ikke spillet den store rolle i forbindelse med indsamlingen af empiri.

Inden der er indgået konkrete aftaler om at udføre fokusgruppeinterviews blandt ungdomsuddannelsernes elever, har vi deltaget i møder med den pågældende kontaktperson for at give en uddybende beskrivelse af specialets formål og kriterierne for, at der kan skabes et samarbejde. Disse kriterier omhandler, som tidligere nævnt, uddannelse, alder og praktiske forhold. Ved denne tilgang har vi undgået, at kontaktpersonerne har lavet en selektiv udvælgelse, og at informanterne derfor udelukkende er blevet udvalgt på baggrund af deres alder. Ved at undgå selektiv udvælgelse har kontaktpersonerne ikke selv skulle tage stilling til udvælgelseskriterierne. Bryman (2012) mener, at det kan være svært at organisere grupper, finde lokaler og et tidspunkt, hvor det passer samtlige informanter at deltage (Bryman, 2012:517). Dette har ikke været en udfordring i indeværende sammenhæng, da kontaktpersonerne har været behjælpelige med at finde lokaler og tidsmæssigt har vi valgt at udføre interviews i middagspausen. Dette har været en fordel, eftersom vi tager ud til informanterne og muligheden for udeblivelse mindskes til en vis grad. Ved pilotforsøget blev informanterne udpeget af kontaktpersonen og vi fik en navneliste med de deltagende informanter. Dette har ligeledes været fremgangsmåden ved de øvrige fokusgruppeinterviews. Vi har lavet aftaler om, at kontaktpersonen giver en beskrivelse af hvad det indebærer at deltage i fokusgruppeinter-

viewet til en række elever, der passer i målgruppen. Da vi har størst kendskab til undersøgelsens målgruppe har vi ansvar for at imødekomme disse kriterier, hvilket vi prioriterer højt. Derfor har det været naturligt at have et tæt samarbejde med de pågældende kontaktpersoner. Efterfølgende har vi fået tilsendt informantgruppens oplysninger og tilrettelagt praktiske gøremål.

10.4.1. Udfordringer ved udvælgelse af informanter

En af begrænsningerne ved et fokusgruppeinterview er, at det kan være svært at kontrollere, hvorvidt informanterne melder afbud eller udebliver. Dette er en risiko man kan forsøge at minimere ved at afholde interviews i et let tilgængeligt område og på et passende tidspunkt for at imødekomme informanterne. På trods af, at vi har tilrettelagt praktiske foranstaltninger og mødt informanterne på de respektive uddannelser, har vi dog stadig mødt udfordringer. En af udfordringerne har været, at tre informanter ved fokusgruppeinterview 4 udeblev på dagen for interviewet, hvorfor interviewet bestod af tre informanter frem for de oprindelige seks, hvilket har haft en betydning for graden af moderatorinvolvering og dermed diskussionens flow.

Til trods for, at gruppen ikke var fuldtallig, gik vi der fra med dybdegående materiale, da informanterne hver især blev tildelt mere taletid. I fremtiden kan det være en fordel at overbooke således, at der er informanter, som kan overtage udeblivendes plads. En anden udfordring relaterer sig til misforståelser, der kan opstå under korrespondancen med de pågældende kontaktpersoner, hvilket blev forsøgt reduceret ved at afholde møder med kontaktpersonerne inden de gennemførte interviews. Dog kan det være hensigtsmæssigt at udfærdige et dokument med de mest væsentlige informationer og give dem dette under mødet fremadrettet, så de både har informationerne i papirudgave og pr. mail, da vi desværre oplevede nogle enkelte tilfælde, hvor der opstod nogle misforståelser i forhold til, hvad der var blevet aftalt med skolerne.

10.5. Interviewform

I kommende afsnit vil der være en gennemgang af high moderator involvement (high mod.) og self-management tilgangen samt argumentation for, hvorfor de anvendes i nærværende undersøgelse.

Der tages udgangspunkt i sociologen Morgans (1988) metode om fokusgruppintervjuer og moderator involvering. Afsnittet nedenfor indeholder endvidere en refleksion over fordele og ulemper i de anvendte tilgange i forbindelse med foreliggende undersøgelse.

Ved fokusgruppintervjuer er der som regel en moderator, som styrer interviewet, samt en observatør der fungerer som hjælpende hånd (Bloksgaard & Andersen, 2012:36). Denne fremgangsmåde er også valgt til nærværende undersøgelse. Moderatoren bringer emner på banen som fokusgruppen diskuterer, og observatøren holder sig i baggrunden og noterer eventuelle non-verbale udtryk.

Der skelnes mellem high mod. low levels of moderator involvement (low mod.) og self-management. I denne undersøgelse blev det efterstræbt at anvende en blanding af teknikkerne self-management og high mod., hvilket betyder, at moderators rolle er at igangsætte en diskussion, give informanterne en god beskrivelse af diskussionsemnerne samt at bevare en struktureret interviewform (Morgan, 1988:60). Den rene self-management tilgang kan være problematisk at udføre, når interviewet er tidsbegrænset, hvilket var tilfældet i indeværende sammenhæng. Der er var afsat 30-40 minutter pr. gruppeinterview, frem for de anbefalede 1-2 timer, fordi interviewet fandt sted i spisefrikvarteret på ungdomsuddannelserne. Det har således været en udfordring både at give en omfattende beskrivelse af emnet, vi ønsker inputs på og påbegynde en grundig diskussion. Informanterne får dog en kort introduktion og derudover bliver emnerne skrevet op på tavlen, inden interviewets start, så informanterne har en god ide om, hvilke tematikker, der skal diskuteres.

Ved at interviewene ikke varede længere tid end de 30-40 minutter, oplevede vi meget tilstedeværende, aktive og energiske unge, der dedikerede sig meget til situationen og ikke begyndte at kede sig.

For at gøre emnerne mere overskuelige for de unge, valgte vi at tilføje enkelte underpunkter under hvert emne, så de unge på den måde hurtigt kunne få samlet op igen med inspiration herfra, når de tabte tråden og havde svært ved at holde samtalen kørende. Gruppen opfordredes på denne måde til at styre interviewet og hjælpe de andre informanter til at holde sig til emnet. I størstedelen af interviewene var dette medvirkende til, at de unge havde lettere ved at tage styringen selv. Dette var vilkår, der var givet for denne undersøgelse og interviewsituationen. Vi er opmærksomme på, at disse underpunkter kan være ledende for de unge, og dermed ikke give et fuldstændigt naturligt billede på de unges udtalelser, men grundet længden af vores interviews, var dette en nødvendig foranstaltning. Det er desuden her, hvor den strukturerede interviewform bliver anvendt, i

det interviewet er tidsbegrænset og diskussionens flow derfor bliver styret af moderator. Der blev i højere grad anvendt high mod. involvering i de interviewsituationer, hvor informanterne ikke var så gode til selv at diskutere og holde sig til emnet, hvilket blandt andet var gældende for interview 2.

Ifølge Morgan (1988) kræver større grupper en høj grad af moderatorinvolvering, hvor moderator kontrollerer både diskuterede perspektiver og hvor længe diskussionen på det pågældende perspektiv varer. Ved denne tilgang er der meget indblanding fra moderator. Hvis formålet med undersøgelsen er at indsamle fyldestgørende materiale, der stemmer overens med forskerens egen forståelse på emnet, kan denne tilgang være oplagt. High mod. tilgangen muliggør i høj grad bias, hvilket fremgår i det følgende:

“The most obvious problem for high involvement is that a biased moderator will produce data that reproduces these biases, whether they are personal biases of the moderator or the larger presuppositions in the research team”
(Morgan, 1988:49).

Men bias gør sig ligeledes gældende ved low mod. tilgangen, da forholdet mellem moderator og informant er mere intenst. Fordelen ved high mod. involvering er, at hvis informanterne kommer ud på et sidespor, kan moderator vejlede dem tilbage. En anden fordel er, at moderator kan vejlede gruppen til et emne der ønskes inputs på, så længe moderator ikke vejleder dem hen mod et ønsket svar for at stille sin egen forforståelse, da det ville være manipulation. Moderator skal desuden sørge for at stille spørgsmål så neutralt som muligt for ikke at putte ord i informantens mund, dog har vi været nødsaget til en vis grad at styre dem ind på et bestemt tema (Morgan, 1988:51).

Morgan (1988) foreslår, at der først og fremmest italesættes en fyldig beskrivelse af emnet og hvilke tematikker der bør være grundlag for diskussionen (Morgan, 1988:51). I indeværende scenarie bliver emnet og temaerne formidlet via udsagn, der skrives på tavlen af praktiske årsager. Informanten kan have behov for at blive valideret i sin rolle som aktiv deltager under interaktionen. Her er det forskerens ansvar at formulere en instruktion, der skaber en selvopfyldende profeti. Morgan formulerer instruktionen således: *“If you tend to get off the track, someone will usually pull the group back to [your topic]- we’ll jump in if we have to, but usually one of you takes care of that for us”* (Morgan, 1988:51).

Det kan endvidere være hensigtsmæssigt at opfordre informanterne til at håndtere småproblemer, såsom at gå i stå, indbyrdes. Moderator kan nævne, at vi er interesserede i deres oplevelser og samtlige nuancer, de kan bidrage med og typisk vil en af informanterne dele en historie, der kickstarter diskussionen på ny. I nærværende undersøgelse har de sågar mulighed for at gå videre, hvis diskussionen skulle gå i stå, da udsagnene står skrevet på tavlen. Informanterne har eksplicit ansvaret for diskussionens flow, hvor moderators rolle er implicit og kan bidrage med redskaber, der indirekte har betydning for, hvordan interviewet forløber. Som moderator er man interesseret i at høre fra samtlige informanter og det er oplagt at briefe informanterne herom. Morgan (1988) formulerer en briefing således:

“If someone hasn’t really joined in, or you seem to be hearing from the same people all the time, try asking a question to someone who hasn’t spoken as much. Everyone will say a little bit about themselves in the first part of the discussion, and you can use this information to ask them a question later” (Morgan, 1988:51).

Vi har arbejdet ud fra ovenstående tanke og ladet os inspirere under udarbejdelsen af interviewguiden. Den valgte tilgang, der emmer elementer af både high mod. og self-management har været passende at anvende, fordi formålet med undersøgelsen er at besvare de respektive arbejdsspørgsmål, og ligeså meget fordi vi stræber efter at producere viden så naturligt som det er muligt, samt at indkapsle informanternes holdning til det valgte emne. Derudover har vi gjort os refleksioner over, at specialet er en holdningsundersøgelse blandt 16-19 årige, hvilket præger interviewformen. Slutte­ligt kan det nævnes, at undersøgelsens fund skal anvendes til forebyggelsesarbejde ved de deltagende ungdomsuddannelser og dette spiller endvidere en rolle i beslutningen om, hvilken form, der er har været passende at anvende.

Der tages højde for, at der i praksis kan ske uventede drejninger, hvorfor den valgte interviewform kan blive udfordret. Ovenstående refleksioner skal være medvirkende til, at gruppen diskuterer tematikkerne som en helhed, har størst mulig interaktion og kommer med fyldestgørende svar. Denne tilgang skaber en uformel og tryghedsskabende stemning, hvor det er tilladt at dele personlige holdninger.

10.5.1. Konformitet i grupper

Om deltagerne i interviewene føler sig trygge, har en stor indflydelse på, om de taler sandfærdigt eller ej, og om de tør at sige deres mening i det åbne forum i grupperne. Dette har ikke været et af vores vigtigste fokuspunkter, men det er dog stadig vigtigt at orientere sig om, hvilke tilstande, der kan opstå i sådan en gruppe. Hvis man ser på det på et psykologisk plan, er der lavet flere eksperimenter, der beviser menneskets tendens til konformitet ved at danne og tilpasse sig normer med andre i en gruppe.

Et eksperiment, der var banebrydende i at vise denne tendens, var det såkaldte *Conformity Experiment* (Asch, 1956), også kaldet *Asch-eksperimentet*, som var et af flere eksperimenter ledet af Solomon Asch. Kort fortalt bestod eksperimentet af en gruppe af deltagere, hvoraf den ene af deltagerne var forsøgsperson og de resterende deltagere var instrueret i forsøget, uden at forsøgspersonen var vidende herom. Deltagerne fik af flere omgange forevist ét billede af en streg af en bestemt længde og herefter en række illustrationer af streger i forskellige længder, og skulle derefter fastlægge, hvilken af disse streger, der var identisk med den først fremviste streg. Alle deltagerne foruden forsøgspersonen var blevet instrueret i at vælge en af de forkerte svarmuligheder, og man ønskede dermed at undersøge, om forsøgspersonen fulgte gruppens svar, på trods af, at det var åbenlyst forkert, eller om han ville svare det rigtige. Det resulterede i, at forsøgsperson svarede det samme svar som de resterende deltagere. Asch (1956) demonstrerede med disse eksperimenter, hvordan der kan opstå et gruppepres, der kan få en person til at handle imod dennes egen overbevisning (Storgaard, 2014:27).

Vi går selvfølgelig som udgangspunkt ud fra, at deltagerne i vores gruppeinterviews taler sandfærdigt. Det er dog vigtigt at have in mente, blandt andet med resultaterne fra *Asch-eksperimentet* i baghovedet, at der kan opstå situationer, hvor enkelte deltagere tilpasser deres udsagn om deres holdninger til de resterende deltagere.

10.5.2. Social kapital i grupper

Når man sætter unge sammen i en gruppe, som det har været tilfældet ved denne undersøgelses interviews, kan der opstå en situation, hvor den enkelte ønsker at positionere sig selv som “den seje” og den, der tør mere end de andre. En undersøgelse baseret på fokusgruppeinterviews med unge i

18-19 års alderen *Social capital as norms and resources: Focus groups discussing alcohol* af Demant & Järvinen (2011) viser, hvordan en sådan positionering kan bruges til at opnå social kapital i en gruppe (Demant & Järvinen, 2011b). Den pågældende undersøgelse tager afsæt i Bourdieus (1986) teoretiske definition af social kapital og dokumenterer, at der er en sammenhæng mellem at være populær og have høj social kapital og at være blandt dem, der drikker mest og har flest “vilde” erfaringer med alkohol (Demant & Järvinen, 2011b:94). De viste sig også, at de mest dominerende deltagere og dem, de andre rettede sig ind efter i fokusgruppeinterviewene i undersøgelsen fra 2011, samtidig var dem, der havde flest erfaringer med alkohol.

Den pågældende undersøgelse omhandler alkohol og ikke cannabis, men da der i begge tilfælde er tale om rusmidler, vurderes det, at dette er et aspekt, der er relevant at have med i overvejelserne, når data fra dennes undersøgelses fokusgruppeinterviews behandles. En higen efter social kapital i gruppen ville således kunne lede til, at den unge tegner et mere overdrevet billede af virkeligheden, når denne skal fortælle om sine erfaringer med cannabis. Igen skal det dog nævnes, at vi går ud fra, at alle som udgangspunkt taler sandfærdigt.

10.6. Interviewguide

Til indsamling af empiri har vi udarbejdet en interviewguide (bilag 1). Der er udformet et udkast af interviewguiden inden den endelige form. Første udkast af interviewguiden blev udformet inden det blev vedtaget, hvilket niveau af moderator involvering, der synes passende. Dette fremgår også i måden, hvorpå spørgsmålene er formulerede og særligt sammenlignet med den endelige interviewguide, hvor der enten er et enkelt stikord eller et udsagn. Teorien er blevet operationaliseret i det første udkast af interviewguiden, men da niveauet af moderator involvering blev fastlagt måtte det første udkast af interviewguiden forkortes og rettes til.

I den endelige interviewguide er udsagnene stadig tema fordelt. Det vil sige, at der er afsnit inddelt efter teoretiske beretninger og forskningsbaserede rapporter. Dette skyldes først og fremmest, at der er opstillet en række arbejdsspørgsmål, vi ønsker at gå i dybden med og belyse. For det andet skyldes dette overvejelser om, hvorvidt teorierne viser sig i praksis. Samspillet mellem teori og metode synliggøres ved indhentelse af empiri, da teorien delvist udgør fundamentet i

udarbejdelsen af interviewguiden. Der er ydermere anvendt en blanding af self-management og high moderator involvering, hvilket kræver, at informanterne får en dybdegående beskrivelse af specialets tema, og at informanterne ligeledes får et indblik i diskussionsemnerne. Det har således ikke været oplagt at stille udførlige spørgsmål, da informanterne forinden bliver briefet om interviewets tema, men ligeledes fordi informanternes egne ord og personlige oplevelser samt holdninger efterstræbes. I tilfælde af, at informanterne er fåmælte, har moderator indlært de arbejdsspørgsmål, der har ligget til grund for de tematikker, vi har opstillet for de unge i interviewguiden og kan således gribe ind. Tematiseringen i guiden er opbygget efter kronologisk rækkefølge og tilrettelæggelsen af temaerne er inspireret af self-management tilgangen. Det vil sige, at der startes ud med personlige oplysninger, der under interviewet kan bidrage til diskussionens flow (Morgan, 1988:54). Dernæst bliver informanterne bedt om at diskutere temaerne, som fremgår nedenfor. Når tiden er udløbet, vil moderator spørge efter en sidste kommentar, slukke for optageren samt høre, hvordan informanterne har oplevet interviewsituationen.

Tema, den offentlige debat: Dette tema kan bidrage med en viden om hvorvidt, der sker en normalisering eller aftabuivering i holdningen til cannabis blandt unge, når nu der er en igangværende national og international debat omkring medicinsk og rekreativt brug. Det er tiltænkt, at dette tema skal starte en diskussion om, hvordan informanterne oplever den igangværende diskussion og om denne har en indvirkning på deres holdning.

Tema, Social Læring: Social læringsteorien anvendes til indhentelse af viden vedrørende informantens holdning til cannabis og hvorledes denne er tilegnet gennem socialisering. Det kan være interessant at undersøge, hvorfra deres viden tilegnes og om den afspejler en overordnet holdning relateret til et bestemt socialt rum. Endvidere muliggør det et indblik i, hvorvidt informanterne forholder sig kritiske eller er modtagelige over for den viden, de indsamler vedrørende cannabis.

Tema, Neutralisering: Dette tema omhandler, hvorvidt informanterne benytter sig af de såkaldte neutraliseringsteknikker. I interviewguiden er der opstillet en række udsagn, der ved besvarelse kan medføre en viden om, hvorledes neutraliseringsteknikkerne er en del af informanternes argumentation.

10.7. Informantoversigt

I dette afsnit vil der være en beskrivelse af informanterne i de respektive gruppeinterviews, for bedre at kunne give et billede af den samlede fokusgruppe. Der vil endvidere være en beskrivelse af interviewets forløb, herunder hvordan gruppen interagerer indbyrdes og et indblik i moderatorrollen for at dokumentere nuanceforskellene ved de gennemførte interviews.

10.7.1. Pilotinterview gruppe 0

Som overskriften indikerer blev der foretaget et forsøgsgruppeinterview. Det har været en prioritet at teste vores egenskaber som henholdsvis moderator og observatør. Gruppen bestod af tre kvinder og to mænd i alderen 20-27 år, hvilket er uden for vores målgruppe. Dette er et tegn på, at der kan opstå misforståelser selvom, der bliver givet en god beskrivelse af undersøgelsen og kriterierne for at deltage bliver formidlet. Informanterne blev udvalgt af ungdomsuddannelsens repræsentant, hvorfor vi ikke har været en del af udvælgelsesprocessen. Interviewformen har været high moderator involvering, selvom moderator havde forberedt sig på at anvende self-management tilgangen. Vi oplevede, at informanterne lænede sig væsentligt meget op af moderator, hvor vi i stedet ønskede, at informanterne er mere selvstændige under interviewet og mindre opmærksomme på moderator. Således er der efter pilotinterviewet lavet justeringer med hensyn til moderator involvering og der er efterstræbt en form, som er en blanding af high moderator involvering og self-management for blandt andet at undgå bias. Til pilotforsøget var samtlige gruppemedlemmer til stede under interviewet. Det vil sige, at en havde rollen som moderator og de to andre som observatør, hvoraf den ene af de to observatørs rolle var mere diskret. Det er efterfølgende vedtaget, at det er tilstrækkeligt at tage afsted i par, hvilket ligeledes anbefales af forskere som, Morgan og Bloksgaard. Set i lyset af, at det var et pilotforsøg har interviewforløbet og moderator involvering været tilfredsstillende, men vi er efterfølgende blevet enige om justeringer, der bliver indført til de øvrige gruppeinterviews.

10.7.2. Fokusgruppeinterview 1

Fokusgruppe 1 består af seks personer. Gruppen består udelukkende af drenge, hvoraf nogle kender hinanden og andre ikke. De fremstår meget afslappede og sidder næsten alle sammen tilbagelæned. En enkelt sidder med fødderne oppe på bordet under hele interviewet. Self-management tilgangen blev anvendt under dette interview. Vi oplevede få gange, at moderator måtte gribe ind, selvom gruppen fik en beskrivelse af tematikkerne og forløbet forinden interviewet. Til trods for dette var gruppen aktiv og tog styring. Samtlige informanter fik muligheden for at tale, men der var nogle, som var mere aktive i diskussionen end andre.

- Mads på 17 år har tidligere haft et vedvarende forhold til hash. Han definerede det som et misbrug, der endte efter halvandet år. Endvidere har han eksperimenteret med hårde stoffer. I dag giver han udtryk for, at han hverken anvender cannabis eller andre rusmidler. Informanten er fortalende for lovliggørelse af cannabis, mere nøjagtig mener han, at så længe individet kan kontrollere sit brug er det okay at anvende. Mads var nærværende, men ikke en af dem, der var mest aktiv under interviewet.
- Christian er 18 år gammel og har ingen erfaring i at anvende cannabis og mener, det er i orden at anvende cannabis såfremt, en afhængighed, der går ud over andre, ikke udvikles. Informanten synes, der er sket en normalisering af cannabisbrug til trods for, at det er kriminaliseret og stiller sig uforstående overfor, at medicinsk cannabis stadig er ulovligt. Informanten tog styringen under diskussionen og stillede spørgsmål til de øvrige.
- Jesper på 18 år har anvendt cannabis og eksperimenteret med andre euforiserende stoffer. Dette hører til fortiden. Han mener, at det er okay at anvende cannabis, og at medicinsk cannabis bør afkriminaliseres. Han var en aktiv del af interaktionen og delte sine personlige erfaringer. Derudover synes han vittig i sin gebærden.
- Ahmed, der er 18 år gammel har prøvet at anvende cannabis og sidestiller det med alkohol. Han var ikke lige så aktiv som de øvrige i gruppen, men delte få holdninger, der indikerede hans milde syn på cannabisbrug. Informanten virkede tilpas afslappet.
- Niklas er 18 år og han var meget stille under interviewet. Han har prøvet at anvende cannabis, men gør det ikke fast. Han kender Ahmed og virkede afslappet inden interviewet påbegyndte.
- Mathias på 18 år havde ligeledes prøvet at anvende cannabis og er ikke imod individer, der anvender cannabis. Han mener, at en lovliggørelse af cannabis vil medføre et mere kvalitetspræget

produkt end det, der distribueres på det sorte marked. Informanten var ikke nær så aktiv som Christian og Jesper.

10.7.3. Fokusgruppeinterview 2

Fokusgruppe 2 består af seks personer. Gruppen består udelukkende af drenge, som alle kender hinanden fra uddannelsen, men ikke virker til at være nære venner. Gruppen fremstår, allerede inden interviewet går i gang, meget fjollede og grinende. De laver gennem hele interviewet sjov med hinanden, og flere af informanterne i gruppen har svært ved at tage interviewet seriøst. Self-management tilgangen var, ligesom ved de andre interviews, den tilgang der blev forsøgt anvendt. Dog blev self-management-tilgangen ved dette interview udfordret, idet gruppen som tidligere nævnt, havde meget svært ved at tage interviewet seriøst. På grund af udfordringen med self-management-tilgangen var det mange gange i løbet af interviewet, nødvendigt at moderator brød ind og forsøgte at motivere gruppen til at diskutere emnet.

- Lasse på 17 år har prøvet cannabis. Han har ikke et forbrug af cannabis og er ikke afvisende overfor at cannabis skal være legalt.
- Morten er 16 år gammel og har aldrig prøvet cannabis. Morten oplever, at der er en positiv holdning til cannabis i hans omgangskreds og at en del bruger det.
- Kasper er 18 år gammel og har aldrig prøvet cannabis. Kasper fortæller, at mange i hans omgangskreds gør det, eksempelvis hvis de har problemer med at sove. Kasper fortæller, at han kender flere, som kører bil, når de er påvirkede af cannabis, da han kender mange, der bruger det. Kasper mener, at det er "*latterligt*", at medicinsk cannabis ikke er lovligt endnu.
- Tobias er 18 år gammel og har prøvet cannabis. Tobias oplever, at en del i hans omgangskreds har brugt eller bruger cannabis som rusmiddel. Tobias fortæller, at han ikke var meget for at prøve cannabis den første gang, men at hans venner fik ham overtalt. Tobias er en af de mest aktive deltagere i interviewet, og han laver undervejs meget sjov med sig selv og de andre.
- Rasmus er 18 år gammel og har prøvet cannabis. Rasmus mener, at cannabis bør være lovligt som medicin og rusmiddel. Rasmus er meget stille under hele interviewet, og siger kun noget, når han giver de andre ret i deres udsagn.
- Anders er 19 år gammel og har prøvet cannabis. Anders mener, at cannabis skal legaliseres som medicin og som rusmiddel. Anders udtrykker, at han ønsker mere fokus på de gode ting som

cannabis gør, i stedet for den sammenligning med alkohol, som der ofte laves når emnet debatteres.

10.7.4. Fokusgruppeinterview 3

Gruppen består af syv unge elever fra samme klasse. På trods af, at de alle syv går i samme klasse, er der forskel på deres aldre, og det er tydeligt at mærke, at de syv elever ikke indgår i samme vennekreds. Det var meget forskelligt, hvor stor erfaring og viden de hver især havde om cannabis, men de supplerede hinanden godt og havde gode pointer. Generelt er pigerne mere skeptiske over for rygning af cannabis i forhold til drengene. Der er ingen af pigerne, der har prøvet at ryge cannabis, mens alle drengene har prøvet at ryge cannabis mindst én gang. Den anvendte tilgang har været self-management, men med enkelte supplerende spørgsmål i slutningen.

- Nikolaj er 17 år gammel, har prøvet at ryge cannabis flere gange. Han er generelt positivt stemt over for cannabis. Flere personer i hans omgangskreds har prøvet cannabis.
- Benjamin er 19 år gammel og har prøvet at ryge cannabis flere gange. Han er generelt positivt stemt over for cannabis.
- Mathilde er 18 år gammel og har ikke prøvet at ryge cannabis. Hun kender efter eget udsagn ikke nogen i hendes omgangskreds, der har prøvet det. Hun har en velovervejede holdning til cannabis.
- Solveig er 17 år gammel og har ikke prøvet cannabis. Hun kender efter eget udsagn ikke nogen i hendes omgangskreds, der har prøvet det. Hun synes, det ville være en skam med en ungdomskultur, hvor alle ryger cannabis.
- Frederik er 17 år gammel. Han har prøvet at ryge cannabis én gang, men da han ikke kunne finde ud af at inhalere, fik han ikke en rus ud af det.
- Melissa er 19 år gammel og har ikke selv prøvet at anvende cannabis, men gik på en efterskole, hvor det var meget populært og hvor en stor del af eleverne havde prøvet at ryge cannabis. Hun har stærke meninger omkring anvendelse af cannabis
- Laura er 17 år gammel og har ikke prøvet at anvende cannabis. Hun virker meget tilbageholdende og siger ikke så meget.

10.7.5. Fokusgruppeinterview 4

Fokusgruppe 4 består af to piger og en dreng. Gruppen er meget lille, da de tre resterende informanter ikke mødte op til interviewet. De to piger i gruppen var fra samme klasse, og drengen fra en parallelklasse. Dog kendte gruppen hinanden godt, da de alle tre er deltagere på det samme rygestopkursus. Vi besluttede at gennemføre interviewet på trods af de manglende informanter. Dog vurderede vi det hensigtsmæssigt at anvende en mere high.mod tilgang, da en gruppe på tre personer er for lille til at være en fokusgruppe. Derudover foreslår Morgan (1988) at strukturere interviewsituationerne således, at der i begyndelsen bør foreligge meget lidt indblanding fra moderator, men at der afsluttende kan være højere grad af moderator involvering for minutiøst at følge op på de diskuterede tematikker, hvilket i situationen fandtes passende at gøre. Gruppen tog interviewet meget seriøst og var gode til at supplere hinandens udsagn gennem interviewet.

- Janus er 17 år og har aldrig prøvet cannabis. Dog oplyser han i interviewet, at en stor del af hans omgangskreds anvender cannabis ofte, og nogle har et decideret misbrug. Janus oplyser, at han ikke er modstander af cannabis.
- Stine er 17 år gammel og har prøvet at ryge cannabis to gange i forbindelse med efterskoleophold. Stine oplyser, at der, så vidt hun ved, ikke er nogen i hendes nuværende omgangskreds, der anvender cannabis.
- Bianca er 18 år gammel og har ikke prøvet cannabis. Bianca oplyser, at cannabis ikke fylder meget i hendes omgangskreds. Dog fortæller hun, at hendes svigerfamilie har en mere positiv holdning til cannabis end hendes egen familie.

10.8. Ethiske overvejelser

I det følgende vil der være et indblik i, hvordan vi som forskere har håndteret de etiske dilemmaer, der er opstået i forbindelse med undersøgelsen.

I tilrettelæggelsen af et forskningsprojekt, hvor der udføres kvalitative interviews er det hensigtsmæssigt at have en række overvejelser, der relaterer sig til etik in mente. Det har ligeledes været tilfældet i foreliggende speciale. Bryman (2012) lister fire punkter, der kræver opmærksomhed i arbejdet med informanter. Disse fire punkter er: (1) *harm to participants*, (2) *lack of in-*

formed consent, (3) *invasion of privacy*, (4) *deception* (Bryman, 2012:135). I indeværende sammenhæng vil der være et overlap mellem de forskellige områder, og vi har stræbt efter at imødekomme disse områder. Nogle af områderne har været naturlige at imødekomme, fordi relationen mellem forsker og informant vægtes højt. Eksempelvis har vi under tilrettelæggelsen af interviewguiden været opmærksomme på at have et afsluttende punkt med, der hedder: “*hvordan har det været at deltage*” på baggrund af, at informanterne skal gå fra interviewsituationen med en god mavefølelse. I området *harm to participants* er der mulighed for, at informanten kan opleve et tab i selvtilliden eller stress inden, under og efter selve interviewsituation (Bryman, 2012:135). Dette har vi været særligt opmærksomme på, fordi der arbejdes med unge individer i fokusgruppeinterview, hvor der kan være en gensidig påvirkning. For at minimere denne mulighed har vi til en vis grad prioriteret homogenitet i fokusgrupperne, da det kan skabe et trygt miljø for informanterne. Endvidere er det en etisk overvejelse at møde informanterne på de respektive uddannelser for at skabe en afslappet tilgang til interviewsituationen. Det formodes, at informanterne føler sig mere selvsikre, når interviewet afholdes på den pågældende uddannelse end på Aalborg Universitet. Vi har ydermere understreget, at optagelser af interviewet såvel som deres identitet vil blive behandlet med fortrolighed. Mobiloptageren tændes først efter introduktionen og slukkes inden outroen i et forsøg på at udstråle forsigtighed og for at gøre informanterne uidentificerbare, når de præsenterer dem selv ved navn. Dog kan der stadig være sandsynlighed for, at informanterne bliver nævnt ved navn, hvorfor dette bliver anonymiseret i selve transskriberingen, samt personen får et pseudonym.

Eftersom vi har indgået aftaler med ungdomsuddannelsernes kontaktperson, er overvejelser om *lack of informed consent* ikke relevante i dette speciale, fordi forskerrollen er blevet italesat over for informanterne. Ved denne tilgang er informanterne bevidste om, hvilke vilkår, der gælder for deltagelse. Det er en etisk overvejelse, at vi tager afsted i par til fokusgruppeinterviews i stedet for at være tre. Det kan virke overvældende for gruppen af informanter, hvilket kan præge deres engagement.

Nærværet af forskeren i interviewsituationen kan være med til at præge informanternes udsagn, men vi kan ikke afgøre, hvorvidt informanterne siger sandheden eller lyver under interviewsituationen, og vi har derfor taget et valg om at være tro mod informanternes udsagn. Vi har endvidere taget en beslutning om, at formidle informantens ord på en sådan måde, at betydningen ikke forvrænges. Det vil sige, at være tro mod informantens egen forståelse. En af konsekvenserne er, at man som forsker kan risikere at fremstå utroværdig ved ikke at have reflekteret over det etiske aspekt. I forlængelse heraf, har informanterne valgt at stole på os, og vi ønsker ikke at beskadige

denne tillid, hvilket ligeledes er en etisk overvejelse. Vi er opmærksomme på, at der er tale om en deception, såfremt deres udsagn bruges imod dem eller i en anderledes kontekst end den, der blev briefet om inden interviewets start. Ydermere er samtlige holdninger og oplevelser relevant i en holdningsundersøgelse, hvorfor vi bør bevare en vis neutralitet og i stedet læne os op ad de anvendte teoretiske beretninger samt eksisterende forskning. Bryman (2012) formulerer det således: “*Research should be designed, reviewed and undertaken to ensure integrity, quality and transparency*” (Bryman, 2012:144). Til trods for, at der tages hensyn til etiske dilemmaer, bør der dog tages forbehold for, at der i praksis kan ske uventede ændringer og udfordringer.

10.9. Transskriptionsprocedure

Efter hvert gennemført interview har vi transskriberet hele interviewet (bilag 2). Overvejelser i forbindelse med transskribering er væsentlige, da det er her, at det mundtlige interview forvandles til tekst, som egner sig til en analyse (Kvale & Brinkmann, 2009:199). For at få en så direkte oversættelse fra talesprog til skriftsprog som muligt, har vi forsøgt at transskribere interviewene hurtigst muligt, efter at de er gennemført. Vi har endvidere valgt at skrive det i transskriberingen, hvis en informant har grint, været ironisk eller anvendt et tydeligt kropssprog.

Alle de gennemførte interviews er, forinden transskriberingen, optaget på mobiltelefon, hvilket ikke har givet anledning til nogle tekniske problemer. Dog har optagelser på mobiltelefon medført den udfordring, at det ved transskriberingen af fokusgruppeinterviews indimellem har været svært at høre forskel på informanterne. Dette problem har vi forsøgt at løse ved at spole optagelsen tilbage og lytte igen samt, som tidligere nævnt, at transskribere så hurtigt som muligt efter interviewets afslutning.

En mulig løsning på problemet med at høre forskel på informanterne, kunne have været at filme under de gennemførte interviews. At have fokusgruppeinterviews på video kan gøre det nemmere at skelne mellem informanterne, når de taler. Der kan dog også være ulemper ved at optage interviews på video, da det må formodes, at informanterne bliver mere bevidste omkring, hvordan de udtrykker sig. Vi havde ved et af de gennemførte interviews en oplevelse af, at informanterne blev mere afslappede og åbne, efter at der blev slukket for optagelsen, hvorfor det formodes, at et videokamera ville kunne forstærke denne effekt.

10.10. Analysestrategi

Følgende afsnit omhandler den analysestrategi, der er anvendt i specialet. Afsnittet indeholder refleksioner vedrørende transskriberingens indhold samt strategien for meningskodning, meningskategorisering og meningsfortolkning, da der er i specialets analyse er fokus på mening.

Meningsfortolkning betyder, at vi fortolker de udsagn, som vi forinden har kategoriseret. I analysen anvender vi blandt andet en teoretisk ramme til at fortolke meningen med de udsagn, vi har indsamlet. Det vil sige, at vi anvender begreber fra neutralisering og social læring til at fortolke de udsagn, som informanterne giver.

Vi har forud for analysen anvendt meningskodning, som giver struktur og overblik over omfattende interviewtekster (Kvale & Brinkmann, 2009:223). Meningskodning betyder, at vi knytter nøgleord til bestemte tekstafsnit, for på den måde at kunne identificere og senere kunne fortolke dem (Kvale & Brinkmann, 2009:224). Vi har i undersøgelsen anvendt begrebsstyret kodning, hvilket betyder, at vi har anvendt koder, som vi har udviklet i forud for kodningen (Kvale & Brinkmann 2009:224). Koderne har vi udviklet på baggrund af de anvendte teorier; neutralisering og social læring og herudover temaet *den offentlige debat*.

10.10.1. Validitet og reliabilitet

Validitet og reliabilitet omhandler henholdsvis undersøgelsens generaliserbarhed og overførbarhed. Ved kvalitative undersøgelser er høj validitet som regel en udfordring, da der aldrig kan konkluderes noget generelt på baggrund af et lille antal af informanter (Bryman, 2012:389). Der findes forskellige former for validitet, hvor såkaldt ekstern validitet ofte er central i forbindelse med kvantitative undersøgelser (Bryman, 2012:390). Nærværende speciales undersøgelse vurderes ikke at have ekstern validitet, da vi på baggrund af fire fokusgruppeinterviews ikke kan konkludere noget generelt gældende. Selvom høj ekstern validitet er en udfordring ved kvalitative undersøgelser, er det muligt at undersøgelsen har høj intern validitet. Intern validitet omhandler sammenhængen mellem undersøgelsens empiri og den anvendte teori (Bryman, 2012:390). Hvis teorien indfanger det, som vi konkluderer på baggrund af analysen, så har undersøgelsen høj intern validitet (Bryman, 2012:390). Som tidligere nævnt omhandler reliabilitet undersøgelsens overførbarhed, mere konkret om hvorvidt undersøgelsen kan gentages af andre forskere med samme resultat (Bryman,

2012:390). Ligesom med ekstern validitet, kan det i forbindelse med kvalitative undersøgelser være en udfordring at sikre høj ekstern reliabilitet. Dette fordi det kan være svært at genskabe en social situation (Bryman, 2012:390). Dog kan man sikre en høj grad af reliabilitet ved at gøre undersøgelsen gennemsigtig. I nærværende speciale påvirker det reliabiliteten, at der har været forskellige antal informanter i de forskellige fokusgrupper. Vi er startet ud med et ønske om seks til syv informanter i hver fokusgruppe. Dog mødte kun tre informanter op til fokusgruppeinterview 4, hvorfor vi var nødsaget til at ændre interviewformen til high mod. At informanter ikke møder op, er et vilkår, som er svært at undgå. Det vurderes, at undersøgelsen, på trods af denne udfordring, fortsat har reliabilitet, idet der aldrig vil være garanti for, at alle informanter møder op.

Som tidligere nævnt er hensigten med nærværende undersøgelse at forstå det meningsfulde og unikke i informanternes rationalisering via gruppeinteraktion og det kan således være besværligt at opnå en høj ekstern validitet. I kvalitative studier kan der i stedet være tale om analytisk generalisering, hvilket grundlæggende omhandler, hvorledes teorien afspejles i analysen og hvorvidt, der kan identificeres mønstre og tendenser på tværs af den indsamlede empiri (De Vaus, 2001:237). Det vurderes, at der findes teoretiske mønstre og tendenser på tværs af den indhentede empiri. I analysedelen kan den bærende teori om social læring identificeres på baggrund af informanternes udsagn og dette er et tegn på, at undersøgelsen har høj intern validitet. Dette gør sig til en vis grad gældende for neutraliseringsteorien.

Majoriteten af informanter anvender teknikkerne til at neutralisere anvendelsen af cannabisbrug til trods for, at det fortsat er ulovligt i Danmark. Der er dog få informanter, som ikke gør brug af teknikkerne, hvilket ifølge Sykes og Matza (1957) må betyde, at der ikke er en uoverensstemmelse mellem informanternes moralkodeks og handlinger. Man kan argumentere via empirien, at informanternes socialisering har påvirket dem i denne retning, hvilket i så fald betyder, at teorien om social læring er dominerende i undersøgelsen. Det vil sige, at informanterne har bevæget sig i sociale rum, hvor den overordnede holdning omhandlende cannabisbrug har haft en indvirkning på deres udsagn og holdninger, der deles i interviewsituationen.

11. Analyse

Det følgende afsnit vil indeholde specialets analyseafsnit, der består af flere delanalyser, som blandt andet er udfærdiget på baggrund af de arbejdsspørgsmål, der har ligget til grund for undersøgelsens fokusgruppeinterviews. I analysen vil der endvidere blive inddraget begreber som normalisering, social pejling, flertalsmisforståelser og trappetrinseffekten i analytisk øjemed, hvilke er blevet beskrevet tidligere specialets problemfelt.

11.1. Har den offentlige debat indflydelse på 16-19-årige nordjyders opfattelse af og holdning til cannabis?

Som tidligere nævnt, har et af formålene med denne undersøgelse blandt andet været at undersøge, om den mere omfattende offentlige debat vedrørende cannabis har en indflydelse på, hvordan de unges holdning til cannabis er. Herunder om det har en indvirkning på unges opfattelse af cannabis, om de anser det som mindre sundhedsskadeligt, om de anser det som ikke-kriminelt og om cannabis i deres optik anses som et mere normaliseret rusmiddel. Alt dette med henblik på hovedformålet med denne undersøgelse - nemlig at undersøge, hvad der kan være en mulig årsag til, at antallet af unge, der ryger cannabis, ikke har fulgt samme gunstige udvikling, som ungdomskriminaliteten i Danmark har.

Der har forinden påbegyndelsen af undersøgelsens fokusgruppeinterviews været et ønske om at danne et overblik over, hvad der har været fokuseret på i den offentlige debat vedrørende cannabis og legalisering heraf, hvilket fremgår af specialets begrebsafklaring. Et af de emner, der tilsyneladende præger den offentlige debat mest, er forskellen mellem cannabis til medicinsk og rekreativt brug, og i forbindelse hermed, om cannabis burde legaliseres i Danmark. Disse vinkler er derfor blevet inddraget i interviewguiden til undersøgelsens fokusgruppeinterviews, hvilket har resulteret i de udsagn, der anvendes i dette afsnit i analysen.

Deltagerne i fokusgruppeinterviewene blev spurgt, hvor de får deres viden om cannabis fra. Hovedparten udtalte, at de får størstedelen af deres viden fra deres omgangskreds, medier, Facebook og lignende. Da de skal udtale sig om, hvor de får deres viden fra, bliver der blandt andet sagt: “Venner

og internettet. [...] artikler. Og på Facebook, nyheder, alle de steder man nu kan finde artikler om det” (interview 2:50) og “Altså jeg tror primært jeg har min viden fra medierne og sådan” (interview 3:64).

I interviewene kommer det også til udtryk, at flere af de unge via medierne orienterer sig om, hvordan lovgivningen er i andre lande, særligt de lande, hvor cannabis tilsyneladende er legaliseret. Her nævnes Holland og USA som lande, hvor cannabis er legaliseret. Den virkelige situation er dog ikke så ligetil i forhold til lovgivningen i disse lande jævnfør afsnittet om lovgivning i udlandet i specialet, men de unge har tydeligvist et indtryk af, at disse lande fuldt ud har legaliseret cannabis, og på baggrund af dette kommer de unge med påstande om, at det derfor også bør kunne legaliseres i Danmark. Der nævnes blandt andet følgende:

Frederik: “Ja men har de ikke været meget positive overfor det i flere stater ovre i USA? Der bliver det brugt meget til selvmedicinering”.

Nikolaj: “Jo altså, man har da tit hørt om meget positive virkninger. Nu kan jeg ikke lige huske nogle konkrete eksempler, men jo, når de har legaliseret det, så har jeg mest hørt gode ting” (Interview 3:61).

[...]

Frederik: “Jo du støtter jo både rockere og andre slags kriminalitet. Og det er selvfølgelig meget negativt”.

Solveig: “Det er jo så derfor at man siger, at man så skal legalisere det i stedet for”.

Nikolaj: “Lige præcis, så bliver det ikke rockernes penge, så bliver det statens penge. Så kan staten tjene en masse penge på det. Det er jo det, der er sket ovre i USA også” (Interview 3:63).

Positive virkninger ved selvmedicinering og indtjening af penge til staten i stedet for til rockere, er nogle af de eksempler, de unge fremsætter som argument for, at legalisering er en god ide, baseret på erfaringer, de har gjort sig ud fra medierne om, hvordan situationen og lovgivningen er i USA.

Det er, som tidligere nævnt, fundet interessant at undersøge, om de unge har fået en normaliseret opfattelse af cannabis som rusmiddel. For at undersøge dette, er der til fokusgruppeinterviewene blevet opstillet emnet “cannabis vs. alkohol” for de unge. I forbindelse hermed bliver der blandt andet udtalt:

Jesper: “Nej, men det er jo også derfor jeg mener, det ikke er normalt. Det er ikke ligesom at åbne en sodavand eller ryge en smøg eller altså, at man bare lige tager en joint op (red.)”

Christian: “Nej, nej, men det er rigtigt. Det er heller ikke lovligt kan man sige” (Interview 1:28).

Som det fremgår heraf, anser Jesper ikke cannabis som normaliseret. Han sammenligner det med, at man ryger cigaretter og drikker sodavand i fuld offentlighed, fordi det anses som normalt. Derimod mener han ikke, at folk ville ryge en joint offentligt, da det ikke anses som normalt, ifølge hans egen holdning. Christian responderer hertil, at dette skyldes, at det ikke er lovligt og Ahmed anerkender sig enig i dette. Man får et indtryk af, at holdningen her er, at hvis cannabis blev legaliseret, ville folks syn på det som rusmiddel ændres til at opfatte det som “normalt”, og dermed, at opfattelsen af og de negative holdninger til cannabis udelukkende skyldes, at det er ulovligt, og ikke i så høj grad skyldes rusmidlets karaktertræk. Dette underbygges af Sandberg (2012), der udtaler, at nedbrydningen af et stigma er første led i, at der sker en normalisering af et rusmiddel (Sandberg 2012:377). Ovenstående udtalelser taler altså imod, at der er sket en fuldkommen normalisering af cannabis, da der stadig er en opfattelse af, at det både er stigmatiseret og ulovligt at ryge cannabis.

I interview 4 kom en af deltagerne ind på en anden interessant sondring i forhold til normalisering af cannabis. Denne sondring handler ikke om, hvorvidt cannabis som rusmiddel kan sidestilles med eksempelvis alkohol, men mere om, hvorvidt den hyppige omtale af cannabis i det offentlige rum er medvirkende til, at det bliver mere normaliseret, fordi det bliver normalt at tale om og at høre om i

medierne og lignende, og at der via denne omtale af cannabis bliver skabt mere opmærksomhed og spænding herom. I interviewet bliver der udtalt følgende:

Bianca: "Altså jeg synes faktisk, at når en ting bliver hypet eller kommer op i medierne, også selvom det er en skræmmehistorie [...] så bliver det mere normalt, jo mere vi sådan snakker om ting og omgås med det, jo mere vi hører om det, jo mere bliver det normaliseret. Det kan godt være det ikke fylder i vores hverdag, men det kommer tættere på [...] det bliver noget man snakker om og jo mere man snakker om det, jo mere normalt bliver det..."

Moderator: "Måske får man mere lyst til at prøve det? Jo mere, man hører om det?"

Bianca: "Ja måske [...] Jeg tænker ikke, at det dæmper ned på det, det blusser det måske mere op".

Moderator: "Jo altså, at det ikke har den her afskrækkende virkning?"

Bianca: "Ja ja, jeg tænker måske, at det er lidt ligesom omvendt psykologi, altså er der noget du ikke må, så gør du det [...]" (Interview 4:80).

Hele aspektet med, hvorvidt man ved at omtale et emne, risikerer at skabe mere fokus og spænding omkring dette, er noget, der er interessant at have in mente i forhold til undersøgelsens formål. Dette kan være en af mulige forklaringer på, hvorfor udviklingen i antallet af unge, der ryger cannabis, ikke følger ungdomskriminalitetens udvikling, nemlig at det er blevet mere normalt at tale om cannabis og der bliver skabt mere opmærksomhed herom. Ved hyppigt at omtale brug af cannabis og afstigmatisere det at ryge cannabis, kan det netop ende med at blive normaliseret (Sandberg, 2012:374). Generelt kan det ud fra samtlige af undersøgelsens fokusgruppeinterviews konkluderes, at alle de deltagende i en eller anden grad er blevet opmærksomme på cannabis i forbindelse med debatten om legalisering heraf. Der er derfor en opfattelse af, at det i en vis grad er blevet "normalt" at tale om cannabis blandt de unge.

I forhold til sondringen mellem alkohol og cannabis som rusmidler, er der i to af interviewene nogle udtalelser, der meget enstemmigt kommer med en interessant overvejelse; hvis alkohol først var blevet kendt som rusmiddel på samme tid som cannabis, havde det så også været ulovligt og havde man haft samme forholdsregler over for alkohol, som man har over for cannabis? Denne kobling mellem den danske alkoholkultur og den nuværende debat vedrørende legalisering af cannabis i Danmark er ikke et ukendt emne, og er, som tidligere nævnt, blevet behandlet af Kim Møller (2012) i *The Freedom to Drink and the Freedom to Sell Drink: A 100 Years of Danish Alcohol-Control Policy*. De to udtalelser i interviewene lyder som følger:

Anders: “[...] Med alkohol, der tænker jeg bare, det er jo noget, der har været der hele tiden, det er jo bare en kultur, vi har haft gennem rigtig mange generationer. Det har vi ikke med cannabis” (Interview 2:45).

Og

Benjamin: “Alkohol er man jo vant til, det er man ikke med cannabis”.

Frederik: “Ja, samfundet har jo ligesom accepteret, at alkohol det er i orden, der er det omvendt med cannabis” (Interview 3:61).

Denne sondring er meget interessant, da unge med denne opfattelse meget muligt kan tænkes at have større tilbøjelighed til at normalisere cannabis som rusmiddel i deres egen optik. Hvis man er af den opfattelse, at det som rusmiddel er på samme niveau som alkohol og at det blot er et spørgsmål om tid, før det bliver en lige så inkarneret del af samfundet, som alkohol er, så bliver det kriminelle aspekt muligvis set bort fra, og der kan være større tilbøjelighed til at vælge at ryge cannabis.

Sammenligningen mellem alkohol og cannabis er et tilbagevendende emne i samtlige interviews. På flere måder sondrer de unge mellem alkohol og cannabis som rusmidler og tager stilling til, hvad der efter deres mening er værst. Nogle af de unge bruger denne sondring til at argumentere for, hvorfor cannabis bør legaliseres, da de mener, at alkohol som et rusmiddel er på samme niveau som eller værre end cannabis. For at nævne nogle få eksempler herpå, kan nævnes følgende udsagn:

Christian: “[...] det ikke lige så skadeligt som alkohol, så på den front kan jeg ikke se, hvorfor man ikke skulle gøre det, selvom det så er kriminelt...”
(interview 1:33)

Og

Lasse: “Jeg synes bare, det skulle være lovligt ligesom alkohol [...]”.

Moderator: “Er I andre enige i, at det også skulle være lovligt som rusmiddel?”

Anders: “Ja”.

Kasper: “Jah, der er alligevel så mange der tager det. Så det kan det ligeså godt” . (Interview 2:46).

Herudover udtaler flere af de unge, at hvis de skulle vælge mellem at køre i bil påvirket af enten alkohol eller cannabis, ville de foretrække at køre påvirket af cannabis. Der er altså hos flere af de unge en opfattelse af, at påvirkning af cannabis er mindre skadeligt for ens omgivelser, end hvis man er påvirket af alkohol. I interview 2 bliver de unge stillet følgende spørgsmål:

Moderator: “[...] hvis I skulle ud at køre i en bil eller knallert, ville I så helst køre og være påvirket af alkohol eller cannabis?”

Anders: “Cannabis”.

Lasse: “Jeg ville helt klart også helst være påvirket af cannabis og ikke alkohol” (Interview 2:48).

En overvejende del af de deltagende unge giver udtryk for at mene det samme, nemlig at det anses for værre at være påvirket af alkohol sammenholdt med cannabis, når det kommer til at skulle køre bil. Det er dog ikke alle, der deler samme holdning, og det kan derfor konkluderes, at der er delte meninger herom.

Tilgængeligheden til cannabis er ligeledes et tilbagevendende emne i flere af undersøgelsens interviews. Blandt de unge, der giver udtryk for at have mest erfaring med cannabis på den ene eller anden måde, er der en overordnet opfattelse af, at det er blevet meget lettere at kunne komme i besiddelse af cannabis. De fortæller om flere metoder til at komme i besiddelse af cannabis, herunder blandt andet handel med dealere, som man mødes med ansigt til ansigt, facebookgrupper, hvor man kan bestille sit cannabis og herudover fortæller flere, at man kan vælge at få det leveret lige til døren, så man ikke skal ud og mødes med en dealer et sted. I interview 1 udtales der eksempelvis:

“[...] Det er dumt at gå ned på gaden for det kan ligeså godt være en civilbetjent, der lige står der [...] Det er mere lukkede grupper på Facebook og så kommer de ud med det til dig” (Jesper, interview 1:38).

En øget og lettere tilgængelighed til cannabis er, som tidligere nævnt, afgørende for, at der kan ske en normalisering af et ulovligt rusmiddel som cannabis (Demant et. al., 2011:166). Ifølge Aldridge et. al. (2002) kan normalisering nemlig slet ikke opstå, medmindre denne faktor med øget tilgængelighed er opfyldt (Aldridge et. al., 2002:944).

Brug af cannabis til medicinsk brug er tydeligvis et af de mest diskuterede og oplyste emner, der har været i forbindelse med debatten om legalisering af cannabis, hvis man skal konkludere dette på baggrund af de unges udtalelser. Mange af de unge deltagere i interviewene argumenterer for, hvorfor cannabis bør legaliseres, med de angiveligt positive effekter, cannabis kan have på forskellige slags alvorlige sygdomme og smertelige tilstande. Der bliver blandt andet udtalt:

Christian: “[...] det hjælper på alle mulige forskellige sygdomme og på kræft, så på lige det punkt synes jeg, det burde være lovligt” (Interview 1:28)

og

Mathilde: *“... det har jo været meget fremme, at man skal bruge det som et lægemiddel... [...]”* (Interview 3:58)

Mathilde udtaler senere: *”Hvis du er kræftsyg, så kan det jo være den eneste mulighed for at få det bedre”* (Interview 3:61).

På baggrund af nogle af udtalelserne kan man ligefrem tale om, at der er en slags glorificeret opfattelse af cannabis som et medicinsk middel. Nogle af de unge har ligefrem en opfattelse af, at cannabis kan have en helbredende effekt i nogle tilfælde. Denne opfattelse kommer af flere iagttagelser på baggrund af de offentlige medier, herunder eksempelvis en TV-udsendelse om skuespilleren Søs Egelind, der træder frem som fortæller for, at cannabis bruges til kemo-patienter, da hun selv har haft meget gavn af det under kemobehandling. Der nævnes desuden et eksempel på en spastisk lammet dreng/pige, der har god gavn af at selvmedicinere sig med cannabis. I interview 3 udtales der:

Mathilde: *“Jeg så også en udsendelse med hende der skuespilleren [...] hun har spillet med i den der Lærkevej (red. Søs Egelind) [...] Der fortæller hun om, at hun havde brugt cannabis, dengang hun havde kræft”*.

Solveig: *“Ja det har jeg også godt set”*.

Nikolaj: *“Ja altså det er fordi, at cannabis har den effekt, at man ikke så godt kan kaste op, når man tager det. Det forhindrer maven i at kaste op nærmest. Det er derfor, der er mange der ryger det, når de får kemo”*.

Mathilde: *“Det øger også deres appetit”* (Interview 3:60).

I interview 2 udtales der:

Kasper: *“Jamen jeg så en video på Facebook, med sådan et barn der havde nogle problemer [...] det var noget anfald eller noget. Han eller hun, jeg tror det var en hun. Hun fik cannabis og hun slappede helt af”*.

Tobias: *“Ej sådan noget har jeg også set. Der var en der havde asperger eller et eller andet. Han sad sådan hele tiden med hænderne”*.

Anders: *“I kramper?”*

Tobias: *“Ja jeg ved ikke hvad det var, det var et eller andet fuldstændig og sådan han ikke kunne tale” (laver bevægelser med arme igen) (Interview 2:46).*

Disse eksempler blev nævnt i forbindelse med oplevelser, de unge har haft med de offentlige medier, hvor cannabis bliver fremstillet som et alternativt medicinsk middel, der kan anvendes ved mange forskellige sygdomstyper. Det er oplevelser som disse, hvor der er fokus på de positive effekter af brug af cannabis og hvor de negative sider af at bruge cannabis udelades, som kan være medvirkende til en mere positiv holdning til cannabis og til, at de unge har færre forholdsregler over for at prøve at ryge cannabis. Dette kan ligeledes lede til, at det stigma, der oprindeligt har været omkring at bruge cannabis, forsvinder, og der sker en normalisering heraf i stedet (Sandberg, 2012:374).

På trods af, at de unge kommer med mange positivt stemte udtalelser vedrørende cannabis baseret på den viden, de har fra de offentlige medier, emmer der også en vis skepsis i blandt dem, hvilket ifølge nedenstående udsagn kan skyldes, at man får så mange forskellige informationer vedrørende cannabis via disse medier, så det kan være svært at danne sig et overblik over, hvad der er rigtigt eller forkert:

Solveig: *“Altså jeg ville have det lidt dårligt med, hvis nu at min lillesøster lige pludselig begyndte at tage cannabis og sådan. Det ville jeg i hvert fald ikke have det så rart med”.*

Mathilde: *“Jeg tror også det er fordi, at vi ikke rigtig ved, hvad det er det gør. Jeg tror ikke vi rigtig ved det med sikkerhed, fordi folk siger mange forskellige ting. Vi ved ikke rigtig noget konkret” (Interview 3:67).*

Som man kan se ud fra ovenstående citat, er der blandt nogle unge også en vis usikkerhed forbundet med at orientere sig om cannabis via de offentlige medier. Den usikkerhed kan være en af årsagerne

til, at en som Solveig, der egentlig flere gange er kommet med positive udtalelser om blandt medicinsk brug af cannabis, stadig føler sig så utryk omkring cannabis. Hun udtaler eksempelvis, at hun ville være meget imod, hvis hendes lillesøster skulle tage det. Ifølge Mathilde er det i hvert fald en tankegang, hun kan nikke genkendende til begrundet med, at der findes mange forskellige oplysninger vedrørende cannabis, og at det kan være svært at få noget konkret viden herom, som man kan vide noget om med sikkerhed.

11.1.1. Opsummering

Det konkluderes på baggrund af ovenstående afsnit, at mediernes dækning af debatten om legalisering af cannabis kan være medvirkende til, at de unge opnår et mere normaliseret syn på cannabis. Brugen af medicinsk cannabis er meget omtalt i medierne, og ud fra ovenstående kan det tyde på, at der er blevet et større fokus på de positive sider af cannabis modsat mindre fokus på de negative sider af det. Det kan endvidere konkluderes, at et af de argumenter, der blandt unge hyppigt bruges til at tale for, at cannabis skal legaliseres, er sammenligningen mellem alkohol og cannabis som rusmidler, og en form for formildende omtale af cannabis' dårlige sider som rusmiddel sammenlignet med alkohol. Her er der igen tegn på en normaliseret tankegang omkring cannabis, hvilket blandt andet kommer til udtryk ved, at de unge eksempelvis udtaler, at det er meget let at komme i besiddelse af, og herudover at flere unge udtaler, at de hellere ville køre bil påvirket af cannabis kontra alkohol. På trods af, at der i mange sammenhænge synes at være tendenser til, at der er sket en normalisering af cannabis, er der dog også udtalelser, der taler imod, da cannabisrygning stadig er ulovligt og opfattes som en stigmatiseret adfærd.

11.2. De unges anvendelse af cannabis og opfattelse heraf

I nedenstående afsnit vil elementer fra specialets problemfelt blive benyttet til at belyse nogle af informanternes udsagn i et analytisk øjemed.

11.2.1. Trappetrinseffekten

Teorien om trappetrinseffekten er tidligere blevet inddraget i projektet, i den pågældende forbindelse med henblik på at underbygge, at undersøgelsens emne lever op til kravet om kriminologisk relevans. Efter dataindsamlingen har det vist sig, at informanterne selv bringer elementer af teorien om trappetrinseffekten på banen, hvorfor denne søges belyst i følgende.

I interview 4 bliver der flere gange udtalt nogle udtalelser, der sætter tankerne hen på teorien om trappetrinseffekten. Udtalelserne lyder som følger:

Moderator: *“Hvorfor tror I folk anvender cannabis selvom de godt ved at det er kriminelt?”*

Bianca: *“Altså jeg tror det er for at... Jeg tror det starter med at det sådan er en spænding, ved at der er en rus man ligesom... Ikke fordi det sådan jeg har det, men at sådan at når folk så skaffer det så er det sådan noget med at det er egentlig lidt spændende eller så noget, og så lige pludselig bliver det udbredt i en omgangskreds og så bliver det bare sådan en ting ligesom rygning” (Interview 4:73).*

[...]

Bianca: *“Nej jeg synes ikke det skal legaliseres, men jeg har også tænkt over at så længe det ikke er lovligt så er det ikke noget vi sådan taler om og det er ikke noget der bliver vendt... Det er ikke noget vi kan regulere. Det er lidt ude af kontrol. Ikke fordi det at det skal være lovligt... det ved jeg ikke. Det kan være svært at styre det så. Måske” (Interview 4:72).*

Stine: “[...] det er en dårlig ide fordi så tror jeg hurtigt det bliver sådan noget at nu har vi røget hash og nu er det ikke nok, så nu skal vi have noget der er vildere. Og så bliver det bare hele tiden vildere og vildere og vildere, og jeg tror ikke... Jeg tror meget at det debatten handler om at så vil der ikke være så meget kriminalitet mere” (Interview 4:72).

I begge udtalelser bliver der talt om risikoen for, at der ved, at hash (cannabis red.) bliver et mere normaliseret rusmiddel, kan opstå en risiko for, at folk, der bruger det, blot vil søge videre mod nogle vildere og farligere former for rusmidler, hvilket netop er det, teorien om trappetrinseffekten handler om (Demant & Møller, 2011:18; Bretteville-Jensen & Jacobi, 2007; Aas & Pedersen, 1993). Ud fra de unges udtalelser ovenfor kan det tyde på, at de selv har en opfattelse af, at dem, der prøver at ryge hash (cannabis red.), har større risiko for at tage hårdere stoffer derefter. De unge har altså en opfattelse af, at der kan ske en trappetrinseffekt, hvis man begynder at ryge cannabis, og det kan derfor tyde på, at viden herom har haft en afskrækkende effekt på både Bianca og Stine, da de begge bruger det argument til at tale imod en legalisering af cannabis.

11.2.2. Social pejling og flertalsmisforståelser

Som tidligere nævnt i specialets problemfelt, kan opstanden af flertalsmisforståelser være medvirkende til, at de unge pejler deres adfærd ud fra en overdreven forestilling af, hvordan virkeligheden ser ud, hvilket kan resultere i øget tilstedeværelse af risikoadfærd, som det at ryge cannabis er blevet defineret som (Balvig, 2006: 82-84). Baseret på fokusgruppeinterviewene har det derfor været interessant at bemærke, hvordan de unge omtaler deres opfattelse af, hvor mange der ryger/bruger cannabis og hvor meget.

I et af undersøgelsens interviews giver en informant udtryk for, at hun har en oplevelse af, at unge mennesker kan føle sig presset til at prøve cannabis, fordi det ikke er sejt at sige nej, hvilket fremgår i nedenstående citat:

Stine: ”[...] Samtidig så føler jeg også tit, at man føler sig lidt presset til det, fordi; ”uha nu sidder alle de andre og ryger og skal du ikke også have et hiv”, altså det synes jeg også er blevet sådan lidt skrækkeligt på en eller anden måde .. jeg føler, at nogle af mine veninder når de har været på hyttetur, så skulle de lige gøre det for at spille seje eller sådan et eller andet [...] (red.)” (interview 4:78).

Denne overbevisning har Stine til fælles med Bianca i interview 4 og det bliver da også nævnt af øvrige informanter, blandt andet siger Morten i interview 2 det følgende: ”[...] hvis man sidder til en fest eller sidder hjemme ved en der selv ryger bliver man sådan lidt indirekte presset til at prøve det” (interview 2:37).

Teorien om social pejling handler, som tidligere nævnt, om, hvordan børn og unge sigter og retter sig ind efter andres holdninger og forventninger (Balvig & Holmberg, 2014:88). I relation til ovenstående udtalelser, der handler om en form for indirekte gruppepres, kan det tænkes, at de unge kan havne i nogle situationer, hvor de får et indtryk af en situation, der ikke nødvendigvis afspejler virkeligheden. Ved at de får opfattelsen af, at alle andre end dem selv i en forsamling af unge ryger cannabis, kan det være medvirkende til, at de selv vælger at gøre det (Storgaard, 2014:27). Der kan ligeledes opstå en situation, hvor den unge får en oplevelse af, at det er det, der forventes af denne.

I det forrige analyseafsnit blev det beskrevet, hvordan der tilsyneladende er en mere normaliseret opfattelse af cannabis blandt de unge. Erfaring om, at denne normalisering er sket, er udelukkende baseret på de unges udtalelser i denne undersøgelse. Hvis tilfældet er, at de unge har en opfattelse af, at cannabisbrug er blevet normaliseret, kan dette være medvirkende til, at der opstår flertalsmisforståelser blandt de unge, som i sidste ende kan medvirke til, at de unge pejler deres adfærd ud fra disse misforståelser, og at der på den måde opstår øget risikoadfærd blandt de unge i form af at ryge cannabis. Flere af de unge udtaler, at det er blevet mere normalt at ryge cannabis, hvilket illustreres ved følgende eksempler: “Jeg ryger da ikke hver dag. Jeg siger bare, at det er normalt (at ryge cannabis red.) i stedet for at drikke” (Niklas, interview 1:27), “det er sgu da meget normalt at folk gør det” (Tobias, interview 2:42) og:

Benjamin: *“Nej det er faktisk blevet mere normalt”*.

Frederik: *“Der er også flere og flere, som man kender, der gør det”*.

Nikolaj: *“Ja lige præcis, det er sådan blevet mere normalt i ens hoved”* (interview 3:58).

For de unge, der har lignende opfattelser som ovenstående om, at cannabisbrug er blevet normalt og noget, som “alle gør”, kan der være en øget risiko for, at de på baggrund af disse opfattelser udvikler en risikoadfærd i form af selv at prøve at ryge cannabis. Dette skyldes blandt andet ifølge Balvig (2005), at unge søger at leve op til de forventninger, de opfatter, der rettes imod dem fra omverdenen, herunder deres omgangskreds. Derfor kan en opfattelse af, at “alle gør det” være medvirkende, at de selv prøver det, for ikke at blive ekskluderet fra fællesskabet (Balvig, Holmberg & Sørensen, 2005:309).

11.2.3. Opsummering

Grundet den øgede omtale af cannabis i de offentlige medier, kan de unge få en opfattelse af, at det er blevet mere normalt at bruge det som rusmiddel, og på den måde kan de ende med at udvikle en flertalsmisforståelse i forhold til, hvor mange unge, der rent faktisk anvender cannabis, og på den måde er de i risiko for at pejle deres adfærd ud fra et forkert grundlag. Flere af de unge taler netop om, at man kan være påvirket til selv at prøve at ryge cannabis, når alle i ens omgangskreds gør det, fordi man ikke ønsker at føle sig udenfor.

På trods af den overvejende positive indstilling til cannabis blandt de deltagende unge, er der stadig en vis skepsis blandt dem. Denne skepsis skyldes, at de unge har svært ved at danne sig et overblik over alle de informationer, de får via de sociale medier. På den måde føler de ikke, at de kan finde hoved og hale i, hvad der egentlig er sandt og falsk. Dette kan både have positive og negative konsekvenser. Det kan have den negative konsekvens, at de unge i deres forvirring over, hvordan virkeligheden faktisk ser ud, risikerer at pejle deres adfærd ud fra en forkert og overdreven forestilling om virkeligheden. Det kan også have den positive konsekvens, at den skepsis, forvirringen kan bringe med sig, kan være med til at afholde dem fra at eksperimentere med cannabis.

11.3. Hvordan kan teorien om social læring anvendes til at belyse de 16-19-årige nordjyders opfattelser med cannabis?

I følgende afsnit vil den indhentede empiri blive belyst i forhold til Akers' (1966) fire centrale begreber i teorien om social læring. Disse fire begreber er *differential association*, *definitions*, *differential reinforcement* og *imitation* (Agnew et.al, 2014:145-146). Empirien vil ligeledes blive belyst i forhold til forældrenes opdragelsesstil og hvorledes denne kan have en indvirkning på informantens holdning. Dette kan bidrage med en viden om, hvorvidt socialisering påvirker de 16-19-årige nordjyders opfattelse af cannabis og således besvare arbejdsspørgsmål nr. 2.

11.3.1. Omgangskreds

I fokusgruppe 1 har samtlige informanter undtagen en prøvet at anvende cannabis. Ud af de fem, der har prøvet at anvende cannabis, betegner to af informanterne deres daværende forhold til cannabis som et misbrug. Dette er henholdsvis Mads og Jesper. Mads udtrykker det således:

"[...] Jeg var ude sammen med nogle kammerater. Vi sad på en strand, vi var ude og bade med nogle veninder og kammerater ... og på det tidspunkt røg min kammerat meget, den ene af dem, og så tog han en (joint red.) og spurgte om jeg ville prøve og så tænkte jeg, hvorfor ikke? Dengang syntes jeg jo, at det var sejt at ryge. Og så eskalerede det derefter og gik over i et lille misbrug og så gik der halvandet år og så stoppede jeg" (Interview 1:40).

Det fremgår af ovenstående citat, at Mads befandt sig i et bestemt socialt miljø, hvor informantens kammerat havde medbragt cannabis, hvilket gav anledning til at prøve det. Dette kan relateres til Akers' (1966) begreb om *differential association* (Agnew et.al, 2014:142): Informanten har tilegnet sig de normgivende definitioner, der befinder sig i dette miljø. Det fremgår ydermere, at informantens cannabisbrug fortsætter i halvandet år inden han stopper forbruget. Informanten beskriver det som et misbrug, hvilket formodes at have haft en negativ indvirkning på ham. Med andre ord, kan

der være tale om, at handlingen betinger et misbrug og misbruget er altså en konsekvens af handlingen i dette konkrete tilfælde. Det vil sige, at informanten har anvendt *definitions* til at bedømme, hvorledes handlingens udkom er god eller dårlig, der i dette tilfælde er dannet på baggrund af *differential reinforcement* og informanten har således erfaret, at handlingen medfører en fremtidig negativ konsekvens, på baggrund af den nutidige handling, hvorfor han afsluttede sit misbrug.

Mads mener desuden, at omgangskredsen kan have en indflydelse på cannabisrelaterede samtaler, hvilket fremgår i det følgende: ”Også bare det der med, når du snakker om det, så er det afhængigt af ens omgangskreds. På et tidspunkt får du en ven, der har røget eller ryger, så begynder man jo at snakke om det, snakker med andre om det og så får du en del viden derigennem” (Interview 1:37). Christians reaktion på dette fremgår i følgende citat:

”Den eneste grund til man kommer til at prøve det er jo også på grund af venner og folk, der snakker om det. Altså der er ikke nogle, der har prøvet det eller det er der nok, men det er de færreste, der prøver det fordi de selv tænker: ”Jeg kunne godt tænke mig at prøve hash”. Det er tit, fordi man har en eller anden ven man er sammen med, som ryger” (Interview 1:37).

Det fremgår af citaterne, at både Mads og Christian mener, at omgangskredsen kan have en indvirkning på, hvilke normer, der er gældende i det respektive miljø. Hertil supplerer Mathias med følgende: ”Så ryger den (joint red.) lige over, skal du lige have, så tænker man: ”Argh. Jo ... Jo. Det kan jeg godt lige” så tager man den og bliver ved” (Interview 1:37). Det vil sige, at der er en enighed blandt informanterne om, at individet handler ud fra at have observeret andre i samme situation, hvilket ifølge social læringsteori læner sig op af begrebet *imitation* (Agnew et.al., 2014:142): Det vurderes ud fra ovenstående citater, at holdningen til cannabis og cannabisbrug kan påvirkes af, hvilke normgivende definitioner, der findes i det bestemte sociale miljø samt at individet kan tilegne sig en adfærd ved at begå sig i det pågældende miljø. Dette fremgår ligeledes i øvrige udsagn, hvor omgangskredsen har en afgørende rolle i, hvorledes informanterne tilegner sig viden om cannabis, som senere resulterer i, at informanten enten prøver at anvende cannabis eller afholder sig fra det. Akers (1966) betegner denne proces som *definitions* (Agnew et.al., 2014:142): Derudover kan der trækkes paralleller til det såkaldte *Conformity Experiment*, der omhandler konformitet i grupper

og at individet kan være villig til at tilpasse sine holdninger og adfærd i overensstemmelse med det miljø, der omgiver dem (Storgaard, 2014:27).

Informanterne tilegner sig blandt andet viden om cannabis fra deres omgangskreds. Det er de færreste, der tilegner sig viden omhandlende cannabis fra forældre og skole, dog stammer Benjamin og Mathildes (Interview 3) viden fra deres forældre, og Bianca og Laura (Interview 4 og 3) husker at have hørt kort om cannabis i folkeskolen, hvilket Lasse (Interview 2) ligeledes har. Janus sætter spørgsmålstegn ved, hvorledes folkeskolen er troværdig i henhold til informationen, der videreformidles vedrørende cannabis, hvilket fremgår i det følgende:

”Jeg har hørt lidt i folkeskolen, men altså om man skal tro på det eller ej det ved man ikke rigtig, fordi man ikke rigtig har set hvordan det påvirker folk og hvad der lige sker, så jeg har det udelukkende fra min omgangskreds”
(Interview 4:78).

Som det fremgår i ovenstående afsnit om den offentlige debat ses der også her, at de unge har svært ved at navigere i de oplysninger de får vedrørende cannabis. Det fremgår yderligere, at informanten stoler mere på sine venner, da han her kan se virkningen af cannabis, med andre ord er der handling bag ordene.

Anders i Interview 2 har begået sig i en social kontekst, hvor holdningen til cannabis-brug har været positiv, hvorfor informanten, ligesom hans kammerater, har anvendt cannabis: *”Ja, omgangskredsen eller der er også dem, jeg gik i folkeskole med og de der drenge, der røg om bag ved cykelskuret (gruppen griner) de kunne altid vise en, hvordan man skulle ryge den og hvordan man skulle holde den”* (Interview 2:50). Dette afspejler den overordnede norm, der findes i informantens omgangskreds og Anders har tillært sig denne. Begreberne *differential association* og *imitation* gør sig dermed gældende her (Agnew et.al., 2014:142): I dette scenarie kan der endvidere være belæg for, at Anders har positioneret sig selv som ”den seje” ved at begå sig med den gruppe af drenge, der mødtes bag cykelskuret for at ryge i et forsøg på at opnå høj social kapital.

Laura i Interview 3 har modsat Anders i Interview 2 færdes i en omgangskreds, hvor den gældende norm i forbindelse med at anvende cannabis er afvisende, hvilket kommer til udtryk i det følgende: *”Jeg tror ikke, den omgangskreds, vi piger går i er dem, der sådan har lyst til at gøre*

det [...]” (Interview 3:57). Da der under samtalen er fokus på ungdomskultur og cannabisbrugs popularitet, udtaler Solveig: ”Men det bliver da også en ret trist ungdomskultur vi får, hvis bare alle render rundt og er på cannabis [...]” (Interview 3:68), hvilket er et udtryk for, informantens syn på cannabisbrug blandt unge. Mathilde forbinder ligeledes cannabis med skadelige virkninger, hvorfor hun opstiller et scenarie med sin søster: ”[...] Hvis min lillesøster begyndte på det (at anvende cannabis red.), så ved jeg slet ikke, hvordan jeg skulle reagere. Altså det ville være så underligt” (Interview 3:68). Det synes, at der ikke er en positivt stemt holdning til cannabis blandt pigerne Laura, Solveig og Mathilde.

Under interviewet tilkendegiver pigerne i fokusgruppe 3 ligeledes, at de ikke har anvendt cannabis tidligere, hvorimod samtlige drenge i pågældende fokusgruppe har. Drengene færdes dog også i miljøer, hvor der både er positive, neutrale og negative holdninger til cannabis og indgår således i miljøer med blandede holdninger om cannabis. Nikolaj udtrykker: ”[...] nogle af ens venner gør det selv og er inde for det, hvor andre er helt anti og så er der nogle, der slet ikke har en holdning, så det er meget forskelligt” (Interview 3:57). Hertil svarer Benjamin: ”Ja, ja. Jeg tror også, det er op til den enkelte omgangskreds. Altså jeg vil da sige, at nogle af dem jeg snakker med ryger hver dag og andre de ryger det næsten aldrig (red.)” (Interview 3:57). Frederik siger ligeledes: ”Jeg kender mange, der har en positiv holdning til det” (Interview 3:65). På baggrund af disse udsagn kan der trækkes paralleller til begreberne i Akers’ (1966) teori og altså kan der argumenteres for, at informanternes holdninger såvel som adfærd tilegnes via interaktion med deres omgangskreds. To ud af tre drenge giver ikke udtryk for, hvor omfattende deres forhold til cannabis er eller har været, hvorimod Frederik har prøvet at anvende cannabis en enkelt gang (Interview 3).

Desuden er drengenes holdning til cannabis mildere end pigernes, hvilket kommer til kende i fokusgruppeinterviewet og indkapsler hvordan informanternes sociale færden påvirker deres holdning. Blandt andet mener Nikolaj, at individer, der er for en legalisering af cannabis i Danmark er mere troværdige end individer, der har en afvisende attitude over for cannabisbrug, hvilket kommer til udtryk i det følgende citat:

”Men den information man får, hvor det er positivt, der ligger meget mere bag det, der får man konkrete ting at vide. Hvor jeg synes den negative information, det er bare mere sådan tomme argumenter man får. Sådan noget som “så får man en psykose”, men de ved aldrig noget om, hvorfor psyko-

sen faktisk opstår. Hvorimod hvis nogen siger noget positivt, kan de komme med nogle facts, der kan bakke det op. Øhm, så den vej synes jeg faktisk, man får mest brugbar information fra positive folk” (Interview 3:66).

Modsat Nikolaj i Interview 3, har Janus i interview 4 ikke anvendt cannabis, til trods for, at hans omgangskreds anvender cannabis på daglig basis, hvilket fremgår i det følgende:

”Det er simpelthen fordi jeg kommer i et miljø hvor det er normalt, eller hvad skal man sige, altså det er dagligdag, så der lærer man ligesom at kende til det, hvordan det påvirker folk og også hvordan du skaffer det og alt det der. Det er jo ikke fordi det er specielt svært” (Interview 4:71).

Janus adskiller sig fra de øvrige informanter, der færdes i et socialt miljø, hvor der anvendes cannabis, i og med at de enten har haft et relativt omfattende cannabisbrug eller har prøvet at anvende cannabis tidligere i kraft af det miljø, de befandt sig i. Her kan der drages koblinger til *differential association*, *definitions*, *differential reinforcement* og *imitation*, da informanterne præges af de gældende normer i miljøet, og derved tilegner sig en adfærd, der er dominerende i omgangskredsen. Ud fra et socialt læringsteoretisk perspektiv kan man argumentere for, at Janus har anvendt *definitions* samt *differential reinforcement* til at vurdere, at anvendelse af cannabis har negative konsekvenser, hvorfor han ikke har taget del i skikken. Dette underbygges af, at Janus har venner, som er endt ud i et cannabismisbrug, hvilket fremgår i det følgende: *”[...] Jeg kan se på mange af mine kammerater, at de er begyndt at droppe ud af skolen og sådan noget, fordi de har fået et misbrug, så det påvirker mange mennesker kan man sige, hvis det bliver et misbrug [...]” (Interview 4:71).* Det er dog stadig et unikt tilfælde, da social læringsteorien netop belyser, hvilke faktorer, der kan være medvirkende til at tilegne sig en adfærd gennem socialisering.

I dette tilfælde er der altså belæg for, at omgangskredsens handlinger har haft en modsat virkning på Janus, da han har erfaret den skadelige virkning af cannabisbrug gennem sine venner. Det er ligeledes interessant, at Janus ikke oplever et pres i forhold til at anvende cannabis, nu når hans omgangskreds benytter sig af det på daglig basis. Hans adfærd er modstridende med de

resultater, man fandt i Asch-eksperimentet, der undersøger konformitet i grupper såvel som Demant og Järvinens (2011b) fund omhandlende social kapital i grupper.

11.3.2. Efterskole

Stine i Interview 4 nævner, at hun stiftede bekendtskab til cannabis under sit første efterskoleophold:

”Jeg vidste faktisk heller ikke rigtig så meget om hash før jeg kom på efterskole, eller jeg vidste faktisk overhovedet ikke noget, jeg vidste ikke hvordan det lugtede og jeg vidste ikke hvordan det så ud. Jeg vidste ingenting. [...] det var også der jeg begyndte at ryge (cigaretter red.) og drikke og alt sådan noget der” (Interview 4:78).

Det fremgår af ovenstående citat, at Stine forinden hun startede på efterskole havde et begrænset kendskab til cannabis. Det er endvidere på efterskolen, hun begynder at ryge cigaretter og indtage alkohol såvel som cannabis (Interview 4). På baggrund af ovenstående citat kan man argumentere, at eleverne som informanten færdes med på den pågældende efterskole har et udpræget forhold til cannabis, alkohol og cigaretter. Ifølge en tidligere nævnt rapport fra ESPAD (2015) er det ikke usædvanligt, at der er en sammenhæng mellem indtagelse af alkohol, ryge cigaretter samt at anvende cannabis, da det viser sig, at de elever i rapporten, som har anvendt cannabis, har 91% også røget cigaretter mens 96% har drukket alkohol (ESPAD, 2015).

Ifølge Stine havde hun formentlig ikke prøvet cannabis, hvis hun ikke var startet på efterskole, hvilket kommer til udtryk i det følgende:

”Altså jeg tror, det der måske er problemet er ens omgangskreds, fordi hvis jeg ikke havde været på efterskole, så tror jeg ikke, jeg havde røget hash, fordi at den omgangskreds jeg har hjemmefra de gør det slet ikke, altså de ryger ikke engang cigaretter nærmest” (Interview 4:78).

Det vil sige, at informanten har tilegnet sig en adfærd i kraft af studiemiljøet på efterskolen. Således har socialiseringen med efterskolekammeraterne altså haft en omfattende betydning for informantens forhold til og oplevelser med cannabis, hvilket indikerer, at teorien om social læring i dette tilfælde har empirisk støtte.

Flere af informanterne giver udtryk for, at der er et udbredt cannabisbrug på efterskoler, hvilket både informanter, der har været på efterskole og informanter, der ikke har, kan blive enige om på tværs af de gennemførte interviews. Christian i Interview 1, som ikke har anvendt cannabis har oplevet, at der på efterskolen blev anvendt cannabis, dette fremgår i det følgende:

”Altså, der er en del af de venner jeg har, specielt fra efterskole af og sådan nogle, der har røget oppe på efterskole. Der var rigtig mange der røg, så umiddelbart i hvert fald i min omgangskreds, bliver det også mere og mere almindeligt” (Interview 1:29).

Jesper i Interview 1 nikker genkendende til Christian og tilføjer: *”Der havde vi det også rigtig meget oppe” (Interview 1:30).* Hertil udtrykker Mads: *”[...] Også på efterskolen, der gjorde vi det en del” (Interview 1:30).* Med udgangspunkt i disse udsagn formodes det, at der således er en åbenhed over for anvendelsen af rusmidler hos de pågældende individer på efterskolen, hvorfor samvær med disse kan påvirke de normgivende definitioner i omgangskredsen. Dette er dog ikke ensbetydende med, at samtlige tilslutter sig disse normer. Til trods for, at Christian i Interview 1 har omgås grupperinger på efterskolen, der har anvendt cannabis, har han ikke selv prøvet cannabis. Dette kan ud fra social læringsteorien skyldes, at hans handling er baseret på den socialisering, der er sket i barndommen og ligeledes giver han udtryk for, at der ikke anvendes cannabis i den omgangskreds, han primært befinder sig i.

Der eksisterer forskning, som tyder på, at der er sket en normalisering i unges holdning til anvendelse af cannabis sammenholdt med resultaterne fra Rusmiddelundersøgelsen i Aalborg Kommune (Rusmiddelundersøgelsen, 2015) Christians oplevelse af, at imødekommende hold-

ninger til cannabisbrug bliver mere almindeligt, afspejler således til en vis grad virkeligheden. Christians nuværende positive holdning, kan være påvirket af den offentlige debat, idet han har en positiv holdning på trods af, at han ikke selv har anvendt cannabis.

Anders i interview 2 har ligeledes erfaret, at der under efterskoleopholdet blev anvendt cannabis, hvilket kommer til udtryk i interviewet, da moderator spørger ind til, hvorvidt informanterne kender nogle, der er blevet konfronteret med at anvende cannabis (Interview 2). Tobias i interview 2 deler en lignende historie og siger: ”Ja, der var fandme mange, der blev smidt hjem fra min efterskole på grund af hash (red.)” (Interview 2:52). Ifølge Tobias fungerede dette som en afskrækkende faktor på efterskolen, hvilket afholdt ham fra at prøve cannabis på efterskolen. Det vil sige, at der kan trækkes paralleller til Akers’ (1966) begreb om *definitions* og *differential reinforcement* (Agnew et.al., 2014:142).

Tobias har anvendt *definitions* til at vurdere handlingen i forhold til, hvorvidt den betragtes som god eller dårlig. Individets *definitions* er dannet på baggrund af *differential reinforcement*, der refererer til, om individet forventer at få en straf eller en belønning for sin handling. I dette tilfælde må det formodes, at individet har forventet en straf, eftersom dem, der anvendte cannabis, blev sendt hjem fra efterskole. Melissas (Interview 3) udtalelser stemmer overens med den tendens, der ses, at man tilegner sig viden vedrørende cannabis på efterskoleophold, hvilket fremgår i det følgende udsagn: ”[...] Første gang man så nogle tage det eller ryge det var på efterskolen, hvor det var mega populært at man skulle prøvet det og ryge det. Det var der jeg første gang søgte viden om det og hvad det gjorde (red.)” (Interview 3:65). På baggrund af udtalelser fra Janus’ kammerater, der har gået på efterskole, har han fået en opfattelse af, at det er populært at anvende cannabis på efterskoler (Interview 4).

Stine supplerer Janus: ”[...] den første efterskole jeg var på, der var der simpelthen 30 (ud af ca. 100 elever red.), der blev taget i at ryge hash” (Interview 4:79). Informanterne påpeger altså, at cannabis er udbredt på en række efterskoler, hvilket kan betegnes som et gennemgående mønster på tværs af den indhentede empiri. Baseret på disse udtalelser formodes det, at den tætte kontakt med individer, der anvender cannabis i sådan en tidlig alder, kan være medvirkende til at præge individets meningsdannelse, når de færdes i en omgangskreds, hvor normen i bestemte sociale sammenhænge er at anvende cannabis.

11.3.3. Familie

I bestræbelsen på at besvare arbejdsspørgsmål nr. 2 har vi adspurgt informanterne om deres families ståsted i debatten vedrørende cannabis for at opnå et indblik i, hvordan socialisering kan præge deres holdninger til cannabis samt oplevelser hermed. Jesper i interview 1 estimerer, at 80% af hans familie på nuværende tidspunkt anvender cannabis (Interview 1). Informantens familie anvendte også cannabis i perioden, hvor han selv havde et relativt omfattende cannabisbrug, hvilket fremgår i det følgende citat:

”Mest af alt fordi min far selv gjorde det. Jeg tror, han var ligeså langt væk som jeg var, men jeg fandt ud af til sidst ... Jeg kunne godt se, at det ikke var så godt, så derfor valgte jeg at stoppe. Det tog et stykke tid og det var hårdt, men jeg har ikke fortrudt og jeg har ikke røget hash siden (red.)” (Interview 1:39).

Det vurderes, at informantens oplevelser med cannabis kan skyldes, at der i familien har været et udpræget forhold til cannabis. Ifølge teoretiske begreber fra social læring, betyder det altså, at informantens forhold til rusmidlet er gået i arv fra familien. Om end har det været en forstærkende faktor, at informanten har begået sig i et miljø, hvor tendensen har været at anvende cannabis, hvilket Akers (1966) betegner som *differential association* (Agnew et.al., 2014:142). Der er endvidere belæg for, at begrebet *imitation* er relevant her, da man kan argumentere, at informanten har observeret sin fars handling og således tillært sig adfærden (Agnew et.al., 2014:142). Det fremgår endvidere, at informanten afsluttede sit cannabisbrug, fordi han kunne mærke, at det ikke var godt for ham, mere præcist havde informanten koncentrationsbesvær og mødte udfordringer under eksamensperioden i folkeskolen (Interview 1).

Ud fra et social lærings perspektiv fortolkes det, at hans beslutning er dannet på baggrund af *definitions* og *differential reinforcement*, fordi informanten har mærket konsekvenserne af cannabisbrug på egen krop. Hans beslutning kan dog også skyldes, at hans søster er blevet ramt af en psykose som følge af et hashmisbrug, hvilket formentlig har haft en indvirkning på hans beslutningstagen (Interview 1). Der kan endvidere argumenteres for, at Jesper er barn af *forsømmelige forældre*, hvilket tolkes ud fra ovenstående udsagn, idet hans familie hverken har opstillet grænser

eller udtrykt en afvisende adfærd over for påbegyndelse af cannabis. Der er altså belæg for, at Jespers forældre i denne sammenhæng har optrådt forsømmelige. Ifølge Adalbjarnardottir og Hafsteinsson (2001) er der en større sandsynlighed for, at Jesper påbegynder et rusmiddelbrug, da børn af forsømmelige forældre er mere tilbøjelige til at påbegynde et rusmiddelbrug (Adalbjarnardottir & Hafsteinsson, 2001:402). Dette relaterer sig til, at forældrene ikke videregiver klare standarder og grænser, hvorfor Jespers tilbøjelighed til at anvende cannabis øges, på grund af manglende involvering.

Mathias i interview 1 kommer fra en familie, hvor der ikke er kutyme for at anvende cannabis. Til trods for dette, konstaterer han følgende: ”*Altså mor hun siger til mig, at man skal prøve nogle ting [...] Hun har ikke noget imod, hvis man prøver det en gang eller to, men det skal ikke være noget man skal blive afhængig af. Siger hun*” (Interview 1:28). Ifølge et longitudinelt studie fra England, der belyser normaliseringen af rekreativt cannabisbrug blandt unge, er dette således et eksempel på en imødekommende holdning til anvendelse af rekreativt rusmiddelbrug af ikke-brugere, herunder informantens mor, såfremt det forbliver i et eksperimentelt brug (Aldridge et. al., 2002:941). Informantens familie har til en vis grad en imødekommende holdning til cannabisbrug, hvilket kan betegnes som en del af miljøets normgivende definitioner, som Akers (1966) kalder det. Dette kan præge informantens holdning vedrørende cannabis selvom det fortsat er ulovligt i Danmark. Det kommer da også til udtryk under interviewet, at informanten har anvendt cannabis et par gange med sine kammerater, hvilket tyder på, at informanten har haft et kortvarigt eksperimentelt forhold til cannabis, der ikke har udviklet sig til en afhængighed.

Da moderator i Interview 2 spørger ind til familiens generelle holdning omhandlende cannabis, giver Rasmus og Anders udtryk for, at deres familie ikke har en positivt stemt holdning til anvendelse af cannabis. Dog siger Anders tidligere under interviewet: ”*Jeg må godt, så længe det ikke er i skoletiden, og jeg kan holde styr på min uddannelse og arbejde, men det er ikke lige noget jeg har lyst til*”, hvorfor det formodes, at hans forældre har en moderat positiv holdning til anvendelse af cannabis, såfremt det ikke forstyrrer hans evne til at opretholde daglige gøremål (Interview 2:44). Anders tilkendegiver ligeledes, at han har anvendt cannabis, og at der er mange i hans vennekreds, der ryger hash. Det kan tyde på, at der er et mildt syn på cannabisbrug i informantens sociale færd på tværs af venner og familie, hvilket ligeledes afspejler informantens syn. Dette underbygges af, at han har anvendt cannabis og befinder sig i en vennekreds, hvor der anvendes cannabis. Adalbjarnardottir og Hafsteinsson (2001) finder, at børn af overbærende forældre er åbne for muligheden for at anvende cannabis (Adalbjarnardottir & Hafsteinsson, 2001:402). Anders er barn af

overbærende forældre, eftersom disse tillader en udstrakt grad af selvregulering. Det vil sige, at Anders' forældre har sat grænser, dog har han mulighed for at regulere egen adfærd.

I interviewsituationen er der endvidere nogle, der har en opfattelse af, at deres familie er ligeglade med at andre anvender cannabis, så længe pågældende informant afholder sig fra det. Kasper i interview 2 udtrykker det således: *"Jeg tror mine forældre er ligeglade med om man gør det, bare jeg ikke gør det"*, hvortil Tobias' svar er: *"Mine forældre er pænt ligeglade (red.)"* og Morten tilføjer: *"Jeg tror også, at mine forældre er ligeglade, bare jeg ikke gør det (red.)"* (Interview 2:44). Det synes, at informanterne Morten og Kasper holdning læner sig op ad forældrenes, eftersom de ikke har prøvet at anvende cannabis eller er sammen med nogle, der jævnligt anvender cannabis (Interview 2). Ud fra social læringsteori kan socialiseringen med deres forældre have haft en indvirkning på deres handlinger. Det er dog påfaldende, at informanternes forældre udtrykker lige-gyldighed og at informanterne samtidig ikke har prøvet cannabis. Dette gør det besværligt at placere forældrene i en af de fire prototypiske kategorier om forældres opdragelsesstil, da det på den ene side synes, at forældrene kategoriseres som autoritære, fordi der sættes klare regler, der ikke stilles spørgsmålstejn ved og som informanterne følger. På den anden side synes det, at forældrene er for-sømmelige, eftersom informanterne definerer forældrenes holdning til cannabis som lige-gyldig.

Tobias i Interview 2 siger tidligere, at hans forældre ikke er tilfredse med cannabis, som skaber forvirring vedrørende, hvad han egentlig forsøger at dele, da det virker selvmodsigende. Det antages, at hans oplevelse af forældrenes holdning over for anvendelse af cannabis emmer lige-gyldighed, men at de ville være utilfredse, hvis de finder ud af, at han har anvendt cannabis, hvilket han i begyndelsen af interviewet meddeler, han har prøvet. I den forstand er informantens forældres holdning tilsvarende Morten og Kaspers. I Tobias' tilfælde har vennekredsen, frem for informan-tens familie, haft en stærkere indflydelse på hans valg om at anvende cannabis, hvilket underbygges af følgende: *"Jeg har nogle venner, de er sådan "skal vi ikke lige have en joint?" "Uhh" siger de så og det skal vi så [...] det er sgu da hyggeligt, så sidder man sådan i en cirkel og kører den rundt (red.)"* (Interview 2:42).

Frederik i Interview 3 udtaler, at der er nultolerance fra familiens side angående et cannabisbrug, hvortil samtlige informanter i fokusgruppeinterviewet i enighed siger ja. Nikolaj sup-plerer med det følgende: *"Det er ikke ligefrem der, hvor man får mest support til det i hvert fald"* (Interview 3:56). I et af ovenstående afsnit blev det klarlagt, at ingen af pigerne i informantgruppen har prøvet at anvende cannabis, og at der ligeledes ikke var stemning for at prøve det i omgangs-

kredsen. Med afsæt i social læringsteori anses det ikke for usædvanligt, at pigerne har en afvisende holdning til cannabisbrug, da deres forældre har det ligesådan. Melissa i Interview 3 deler endvidere en mening, der underbygger, hvilken indflydelse forældrenes holdning har i det følgende:

”Men det er jo heller ikke fordi altså, man bliver jo heller ikke rigtig fortalt om det, et er jo ikke noget man sådan snakker om derhjemme. Man får bare at vide, man ikke skal tage stoffer, men man får ikke rigtigt at vide, hvad det indeholder. De siger bare, at det skal du ikke gøre [...] og så følger man jo bare det, man får besked på ” (Interview 3:65).

Både Nikolaj og Laura forener sig med Melissas mening vedrørende ovenstående citat. Ifølge Adalbjarnardottir og Hafsteinsson (2001) er der altså en øget sandsynlighed for, at børn af autoritære forældre afholder sig fra at prøve cannabis og særligt sammenhold med børn af forsømmelige og overbærende forældre (Adalbjarnardottir & Hafsteinsson, 2001:403). Med afsæt i ovenstående udsagn, kan det argumenteres, at Melissa, Laura og Nikolaj er børn af autoritære forældre. Det fremgår, at forældrene opstiller grænser og klare standarder, som ikke er til at rykke.

Drengenes forældre er, ligesom pigernes, heller ikke imødekommende over for cannabisbrug, hvilket giver anledning til en undren, eftersom de selv har prøvet at bruge cannabis. Dog nævner Benjamin, at hans forældre ikke ville skælde ham ud, hvis han prøvede cannabis. Han udtrykker også, at hans mor og halvfar har været velvillige til at snakke med ham vedrørende cannabis. Dette giver anledning til at tro, at Benjamins forældre er overbærende. Selvom Benjamins forældre er afvisende over for påbegyndelse af cannabis, er de mindre krævende sammenholdt med den autoritære opdragelsesstil.

Dette adskiller sig markant fra Nikolaj og Frederiks antagelser om forældrenes reaktion, som fremgår i det følgende: *”Så bliver jeg sgu slået ihjel, hvis jeg gør det (Interview 3:56) og ”Ja, jeg tror sgu også, jeg bliver smidt ud hjemmefra så” (Interview 3:56).* Benjamin udtrykker endvidere: *”Altså jeg vil sige, at mine forældres holdning er helt gal, fordi jeg synes det er okay at prøve det én gang, men man skal heller ikke gøre det for meget” (Interview 3:66).* Det kommer således til udtryk, at informanternes forældre ikke udviser en positivt stemt holdning til cannabis. Dette indikerer, at Nikolaj, Benjamin og Frederiks oplevelser med cannabis er dannet på baggrund af

socialisering med andre end deres familie. I forlængelse heraf nævner Benjamin, at han gennem sin omgangskreds har tilegnet sig viden omkring cannabis: ”Altså jeg fandt ud af det i 8. klasse med min omgangskreds derfra. Der var en, der røg ud i et forbrug der. Han begyndte så at sidde og ryge det hver dag efter skole i slutningen af 9. klasse” (Interview 3:65). På baggrund af informantens udsagn formodes det således, at samkvem med jævnaldrende har indledt informantens oplevelser med cannabis.

Stine i Interview 4 er fra en familie, som er imod legalisering af cannabis. Informantens far, der er tidligere politimand har indrømmet over for hende, at han i sine yngre dage har prøvet cannabis, hvilket informanten ligeledes har prøvet. Hun er på den ene side ligeså stærk modstander af at lovliggøre cannabis som sin familie, men ytrer på den anden side, at det er okay, såfremt anvendelsen ikke overstiger en gang hvert andet år. Informanten er bevidst om, at hendes holdninger vedrørende cannabis er dannet på baggrund af sin far, da hans politiarbejde har bestået af at hjælpe unge med et cannabismisbrug, hvilket relaterer sig til social læringsteori. Umiddelbart synes det, at Stines fars opdragelsesstil kan placeres i kategorien som den autoritative. Faderen er både accepterende og krævende, samt tager sig tid til at forklare ulemperne ved påbegyndelse af cannabisbrug. Ifølge Adalbjarnardottir og Hafsteinsson (2001) er der fund, som indikerer, at børn af autoritative forældre er tilbøjelige til at prøve cannabis i et eksperimentelt omfang, hvilket til en vis grad afspejler Stines cannabisbrug, da det har foregået en enkelt gang på efterskolen. Stine har endvidere tilegnet sig forældrenes normsæt angående rusmiddelbrug, hvorfor hun er mere modtagelig og lydhør over for forældrenes holdninger end Adalbjarnardottir og Hafsteinsson (2001) argumenterer, at børn af forsømmelige og overbærende forældre er (Adalbjarnardottir & Hafsteinsson, 2001:402).

Stine omgås i øvrigt ikke med personer, der anvender cannabis, hvilket fremgår i det følgende: ”[...] Det er to år siden jeg har haft det sådan tæt på mig, [...] men ellers så har det bare været her i gymnasiet hvor jeg har været på hyttetur og [...] fra da jeg gik på efterskole” (Interview 4:78). Dette gør sig ligeledes gældende for Bianca, hvilket begrundes i det følgende: ”Den klasse vi går i nu mig og Stine, der er der i hvert fald ikke nogen der sådan gør det, udover at de måske har prøvet det sådan én gang, så det er meget fint” (Interview 4:75). Dog anvender hendes svigerfar lejlighedsvist cannabis, hvilket fremgår i det følgende:

”Der hvor jeg er vokset op der har det heller ikke overhovedet været sådan... Der har det i hvert fald ikke været acceptabelt. Eller hvad kan man sige, min far har måske prøvet det da han var ung, men altså ellers ikke. Men så en anden ting er så, at min kærestes forældre kommer fra Sydafrika og Holland og sådan noget, og der er det så lovligt, og der var så... Hans far kan godt finde på at gøre det derhjemme, men det er ikke noget der bliver talt om. Ja, det er ikke sådan acceptabelt i min familie” (Bianca, Interview 4:71).

Det fremgår endvidere, at Biancas families holdning til cannabis er afvisende. Med udgangspunkt i ovenstående udsagn, er der altså ingen i Biancas inderkreds, som bruger cannabis med jævne mellemrum, på nær hendes svigerfar. Man kan således argumentere for, at informantens holdning er socialt tillært, og holdningen er dannet på baggrund af *differential association* samt *definitions*. Ud fra Adalbjarnardottir og Hafsteinssons (2001) fund er dette et scenarie, hvor forældrene er autoritære, hvorfor Bianca afholder sig fra at prøve cannabis. Det er tilstrækkeligt for Bianca, at hendes forældre har sat klare regler om cannabisbrug, hvilket hun ligeledes forener sig med. Der er altså belæg for, at Bianca er mindre tilbøjelig til at prøve cannabis med autoritære forældre end hvis hun var barn af forsømmelige eller overbærende forældre.

11.3.4. Opsummering

På baggrund af ovenstående analysedel kan det konkluderes, at socialisering præger informanternes oplevelse med cannabis samt holdningen dertil. Majoriteten af informanterne, der har prøvet at anvende cannabis befinder sig i en omgangskreds, hvor der er en imødekommende tilgang til cannabis. Informanter, som ikke har prøvet cannabis, har tillært adfærden samt holdningen med udgangspunkt i familieværdier og færdes primært med venner, der heller ikke har anvendt cannabis. Derudover er der en enkelt informant, der har haft et relativt omfattende cannabisbrug, som har socialt tillært adfærden fra sin far, hvorfor informantens oplevelse med og holdning til cannabis er præget heraf. En af informanterne begår sig i en vennekreds, hvor der anvendes cannabis på daglig basis, dog har denne ikke selv prøvet cannabis, hvilket er interessant set ud fra et social læringsteoretisk aspekt. Der er flere drenge end piger, der har prøvet cannabis og det synes, at pigerne ligeledes er

mere kritiske over for anvendelse af cannabis end drengene i fokusgrupperne. Endvidere er der flere informanter, som beretter om, at cannabis er udbredt på efterskoler, hvilket spiller en rolle for de unges holdningsdannelse, når nu det foregår i et tidligt stadie i/af deres ungdomsår. En anden nævneværdig observation er, at et omfang af informanterne har udviklet et kendskab til cannabis tidligere end først antaget. Det er i så fald ikke blot i alderen 16-19 år, der sker en udvikling i unges opfattelse til cannabis, som flere af trivselspersonerne gav udtryk for under opstartsmødet ved kommunen, da informanterne deler, at de enten selv har prøvet cannabis eller har kendskab til andre, der har anvendt cannabis inden de fyldte 16 år.

Der findes, at forældrerollen samt opdragelsesstilen har en indflydelse på, hvorvidt informanterne har prøvet at anvende cannabis. Der er belæg for, at børn af autoritære samt autoritative forældre afholder sig fra at anvende cannabis eller begrænser det til et eksperimentelt brug mens børn af forsømmelige og overbærende forældre er mere tilbøjelige til at have en positiv holdning til anvendelse af cannabis. Det kan afslutningsvist nævnes, at informanterne tilegner sig en stor del af deres viden vedrørende cannabis igennem deres omgangskreds, hvilket kan være medvirkende til at præge deres opfattelse til cannabis og have en ligeså bestemmende indvirkning på denne som familiær socialisering.

11.4. Hvordan neutraliserer de 16-19-årige nordjyder den kriminelle handling i anvendelse af cannabis?

I følgende delanalyse vil det blive belyst, hvorvidt informanterne anvender neutraliseringsteknikker og oplever, at andre anvender neutraliseringsteknikker, når unge anvender cannabis. Undersøgelsesspørgsmålet tager blandt andet udgangspunkt i en sammenligning mellem alkohol og cannabis, samt de unges opfattelse af hvorvidt der kan være negative konsekvenser ved cannabisbrug. Slutteligt vil de unges syn på den kriminelle handling i forbindelse med anvendelse af cannabis blive belyst.

Undersøgesspørgsmålet vil blandt andet blive besvaret via en analyse af de unges udtalelser fra de gennemførte fokusgruppeinterviews, ved hjælp af Sykes og Matzas (1957) teori om neutralisering.

11.4.1. Denial of Responsibility

I specialets teoriafsnit er neutraliseringsteknikken *denial of responsibility* forklaret som en undskyldning, individet bruger i forbindelse med en kriminel handling, som denne godt ved er forkert. *Denial of responsibility* kan eksempelvis anvendes, når en ung er klar over, at det er kriminelt at anvende cannabis, men alligevel finder årsager til at gøre det og fralægger sig det fulde ansvar (Copes & Maruna, 2005:239).

I Interview 1 forklarer Jesper, hvorfor han selv begyndte at ryge hash:

”Jamen det var sådan set fordi jeg gik og passede min mor og jeg var ikke ret gammel, så det var en ret hård opgave at få, så jeg havde brug for et eller andet, hvor jeg kunne være mig selv og så fandt jeg ud af, at det var en god løsning, eller det synes jeg det var. Jeg begyndte at ryge rigtig meget og til sidst var det så slemt, at der kan man godt kalde det et misbrug fordi jeg røg hver dag og jeg havde brug for det ellers kunne jeg ikke få min hverdag til at hænge sammen, så døde min mor og det blev ikke nemmere og så gik

det helt galt derefter. Jeg skjulte det for min familie. Jeg tror ikke, at de opdagede det” (Interview 1:39).

Jesper forklarer i ovenstående citat, at han var klar over, at han på et tidspunkt havde et misbrug, men at det var noget, han gjorde, fordi han havde det hårdt i forbindelse med moderens sygdom og død. Jesper benyttede sig af cannabis for at få sin hverdag til at hænge sammen. Jespers daværende livssituation bliver altså en *excuse* for, hvorfor han røg hash.

11.4.2. Denial of injury

I teoriafsnittet er *denial of injury* forklaret som en neutraliseringsteknik, hvor individet begrundet en kriminel handling med, at denne ikke skader noget, eller ikke er moralsk forkert selvom den muligvis er forkert ifølge lovgivningen (Agnew et. al., 2014:222).

Mads i Interview 1 forklarer, at han mener det er i orden at anvende cannabis: *“Jeg holder personligt selv med dem, som synes det er okay at ryge, så længe man kan kontrollere det”* (Interview 1:26). Det formodes, at informantens holdning er baseret på egen erfaring med cannabisbrug, hvilket er interessant, eftersom han efter eget udsagn ikke selv kunne kontrollere det. Mads har som sagt selv prøvet at ryge hash, og han bliver bakket op i sin holdning af Christian, som aldrig har prøvet at ryge hash: *”Jamen, jeg har ikke røget før, men jeg synes egentlig, at det er okay at ryge hash. Altså så længe det ikke bliver en kæmpe afhængighed, der går ud over andre folk og sådan noget”* (Interview 1:26). Mads og Christian i Interview 1 bakker hinanden op i, at det er i orden at anvende cannabis på trods af, at det er kriminelt. De argumenterer begge for, at det er i orden, så længe man ikke bliver afhængig, og Christian argumenterer også for, at det er i orden, så længe det ikke går ud over andre. Mads og Christian anvender begge *denial of injury*, da de mener, at ingen tager skade og at handlingen ikke er etisk forkert, selvom den er ulovlig. Jesper anvender også *denial of Injury* da han lidt senere i Interview 1 udtrykker, at han mener, at det er okay at anvende cannabis, også selvom det ikke er til medicinsk brug: *”Altså jeg kan heller ikke se problemet i nogle får fat i det selvom de ikke har brug for det, så længe de ikke generer andre”* (Interview 1:31).

I Interview 3 adskiller pigernes og drengenes holdning til cannabis sig fra hinanden. I følgende citat udtrykker Solveig, at cannabis ikke bør være noget, man tager for fornøjelsens skyld og hvis det skal legaliseres, så skal det udelukkende være til medicinsk brug. Mathilde giver Solveig ret. Som tidligere beskrevet i analyseafsnittet vedrørende den offentlige debat, er Frederik og Nikolaj ikke enige med pigerne, og de mener begge, at det er op til den enkelte at bestemme, om man vil bruge cannabis eller ej, så længe det ikke går ud over andre:

Solveig: *”Men jeg synes bare ikke rigtig at man kan sige, at cannabis bare er en slags slik, man bare tager for fornøjelsens skyld. Så hvis det skal legaliseres, så skal det være ift. Medicinalt forbrug. Medicinering. Men det skal ikke bare være sådan noget man kan købe hos købmanden som en hovedpinepille eller sådan noget”.*

Mathilde: *”Ja, jeg er enig”.*

Frederik: *”Jeg synes det største problem er det der med, at du støtter kriminaliteten. Ellers er jeg fuldstændig ligeglad med om du tager det eller ej. Det det samme med heroin og sådan noget, det er sgu op til dig selv om du vil tage noget”.*

Solveig: *”Ja hvis man legaliserer det, så undgår man at man skal i kontakt med rockergrupper og sådan noget”.*

Melissa: *”Men så bliver det også bare mere udbredt”.*

Nikolaj: *”Altså jeg synes ikke der er noget i vejen for at legalisere det fuldstændigt. Fordi altså, jeg har ikke noget problem med at folk de gør det tit, men det skal bare ikke gå ud over andre. Derfor hvis man skal legalisere de helt, synes jeg man skal sørge for, at de unge får at vide alt om hvad det er så de unge ligesom ved, hvad det er de laver. Så kan folk jo selv bestemme, hvor meget og hvad de vil tage” (Interview 3:66-67).*

I ovenstående citat anvender drengene til dels *denial of injury*, idet de mener, at det ikke går ud over nogen, hvis en person vælger at anvende cannabis. Dog forklarer Frederik, at han kan se problema-

tikken i, at man støtter en kriminel handling, hvis man køber cannabis. Nikolaj mener, at cannabis skal være helt lovligt, da det ikke går ud over andre end en selv. Dog mener han, at de unge skal kende til, hvordan cannabis virker.

Der kan argumenteres for, at de unge, som anvender *denial of injury* og som har den holdning, at det er okay at anvende cannabis, så længe det ikke går ud over andre, også anvender neutraliseringsteknikken *denial of victim*. *Denial of victim* er i teoriafsnittet forklaret som en neutraliseringsteknik, der blandt andet kan anvendes, når der ikke er et direkte fysisk offer. Flere af informanterne oplever ikke, at anvendelse af cannabis går ud over andre end den, der selv anvender det, hvorfor dette kan anvendes som argument for, at det er okay at anvende cannabis.

11.4.3. Claim of Normality

I teoriafsnittet er *claim of normality* forklaret som en neutraliseringsteknik, hvor individet eksempelvis begrundet en kriminel handling med, at handlingen er “normal” og “at alle gør det” (Copes & Maruna, 2005:234). Særligt debatten vedrørende medicinsk cannabis formoder vi påvirker de unges holdning. Debatten vedrørende medicinsk cannabis kommer også til udtryk i Interview 1, hvor Christian udtaler:

”Det er meget i min familie, det der med at de (regeringen red.) gerne må lovliggøre det og det punkt kan jeg egentlig godt se mening i, fordi det hjælper på alle mulige forskellige sygdomme og på kræft, så det punkt synes jeg, det burde være lovligt” (Interview 1:29).

Christian udtrykker i ovenstående citat, at det ikke blot er hans holdning, at medicinsk cannabis skal være lovligt, men at det også er den generelle holdning i hans familie. Christian knytter lidt senere følgende udsagn til sin holdning: *”Det bliver jo brugt over alle steder. Altså i medier og over Facebook med, at alle synes det skal legaliseres til medicinsk brug, fordi man ved jo godt, altså... Det er ligesom blevet bevist at det hjælper”* (Interview 1:30). Christian bruger neutraliseringsteknikken *claim of normality*, idet han mener, at lovgivningen her ikke afspejler majoritetens tænkemåde.

Claim of normality kan, i forbindelse med ovenstående citat, knyttes til *den offentlige debat* som også belyses tidligere i specialet. I ovenstående citat forklarer Christian, at cannabis bliver brugt alle steder, og det i medierne virker som om, at alle mener, at det bør legaliseres. Der kan argumenteres for, at den offentlige debat, hvori politikere og eksperter udtrykker en positiv holdning over for cannabis, kan gøre det nemmere for de unge at finde en begrundelse for at anvende cannabis.

I Interview 2 taler Kasper og Anders om, hvorfor de synes, det er i orden at anvende cannabis og hvorfor de mener, at det burde være lovligt:

Kasper: *"Jeg synes det er latterligt, fordi jeg kender et par stykker som ikke kan sove hvis ikke de gør det. Fordi de falder ned når de gør det. De har for meget energi i kroppen"*.

Anders: *"Jeg synes bare det er synd for dem der har... Nu kender jeg en del af mine kammerater hvis forældre har fået kræft, de har ingen appetit og svært ved at sove om natten. De føler sig svimmel hele tiden. Så er der også nogen af dem der har prøvet cannabis og det hjalp fuldstændig på dem. De fik ny livsenergi"* (Interview 2:45).

Kasper og Anders kommer i forlængelse af hinanden med eksempler på, hvorfor de synes, cannabis skal være lovligt. De kender begge til flere, som har positive oplevelser med at anvende cannabis, hvorfor de mener, at den nuværende lovgivning strider imod den generelle holdning. Kasper mener, at cannabis bør være lovligt på trods af, at han aldrig selv har prøvet det.

I Interview 3 argumenterer Nikolaj, Benjamin og Frederik for at cannabis er mindre kriminelt, fordi det er blevet mere normalt:

Benjamin: *"Nej, du er ikke hardcore kriminel, bare fordi at du ryger hash eller bare fordi at du..., ej okay hvis du dealer, så er det nok noget andet"*.

Nikolaj: *"Nej, men også bare hvis du omgås det og sådan, det føles faktisk heller ikke så kriminelt egentlig"*.

Benjamin: *"Nej, det er faktisk blevet mere normalt"*.

Frederik: *"Der er også flere og flere, som man kender, der gør det"*(Interview 3:58).

Drengene i interview 3 argumenterer for, at cannabis føles mindre kriminelt, fordi der er så mange, der anvender det. Det kommer til udtryk, at de har en forståelse af, at det er majoriteten, der anvender cannabis, hvorfor der kan argumenteres for, at de anvender *claim of normality* (Copes & Maruna, 2005:234). Drengenes forståelse kan knyttes til begrebet *flertalsmisforståelser*, som er beskrevet tidligere i speciales problemfelt (Demant & Møller, 2011:21; Christie & Hauge, 1962; Hauge, 1966, 1964, 1963). Flertalsmisforståelser kan være i spil, fordi Benjamin og Frederik har en opfattelse af, at flere kender til og anvender cannabis i deres omgangskreds. Dog peger undersøgelser, som eksempelvis *Narkosituationen i Danmark 2016*, på at der er et stigende forbrug af cannabis blandt unge i Danmark, hvorfor der også kan argumenteres for, at drengene blot oplever det som rent faktisk sker.

Drengene i fokusgruppeinterview 3 anvender igen senere *claim of normality*:

Nikolaj: *"Jamen det er fordi at det er kommet så sent. Det er kommet frem meget sent. Det er ligesom hvis alkohol først var kommet frem i dag, så havde det også været ulovligt"*

Benjamin: *"Det tror jeg faktisk du har ret i"*.

Frederik: *"Jaa, det kunne jeg faktisk godt forestille mig"*.

Benjamin: *"Alkohol er man jo vant til, det er man ikke med cannabis"*.

Frederik: *"Ja, samfundet har jo ligesom accepteret at alkohol det er i orden, der er det omvendt med cannabis"* (Interview 3:61).

Benjamin og Frederik er enige med Nikolaj i ovenstående, nemlig at alkohol også havde været ulovligt, hvis det først senere blev anvendt i samme mængde som nu. Dog siger Frederik efterfølgende, at alkohol er accepteret af samfundet, men at cannabis ikke er, hvorfor cannabis ifølge ham ikke er normalt ligesom alkohol.

11.4.4. Justification by Comparison

I teori afsnittet er *justification by comparison* forklaret som en neutraliseringsteknik, en kriminel anvender, når denne begrundet sin handling med, at andre handlinger er værre (Copes & Maruna, 2005:234). Eksempelvis kan cannabis sammenlignes med andre rusmidler, eller konsekvenserne ved anvendelse af cannabis kan sammenlignes med konsekvenserne af anvendelse af alkohol.

Christian udtaler i Interview 1: *"Det er også bevist at det (cannabis red.) skulle ikke være lige så skadeligt som alkohol blandt andet"* (Interview 1:27). Her argumenterer Christian for, at cannabis er i orden at anvende, blandt andet fordi det er mindre skadeligt end alkohol. Ved at argumentere for, at cannabis er mindre skadeligt end alkohol, anvender Christian, ifølge teorien om neutralisering, den teknik, der hedder *justification by comparison*. Det er bemærkelsesværdigt, at Christian har denne holdning, da han hverken færdes i en omgangskreds, der anvender cannabis jævnligt eller kommer fra en familie, som har en imødekommende holdning til anvendelse af cannabis. Også i Interview 3 diskuterer informanterne, hvorvidt cannabis er mere skadeligt end alkohol:

Solveig: *"Men vil man ikke sige sådan, at cannabis er meget farligere end eksempelvis alkohol"*.

Nikolaj: *"Nej det er det ikke, alkohol er meget farligere end cannabis. Du kan ikke dø af cannabis, så skal du ryge hvad der svarer til din egen krop i cannabis, før det kan ske"*

Solveig: *"Men man kan da heller ikke dø af alkohol?"*

Nikolaj og Benjamin: *"Jo jo... du kan dø af alkoholforgiftning, altså du dør jo af et langvarigt misbrug af alkohol"* (Interview 3:59).

Nikolaj og Benjamin forklarer i ovenstående citat deres opfattelse af, hvorfor alkohol er farligere end cannabis. I samtlige interviews opstiller informanterne en sammenligning mellem cannabis og alkohol, til dels fordi sammenligningen mellem cannabis og alkohol er en del af interviewguiden, men også fordi informanterne selv bringer sammenligningen på banen. I de gennemførte interviews bruger en del af informanterne sammenligningen mellem cannabis og alkohol som en begrundelse for, hvorfor det er i orden at anvende cannabis. Dog mener pigerne i Interview 4, at cannabis er mere skadeligt end alkohol:

Bianca: ”Men alkohol det er bare... Jeg ved godt det er skadeligt på mange måder og det er allerfarligst fordi det er så udbredt og så videre. Men det (alkohol red.) synes jeg bare det er helt fint. Men hvor jeg så synes det andet (cannabis) det synes jeg er en dum ide”(Interview 4:75).

Stine: (...) ”Så jeg synes i hvert fald at det (cannabis red.) har en værre virkning end alkohol har. Fordi det er ligesom at jeg føler selv at i min omgangskreds der er er det nemmere at holde alkohol i weekenderne end det er med hash eller det lyder lidt mere som om i dag at det er et større problem at ryge hash end det er at drikke alkohol” (Interview 4:76).

Pigerne er altså i Interview 4, ligesom i Interview 3, ikke enige i, at alkohol er værre end cannabis. Ovenstående citat understøtter endvidere, at pigernes holdninger dannes på baggrund af socialisering, hvilket også fremgår af tidligere afsnit vedrørende teorien om social læring.

I Interview 2 diskuterer Tobias, Lasse og Anders, hvorvidt det går ud over fællesskabet, at en person er påvirket af cannabis:

Tobias: ”Det går lidt ud over fællesskabet hvis man tager for meget”.

Lasse: *"Hvis du får noget hvor der ikke er proppet noget i, så bliver du faktisk ikke afhængig af det. Det er mere vanedannende at ryge smøger end at ryge cannabis"*.

Anders: *"Men folk kan jo godt lide at være skæve. Det er jo det der er problemet. Det er anderledes end, at jeg kan jo drikke en øl med jer efter skole"*.

Lasse: *"Det er også derfor mange de kan stoppe fra den ene dag til den anden"*.

Anders: *"Ja men nogle gange får vi jo også en øl efter skole. Jeg ville bare synes det var nederen hvis der var en der tog. Når du først har røget en joint, så bliver du jo sådan lidt dvasket"* (Interview 2:47).

I ovenstående citat giver Tobias udtryk for, at det går ud over fællesskabet, hvis man anvender for meget cannabis. Anders er enig med Tobias og argumenterer for, at han ikke synes, det går ud over fællesskabet at drikke en øl, men det gør det derimod, hvis en person i selskabet har røget en joint. Lasse mener, at det er mere vanedannende at ryge cigaretter, hvorfor han med denne sammenligning anvender neutraliseringsteknikken *justification by comparison*.

Selvom Anders i Interview 2 argumenterer for, at cannabis kan have konsekvenser for fællesskabet, så er han uforstående over, hvorfor cannabis fortsat er kriminelt. Kasper og Anders er i følgende citat enige i, at kriminelle tjener penge på ting, selvom de ikke nødvendigvis er ulovlige:

Kasper: *"Det er jo ligeså ulovligt at du får 30 kartoner smøger hjem og sælger dem herhjemme"*.

Anders: *"Ja, det er det jeg ikke forstår. Hvorfor lige hash? Der er så mange andre ting. Det er ligeså meget alt det andet der. Det er ligeså slemt"*(Interview 2:48).

Anders anvender i ovenstående citat *justification by comparison*, idet han argumenterer for, at salg af cannabis ikke er værre end andre ting, som bliver solgt ulovligt.

På trods af, at mange af informanterne i Interview 1 selv mener, eller har hørt andre sige, at alkohol er værre end cannabis, så diskuterer de indbyrdes, hvorvidt dette er rigtigt, da det bliver diskuteret, om det er værst at køre bil, når man er påvirket af alkohol eller af cannabis:

Mathias: *“Jeg vil sgu hellere drikke et par øl”*.

Ahmed: *“Det er nemmere at ryge og køre (gruppen griner)”*.

Mads: *“(Til Ahmed) Hvaa, har du drukket allerede?”*

Ahmed: *“Ja, lige lidt (fniser)”*.

Jesper: *“Ja, jeg vil også sige, at jeg vil hellere drikke seks bajere end at ryge en pind og så køre bil”*.

Mathias: *“Reaktionsevnen den bliver .. man forstår ikke ligeså meget, men altså sådan en pind der, så er det som om, at du kan køre galt og vente to timer og så trykke på bremsen altså”* (Interview 1:38-39).

Drengene i Interview 1 diskuterer i ovenstående ikke, hvad der generelt er værst at være påvirket af, men hvad der er værst i forhold til, når man kører bil i påvirket tilstand. Drengene er i følge ovenstående ikke enige i, hvad der er værst at være påvirket af, når man kører bil, men en af drengene udtrykker, at hans opfattelse er, at *“man forstår mindre”*, når man er påvirket af cannabis.

11.4.5. Opsummering

Opsummerende er der kun et enkelt tilfælde af, at en af informanterne anvender neutraliseringsteknikken *denial of responsibility*, hvilket er i Interview 1. Der har altså kun været en enkelt informant, som argumenterede for, at han anvendte cannabis, fordi han ”var nødt til det”. Dog fortæller flere af

de øvrige informanter, at de har bekendte i deres omgangskredse, som eksempelvis bruger cannabis for at kunne sove om natten. En stor del af informanterne er enige i, at det er okay at anvende cannabis, så længe det ikke går ud over nogen. Dette gælder både de informanter, som har prøvet at anvende cannabis og de, som aldrig har prøvet det. Informanterne bakker hinanden op i, at det ikke går ud over nogen, når man anvender cannabis, og det er ens eget valg, om man vil gøre det, hvorfor der kan argumenteres for, at de i høj grad anvender *denial of injury* og til dels også *denial of victim*, hvilket gør sig gældende i holdningen til både medicinsk cannabis og cannabis som rusmiddel. Informanterne er generelt meget enige i deres holdning til cannabis, dog med undtagelse af Interview 3 og 4. I Interview 3 er særligt pigerne i højere grad imod cannabis end drengene.

Neutraliseringsteknikken *claim of normality* anvendes i høj grad af informanterne, hvoraf flere mener, at det er blevet mere normalt i deres omgangskreds. Som tidligere nævnt kan der argumenteres for, at *flertalsmisforståelser* her er i spil, og informanterne tror, at der er flere, som anvender cannabis end der egentlig er. På den anden side peger eksempelvis *Narkosituationen i Danmark 2016* på, at cannabisforbruget er stigende, hvorfor der kan argumenteres for, at unge oplever det, som rent faktisk er tilfældet. På trods af, at informanterne oplever, at anvendelse af cannabis er blevet normalt, forklarer en del af informanterne også, at cannabis ikke er ligeså accepteret af samfundet, som eksempelvis alkohol er.

Sammenligningen mellem alkohol og cannabis fylder som tidligere nævnt en stor del af de gennemførte interviews. Flere af informanterne er enige i, at alkohol er ligeså skadeligt som cannabis, hvis ikke mere, med undtagelse af pigerne i Interview 3 og 4, som er af den opfattelse, at cannabis er ”værst”. Den mest anvendte neutraliseringsteknik, som er belyst via de gennemførte interviews, er derfor *justification by comparison*. Dog bliver der flere gange givet udtryk for, at flere af informanterne ikke oplever det positivt at befinde sig i et fællesskab, hvor en person er påvirket af cannabis, hvilket ikke gør sig gældende for en person, der eksempelvis har drukket alkohol.

12. Konklusion

Dette speciale er baseret på en kvalitativ undersøgelse, som består af fire fokusgruppeinterviews. De gennemførte interviews er udført med fokusgrupper, der består af 16-19-årige elever på ungdomsuddannelser i Nordjylland. Specialet er udarbejdet på baggrund af en undren vedrørende, hvorfor antallet af unge i Danmark, der ryger cannabis, ikke er faldende, når ungdomskriminaliteten i Danmark generelt er faldende. Specialet søger at forklare de unges opfattelse af og holdning til cannabis, samt hvorvidt de oplever en mere positiv holdning til cannabis i deres omgangskreds og i offentligheden. Formålet med specialet er at belyse, hvorvidt den offentlige debat har en betydning for de unges syn på cannabis, om deres opfattelser til cannabis er tillært via social læring og om de unge anvender neutraliseringsteknikker i forhold til at anvende cannabis. Idet der, som tidligere nævnt, er tale om en kvalitativ undersøgelse baseret på fokusgruppeinterviews, kan der ikke konkluderes noget generelt gældende på baggrund af undersøgelsens resultater. I nærværende undersøgelse kan der identificeres teoretiske mønstre på tværs af den indsamlede empiri, hvorfor der med andre ord er tale om analytisk generalisering.

På baggrund af analysen baseret på de gennemførte fokusgruppeinterviews er der konkluderet på specialets problemformulering, som lyder: *Hvorfor peger undersøgelser på et stigende forbrug af cannabis blandt unge, når nu ungdomskriminaliteten er faldende?*

For bedst muligt at kunne besvare specialets problemformulering blev der udarbejdet tre arbejdsspørgsmål, som er formuleret på baggrund af de anvendte teorier samt forskning omhandlende blandt andet normalisering af unges eksisterende og eksperimentelle rusmiddelbrug. Arbejdsspørgsmålene tager udgangspunkt i den offentlige debat, social læringsteori og neutraliseringsteori. Foruden arbejdsspørgsmålene har nogle tematikker fra problemfeltet dannet grundlag for undersøgelsens analyse. På baggrund af undersøgelsens resultater kan der konkluderes følgende:

Har den offentlige debat indflydelse på de 16-19-årige nordjyders opfattelse af og holdning til cannabis?

Det kan konkluderes, at den offentlige debat kan være medvirkende til, at de unge oplever, at der sker en normalisering i anvendelse af cannabis. Under de gennemførte fokusgruppeinterviews fortæller de unge eksempelvis om, hvordan de læser artikler og ser videoer på Facebook, som omhand-

ler de positive effekter, cannabis kan have. De unge i denne undersøgelse oplever, at der er sket en vis grad af normalisering i anvendelse af cannabis som rusmiddel, og at cannabis er et rusmiddel, der ofte sammenlignes med alkohol. En del af de unge vurderer, at alkohol er et mere skadeligt rusmiddel end cannabis, hvilket dog ikke er gældende for alle i undersøgelsen, hvor især pigerne mente, at alkohol var mindre skadeligt end cannabis. På trods af, at nogle af de unge oplever, at cannabis er blevet normaliseret som rusmiddel, er det dog ikke gældende hos dem alle, at de er enige om graden af normalisering. En del af de unge, som fortsat har en negativ holdning til cannabis, anvender blandt andet elementer af trappetrinseffekten som argumentation for deres holdning, idet de frygter, at cannabis kan være et springbræt til hårdere rusmidler.

De unge peger endvidere på, at man kan komme til at føle sig presset til at prøve cannabis, når en stor del af ens omgangskreds gør det. I Interview 3 diskuterer fokusgruppen eksempelvis spørgsmålet vedrørende alkohol vs. cannabis. Pigerne i fokusgruppe 3 mener, at alkohol er mindre skadeligt end cannabis, hvor drengene argumenterer for det modsatte. Drengene i Interview 3 begrundet det med, at man ikke kan dø af cannabis, men at man kan dø af alkohol. De mange positive argumenter for anvendelse af cannabis kan formodes at påvirke flere unge til en mere positiv holdning.

Normaliseringen og de positive argumenter for at anvende cannabis kan være medvirkende til, at de unge kan udvikle flertalsmisforståelser. I fokusgrupperne bliver det flere gange nævnt, at det er ”normalt”, hvilket kan tyde på en overdrivelse, i forhold til tidligere undersøgelsesresultater, som fortsat peger på, at langt under halvdelen af unge i Danmark har anvendt cannabis inden for det seneste år (Sundhedsstyrelsen, 2016). Det kan ud fra informanternes udtalelser konkluderes, at den offentlige debat og positive omtale af cannabis kan være medvirkende til, at der opstår flertalsmisforståelser, som de unge pejler deres adfærd ud fra.

Hvordan kan teorien om social læring anvendes til at belyse de 16-19-årige nordjydere opfattelse af cannabis?

På baggrund af undersøgelsens resultater kan det konkluderes, at teorien om social læring kan anvendes til at belyse, hvordan de 16-19-årige nordjydere opfattelse af cannabis præges af socialisering. Informanterne, der har prøvet at anvende cannabis, færdes i en omgangskreds, hvor holdningen til cannabis er imødekommende. Det kan konkluderes, at de informanter, som ikke har anvendt

cannabis, har tilegnet sig holdningen samt adfærden via familieværdier og begår sig hovedsageligt med venner, der ligeledes ikke har anvendt cannabis. Der er endvidere belæg for, at informanterne, som har forsømmelige og overbærende forældre er mere tilbøjelige til at udvise en positiv holdning til cannabis, mens informanterne, hvis forældre kan betegnes som autoritære eller autoritative, i mindre grad er fortalere for at legalisere cannabis i Danmark. Det vil sige, at informanterne af autoritære forældre i mindre grad udviser en imødekommende holdning til cannabis, hvilket ligeledes er gældende for de informanter, som har autoritative forældre. Informanten med autoritative forældre adskiller sig dog en kende fra informanterne, hvis forældre har anvendt den autoritære opdragelsesstil, da der alligevel er en begrænset åbenhed blandt informanterne over for anvendelse af cannabis.

Undersøgelsen peger endvidere på, at flere informanter har oplevet, at cannabis er udbredt på efterskoler, og at mange har stiftet bekendtskab med cannabis før de startede på en ungdomsuddannelse. Det er derfor en nævneværdig observation, at en stor del af informanterne har udviklet et kendskab til cannabis i en tidligere alder end først antaget. Trivselspersonerne fra ungdomsskolerne, som deltog på mødet på Skoleforvaltningen, havde en opfattelse af, at udviklingen i holdningen til cannabis starter ved 17 års alderen, dog har en stor del af informanterne erfaringer med cannabis fra en tidligere alder. I tilfælde af, at der skulle laves en tilsvarende undersøgelse som denne, kunne det derfor være interessant at begrænse deltagerne til at være efterskoleelever, da det for flere unge som sagt er her, de først stifter bekendtskab med cannabis. Det er ikke kun alderen for efterskoleeleverne, der skulle være afgørende for udvælgelsen af deltagere, men selve den omstændighed, der hører med det at gå på efterskole, hvor de unge gennemgår en identitetsdannelse og kan være i større risiko for let at gå med på udfordrende ting, som eksempelvis at ryge cannabis.

Det kan afslutningsvist nævnes, at informanterne tilegner sig en stor del af deres viden vedrørende cannabis igennem deres omgangskreds, hvilket kan være medvirkende til at præge deres opfattelse af cannabis og have en ligeså bestemmende indvirkning på denne som familiær socialisering. Som det fremgår af denne pågældende undersøgelse, oplever flere af de unge, at der sker nogle markante ændringer i forhold til cannabis og unges adfærd heromkring, når de går på efterskole.

Hvordan neutraliserer de 16-19-årige nordjyder den kriminelle handling i anvendelse af cannabis?

Det kan konkluderes, at informanterne benytter sig af neutraliseringsteknikker eller oplever, at andre unge benytter sig af neutraliseringsteknikker, når de anvender cannabis. Størstedelen af de in-

formanter, som har en positiv holdning til cannabis, er enige med hinanden i, at det er okay at anvende cannabis, så længe det ikke går ud over andre end en selv. Det kan derfor argumenteres for, at størstedelen af informanterne anvender neutraliseringsteknikken *denial of victim*, idet de bakker hinanden op i, at det ikke går ud over nogen, når man anvender cannabis. Dog udtaler eksempelvis en af pigerne, som har en negativ holdning til cannabis, at hun ville have været ked af det, hvis hendes søster begyndte at anvende cannabis, hvorfor hun mener, det går ud over andre end den, der anvender det. Det kan endvidere konkluderes, at de unge anvender neutraliseringsteknikken *claim of normality*, idet de argumenterer for, at cannabis er normalt og at de kender en del, som anvender det, hvilket især gælder for de informanter, som selv anvender cannabis. Det kan dog diskuteres, om der i anvendelsen af *claim of normality* kan være tale om *flertalsmisforståelser* eller om informanterne oplever det, som i virkeligheden sker.

Det kan konkluderes, at den mest anvendte neutraliseringsteknik er *justification by comparison*. En stor del af informanterne anvender *justification by comparison*, når de argumenterer for, at cannabis er mindre skadeligt end alkohol. Flere af informanterne er enige i at alkohol er ligeså skadeligt som cannabis, hvis ikke mere, med undtagelse af pigerne i Interview 3 og 4, som er af den opfattelse, at cannabis er ”værst”. Alkohol vs. cannabis er et af temaerne i undersøgelsens interviewguide, hvorfor det er naturligt, at informanterne diskuterer dette, dog bliver sammenligningen mellem alkohol og cannabis taget op allerede fra starten i en stor del af de gennemførte interviews. På trods af, at en stor del af informanterne mener, at alkohol er mere skadeligt end cannabis, forklarer de også, at de ikke oplever, at cannabis er accepteret på samme måde som alkohol, hvilket kan skyldes, at det fortsat er kriminelt at anvende cannabis.

Det kan således udledes med afsæt i ovenstående besvarelse af de tre arbejdsspørgsmål, at debatten vedrørende legalisering af cannabis og informanternes socialisering har en betydning for informanternes holdning til og oplevelser med cannabis. Derudover bruger et udvalg af informanterne neutraliseringsteknikker til at neutralisere den kriminelle handling i anvendelse af cannabisbrug. Informanterne er bevidste om, at cannabisbrug fortsat er ulovligt i Danmark både til rekreativt brug og i medicinsk forstand og neutraliserer således betydningen af, at cannabis er et ulovligt rusmiddel ved hjælp af diverse neutraliseringsteknikker.

Dette speciale belyser, hvorfor undersøgelser peger på et stigende forbrug af cannabis blandt unge, når ungdomskriminaliteten er faldende og kommer frem til, at cannabis ikke anses som

værende på lige fod med andre kriminalitetsformer, fordi informanterne i denne undersøgelse vægter den medicinske virkning, det frie valg samt effekten som rusmiddel højere end det kriminelle aspekt. Dette gør sig gældende for informanterne, som udviser en positiv tilgang til en legalisering af cannabis i Danmark.

I modsætning hertil er der ligeledes informanter i de gennemførte fokusgruppeinterviews, der associerer cannabis med kriminalitet og konsekvenser. Dette betyder, at der endvidere er et antal af informanterne, som ikke mener, at cannabis er normaliseret eller bør være lovligt. Denne undersøgelse viser, at der er en overvægt af informanterne, der udviser en positiv holdning til cannabis, og det må således erkendes, at der, ud fra denne undersøgelses resultater, er sket en negativ udvikling i informanternes rusmiddelvaner og opfattelser herom. Teorierne om social læring og neutralisering såvel som det offentlige fokus på debatten vedrørende cannabis i rekreativt brug og medicinsk øjemed, giver et bud på, hvorfor førnævnte er tilfældet. Tilsammen belyser de (1) informanternes familiære relationer samt socialisering med jævnaldrende, (2) hvordan de begrundet et eventuel cannabisbrug eller neutraliserer betydningen af, at cannabis fortsat er ulovligt, og (3) hvordan den offentlige debat og positive omtale kan have indflydelse på makroniveau og præge informanternes opfattelser om cannabis og på et mikroniveau sætter de unge i risiko for at pejle deres adfærd ud fra flertalsmisforståelser.

Da vi har beskæftiget os med flere dimensioner i forbindelse med at belyse specialets problemformulering, konkluderes undersøgelsen ikke med et entydigt svar. I stedet kan det konkluderes, at informanterne gennem socialisering har tilegnet sig normer og værdier, der er tilsvarende det miljø, de primært befinder sig i. Det vil altså sige, at resultatet ikke afspejler en overordnet holdning blandt 16-19-årige nordjyder, men afspejler informanternes normer, der er tilegnet ved socialisering og den offentlige debat vedrørende cannabis. Den stigning, der ses, kan skyldes en normalisering, der udmønter sig på tværs af forskellige offentlige kommunikationsplatforme og således minimere betydningen af, at cannabis fortsat er ulovligt, for de informanter, der har en imødekommende holdning til cannabis.

I undersøgelsens resultater er der flere punkter, der er værd at gøre opmærksom på, når det kommer til ønsket om en optimering af det forebyggende arbejde på skolerne i forhold til unge, der anvender cannabis. Det kommer eksempelvis til udtryk, at de unge har svært ved at navigere i de informationer, de får via forskellige kilder vedrørende cannabis. På baggrund af undersøgelsens resultater kan det som tidligere nævnt konkluderes, at sandfærdigheden og reliabiliteten af

oplysninger, de unge får vedrørende cannabis, er enormt betydningsfuld, da de unge i mange sammenhænge skaber deres adfærd og danner deres holdninger herudfra. Overordnet kan det derfor anbefales til skolerne, at der bliver brugt mere tid på at give de unge faktuelle og troværdige oplysninger omkring de aspekter, der er værd at vide om brug af cannabis.

13. Litteraturliste

Bøger, akademiske artikler og rapporter

- Aas, H. & Pedersen, W. (1993). *Stadier i ungdoms brug av rusmidler – en longitudinell studie*. Nordisk Alkoholtidsskrift. Vol. 10.
- Adalbjarnardottir, S. & Hafsteinsson, L.G. (2001). *Adolescents' Perceived Parenting Styles and Their Substance Use: Concurrent and Longitudinal Analyses*. Journal of Research on Adolescence. Vol. 11 (4), pp. 401-420.
- Agnew, R., Cullen, F.T. & Wilcox, P. (2014). *Criminological Theory: Past to Present*. New York. Oxford University Press. pp. 221-228.
- Agnew, R., Cullen, F.T. & Wilcox, P. (2014). *Criminological Theory: Past to Present*. New York. Oxford University Press. pp. 140-153.
- Aldridge, J. et. al. (2002). *The Normalization of 'Sensible' Recreational Drug Use. Further Evidence from the North West England Longitudinal Study*. London. Sage Publications. Vol. 36 (4), pp. 941–964.
- Andersen, P.L & Bloksgaard, L. (2012). *Fokusgruppeinterviewet når gruppedynamikken er redskabet*. Kapitel 1 i Jacobsen, M.H. & Jensen, S.Q. Kvalitative udfordringer. 1. udgave. 1. oplag. Hans Reitzels forlag.
- Asch, Solomon E. (1956): *Studies of independence and conformity – a minority of one against an unanimous majority*.
- Balvig, F. (2006). *Den ungdom!* Det Kriminalpræventive Råd.
- Balvig, F. (2010). *Det kriminalpræventive råd, Lovlydig ungdom*.
- Balvig, F. & Holmberg, L. (2014). *Flamingoeffekten – sociale overdrivelser og social pejling*, Jurist- og Økonomiforbundets forlag, 1. udgave, 1. oplag.
- Balvig, F. et. al. (2005). *Ringstedforsøget – livsstil og forebyggelse i lokalsamfundet*, Jurist- og Økonomiforbundets forlag, 1. udgave, 1. oplag.
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2010). *Kvalitative metoder*. 1. udgave. 4 oplag. Hans Reitzels forlag.
- Børnerådet (2016). *Unges risikoadfærd i forhold til alkohol, cigaretter og hash*.
- Copes, H. & Maruna, S. (2005). *What Have We Learned from Five Decades of Neutralization Research?* Chicago Journals. Vol. 32, pp. 221-320.

- Demant, J. & Møller, K. (2011). *Unge påbegyndelse af illegalt rusmiddelbrug – Et litteraturstudie over den nordiske forskning*. København. J & R Frydenberg a/s.
- Demant, J. & Järvinen, M. (2011). *The normalisation of cannabis use among young people: Symbolic boundary work in focus groups*. Health, Risk & Society. Vol. 13 (2), pp. 165-182.
- Demant, J. & Järvinen, M. (2011b). *Social capital as norms and resources: Focus groups discussing alcohol*. Addiction Research & Theory, 19:2, pp. 91-101.
- Det Europæiske Overvågningscenter for Narkotika og Narkotikamisbrug (EMCDDA) (2016). *Europæisk narkotikarapport; tendenser og udvikling*.
- ESPAD (2015). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. *Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*.
- Frederiksen, K. & Pedersen, M.U. (2012). Center for rusmiddelforskning, *Unge der misbruger rusmidler*.
- Frederiksen, K.S., Pedersen, M.M. & Pedersen, M.U. (2014). Center for rusmiddelforskning, *UngMap - En metode til identificering af særlige belastninger, ressourcer, rusmiddelbrug/misbrug og trivsel blandt danske 15-25-årige*.
- Ginnerup, J.F. & Hvarre, L. (2015). Aalborg Kommune, *Rusmiddelundersøgelsen 2015*.
- Houborg, E. & Pedersen, M.M. (2013). *Håndhævelse af narkotikalovgivningen vedr. besiddelse af illegale stoffer til eget forbrug efter 2004*.
- Justitsministeriet (2016). *Udviklingen i børne - og ungdomskriminalitet 2006-2015*.
- Kristiansen, S. & Krogstrup, H.K. (1999). *Deltagende observation*. Hans Reitzels forlag.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *InterView – Introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Lanier, M.M. & Henry, S. (2004). *Essential Criminology: Neutralization Theory: Learning Rationalizations as Motives*. Westview press. pp. 168-176.
- Laursen, L. & Jepsen, J. (2002). The Annals of the American Academy of Political and Social Science. *Danish drug policy—an ambivalent balance between repression and welfare*.
- Morgan, L.D. (1988). *Focus Groups as Qualitative Research*. Newbury Park. CA: Sage publications.
- Møller, K. (2012). The Journal of Policy History. *The Freedom to Drink and to Sell Drink: A Hundred Years of Danish Alcohol-Control Policy*. Vol. 24 (3), pp. 499-517.
- Ottosen, M.H. (2012). SFI, *15-åriges hverdagsliv og udfordringer*.

- Roberts, J.R. & Smallridge, J.L. (2013). *Crime Specific Neutralizations: An Empirical Examination of Four Types of Digital Piracy*. International Journal of Cyber Criminology. Vol. 7 (2), pp. 125-140.
- Sandberg, Sveinung (2012). *Addiction Research and Theory. Is cannabis use normalized, celebrated or neutralized? Analyzing talk as action*. Vol. 20(5) pp. 372-381, Informa Healthcare.
- Storgaard, A. (2014). Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi, *Rapport - NfSKs 56. Forskerseminar*.
- Sundhedsstyrelsen (2011). *National Sundhedsprofil Unge 2011*.
- Thaagard, T. (2004). *Systematik og indlevelse en indføring i kvalitativ metode*. Akademisk Forlag.

(Elektronisk) Avis/kommunikation:

- Dansk narkoekspert: Lad os tillade stoffer. (2015, august 17). *Politiken*. Hentet fra <http://politiken.dk/indland/art5585701/Dansk-narkoekspert-Lad-os-tillade-stoffer>
- Den Store Danske Encyklopædi søgeord: ”socialisering”. (2017, juli 29). *Gyldendal*. Hentet fra http://denstoredanske.dk/Krop,_psyke_og_sundhed/Psykologi/Psykologiske_termer/socialisering
- Duel om fri hash på Christiansborg. (2015, september 5). *Information*. Hentet fra <https://www.information.dk/indland/2016/09/duel-fri-hash-paa-christiansborg>
- SSP- samarbejde. (2015, december 23). *Politi.dk*. Hentet fra <https://www.politi.dk/da/ompolitiet/Samarbejde/sspsamarbejde/>
- Hashpsykoser tredoblet på få år. (2014, marts 27). *Dr Nyheder*. Hentet fra <https://www.dr.dk/nyheder/indland/hashpsykoser-tredoblet-paa-faa-aar>
- LA: En legalisering af hash rykker tættere på. (2016, september 3). *Berlingske*. Hentet fra <http://www.b.dk/politiko/la-en-legalisering-af-hash-rykker-taettere-paa>
- The Future of Cannabis in the Netherlands (2017, februar 1) *RAND*. Hentet fra <https://www.rand.org/blog/2017/02/the-future-of-cannabis-in-the-netherlands.html>

Lovgivning:

- Straffeloven - LBK nr. 1052 af 04/07/2016
- Lov om euforiserende stoffer - LBK nr. 715 af 13/06/2016